

PSIKANALİTİK ÖYKÜLER

FANUSTAKİ

İNSANLAR

VAMİK D.VOLKAN

ALFA®

VAMİK D. VOLKAN

Profesör Vamık Volkan Lefkoşa, Kıbrıs'ta doğdu ve tıp eğitimini Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamladıktan sonra ABD'ye yerleşti. Profesör Volkan Virginia Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Emeritus Professor, Massachusetts eyaletindeki Austen Riggs Center'in Erikson Eğitim ve Araştırma Enstitüsü'nde Kıdemli Erik Erikson Bilim Adamı ve Washington Psikanaliz Enstitüsü'nde Emeritus Eğitim ve Süpervizyon Analisti'dir. Finlandiya'daki Kuopio Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi Profesör Volkan'a "Fahri Doktora," Tel Aviv'deki İzak Rabin İsrail Çalışmalar Merkezi "Onursal Rabin Öğretim Görevlisi," Amerika'daki Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi "Konuk Hukuk Profesörü," Avusturya'daki Viyana Üniversitesi "Konuk Siyasal Bilimler Profesörü" ve Viyana'daki Sigmund Freud Vakfı "Konuk Freud Bilim Adamı" unvanlarını vermiştir. Ayrıca Profesör Volkan ABD eski başkanı Jimmy Carter'ın yönetimindeki Görüşmeler Ağı'nın üyesi olarak görev almış ve Viyana Kenti ve Dünya Psikoterapi Konseyi tarafından verilen Sigmund Freud Ödülü'ne layık görülmüştür. Profesör Volkan Türkiye'de Ege Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi (Cerrahpaşa) ve Bahçeşehir Üniversitesi'nde de misafir hoca olarak çalışmıştır. Kırk sekiz kitabın yazarı veya editörü olan ve dört yüzü aşkın bilimsel makalesi yayımlanan Profesör Volkan'ın çalışmaları Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Fince, Felemenkçe, Yunanca, Japonca, Rusça, Sırpça, Hırvatça ve Türkçeye çevrilmiştir. Profesör Volkan 2005, 2006, 2007 ve 2008'de, ortaya koyduğu psikopolitik teoriler ve dünyanın problemli birçok yerinde barış için yaptığı çalışmalar nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmiştir. Bu kitabı yazdığı 2009'da Profesör Volkan tıp alanından gelen ABD psikanalistlerinin şeref kurumu olan Amerikan Psikanalistler Koleji'nin başkanlığını yapmaktaydı.

SERAP ERDOĞAN

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 2001 yılında mezun oldu. 2007 yılında Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda uzmanlık eğitimini tamamladı. Halen Osmaniye Devlet Hastanesi'nde psikiyatri uzmanı olarak çalışmakta ve Gazi Üniversitesi Nöropsikiyatri Merkezi'nde doktora eğitimine devam etmektedir.

Fanustaki İnsanlar

© 2009, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında hiçbir yöntemle çoğaltılamaz.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Kapak Tasarımı Gökhan Burhan

Grafik Uygulama Ash Sunar Bakır

ISBN 978-605-106-086-6

1. Basım: Nisan 2009

2. Basım: Ocak 2013

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Ticarethane Sokak No: 53 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 10905

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

PSIKANALİTİK ÖYKÜLER

VAMİK D.VOLKAN

Çeviri
Serap Erdoğan

ALFA

*Hocalarım Edith Weigert ve
David Wilfred Abse'nin anılarına*

İÇİNDEKİLER

<i>Giriş</i>	9
--------------------	---

Brown: Demir Kürenin İçindeki Adam

1. Bölüm: Donuk Prens	19
2. Bölüm: “Neyi Tedavi Ediyorum?”	27
3. Bölüm: “Zavallı” Türk ile “Büyük” Amerikalı Bir Araya Geliyorlar	31
4. Bölüm: “Cömert Bir Kadın ve Yalnızlık İçinde Bir Saltanat Arama.....	39
5. Bölüm: İç Dünyayı Anlamaya Başlamak	47
6. Bölüm: “Geçiş Fantezileri”	53
7. Bölüm: İyileşme	63
8. Bölüm: Sekizinci Henry Fantezisi	69
9. Bölüm: Analizi Bitirme Evresi.....	75
10. Bölüm: Analiz Bittikten Sonra	79

Jennifer: Cam Vazoda Gizlenen Papatya

11. Bölüm: Denizde Boğulmaktan Kurtulan Kadın.....	85
12. Bölüm: Geçmiş Özleyen Kültür.....	91
13. Bölüm: Beyaz ve Siyah Anneler	99
14. Bölüm: Divanımda Yatan “Seramik Bebek”	111

15. Bölüm: Yineleyen Bir Rüya.....	119
16. Bölüm: Önce Sevilip Sonra Terk Edilmek	127
17. Bölüm: Doğum Yapan Kadınların Çıglıkları	135
18. Bölüm: Gerçekleşen Bilinçdışı Fantezi	143
19. Bölüm: Jennifer'in "Programı".....	155
20. Bölüm: Kadın Olmak	163
21. Bölüm: Analizin Sona Erişi	171
22. Bölüm: Yıllar Sonra	175
<i>Kaynaklar</i>	183

GİRİŞ

Kozmik Kabkaha, Atlarla Yaşayan Kadın ve *Kusursuz Kadının Peşinde*¹ isimli kitaplarımda anlattığım üç analiz sürecinden sonra bu kitabımda divanımda yatan biri erkek diğeri kadın iki kişinin analiz süreçlerini anlatacağım. Daha önce çıkan kitaplarımda “zor hastaların” psikanaliz süreçlerini yazmıştım. Bu kitaplara gösterilen ilgi sonrasında, bu kitapla iki öykü daha anlatmaya karar verdim. Kitapta narsisistik kişiliği olan iki kişinin, Brown ve Jennifer’in, psikanalizden nasıl geçtikleri üzerinde duracağım.

Psikanalitik öyküleri yazmaya başlamamın ilk nedeni psikanaliz eğitimi almak isteyen 20 kadar genç psikiyatrisin 12-13 sene önce benimle başlattıkları ilişkidir. Bu arkadaşlar psikanaliz kitapları okuyup psikanalitik teorileri öğreniyorlardı. Fakat divanda haftada dört kez yatan bir kişinin ne gibi süreçlerden geçtiği hakkında pratik bilgileri yoktu. Psikanaliz sürecinde neler geliştiğini, sürecin nasıl sonlandığını ve bu süreç nedeniyle divanda yatan kişinin iç dünyasının nasıl değiştiğini, onlara psikanaliz tekniğinin derinlerine inmeden öykülerle anlatmak

1 Volkan, 2002, 2003 ve 2004a.

istedim. Bugün Türkiye’de, İstanbul’da Uluslararası Psikanaliz Birliği’nin onayladığı iki psikanalitik okul var. Bir psikanalist olabilmek için uzun yıllar eğitim görmenin yanında psikanalizden de geçmek gerekiyor. Yani psikanalist olacak kişi önce kendi iç dünyasını öğrenmek zorundadır. Geçmişte benimle bağlantı kuran 20 kadar genç klinisyen bu okullarda psikanaliz eğitimi almakta veya bu eğitimi tamamlamış durumdalar. Ayrıca onlar gibi bu okullarda okuyan ya da bu okullardan mezun olan başka Türk klinisyenler de şimdi kendi psikanaliz divanlarında hastalarını psikanalizden geçirmekteler. Onların kendi divanlarında gözlemledikleri psikanalitik öyküleri bu kitaplarımda sunduğum öykülerle karşılaştırmalarının eğitim için de yararlı olacağını düşünüyorum.

Bu kitaplarımı sunmamın başka bir amacı da Türkiye’yi ziyaret ettiğim zamanlarda klinisyen olmayan birçok kişiden onlara psikanalizde neler olduğunu anlatmam için aldığım davettir. Türkiye’de psikoloji, sosyoloji, antropoloji gibi dallarda çalışan gençlerin insanların bilinçdışı dünyaları hakkında bilgi edinmek istemeleri beni çok mutlu ediyor.

Psikanalitik tedavi Türkiye’ye ilk olarak Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhurbaşkanlığı sırasında olmuştu. Atatürk’ün Sami Günzberg isminde Musevi asıllı bir diş doktoru vardı. Atatürk diş problemleri yaşadığı için diş doktoruyla yakın bir ilişkisi olmuştu. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Princeton Üniversitesi’nden Tarih Profesörü Norman Itkowitz’le *Ölümsüz Atatürk* kitabını yazarken, Dr. Günzberg’in Atatürk’e Nazi Almanyası’nda yaşananları anlatanlardan biri oldu-

ğunu öğrenmiştik.² *Ölümsüz Atatürk* kitabımızın 1984'te Amerika'da yayınlanmasından seneler sonra Kudüs'te Hebrew Üniversitesi'nde Profesör Gavriel Cohen'den Sami Günzberg hakkında daha çok şey öğrenebildim. Günzberg Musevi asıllı birçok kişinin Nazi Almanya'sından Türkiye'ye kaçmasına yardım eden bir organizasyonun başındaymış. Albert Einstein'ın da o dönem Atatürk hükümetine başvurarak Musevi asıllı 40 profesörün ve doktorun Türkiye'ye sığınmasına izin verilmesini istediğini biliyoruz. Einstein'ın 17 Eylül 1933'te Türk hükümetine gönderdiği mektubun bir kopyası bende vardır. O zamanlar Einstein OSE Dünya Birliği'nin onur başkanıydı. "OSE" 1912'de Rusya'da kurulan ve baskı altındaki Musevilere yardımda bulunan Musevi Sağlık Derneği'nin adının ilk harflerinden oluşmaktadır. Birçok ülkede aynı amaçla kurulan tüm dernekler 1922'de Berlin'de bir araya getirilmiş ve bu federasyona "OSE" ismi verilmişti. Einstein, Almanya'da çalışma izni ellerinden alınan Musevi asıllı birçok bilim insanı ve doktor arasında OSE'nin seçtiği 40 kişinin Türkiye'ye gelip çalışmaları için izin verilmesini rica ediyordu. Türkiye'ye yerleşmelerine izin verilirse bir sene para almadan çalışacakları ve eğitim verecekleri belirtiliyordu. Einstein mektubunun sonunda şunları yazmıştı: "Bu ricamızı kabul etmekle hükümetinizin hem yüksek emellere hizmet eden insancıl bir girişimde bulunmuş olacağını, hem de ülkenizin bu durumdan fayda göreceğini söylememe lütfen izin veriniz." Elimdeki mektubun üzerinde İsmet'in (İnönü) imzası altında mektubun 9 Ekim 1933'te "maarif" bakanlığına gönderildiği belirtiliyor. Atatürk Türki-

2 Volkan ve Itzkowitz, 1984.

ye'sinin Nazilerden kaçan Musevi asıllı birçok insana kapılarını açtığını biliyoruz. Ben 1950'de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrenciyken hocalarımdan bazıları Nazilerden kaçan Musevi asıllı doktorlardı. O dönemde genç Türkiye'nin birçok değerli insana kapılarını açması çok önemli ve medeniyeti destekleyen bir girişimdi.

Nazilerden kaçıp Türkiye'ye sığınanlar arasında Oscar Weigert isminde İşçi Birliği (Worker Union) örgütleri kuran ve işçi haklarını korumakla ilgilenen biri vardı. Oscar bu konularla ilgili doğrudan Atatürk'e bilgi vermek için görevlendirilmişti. Oscar'ın Türkiye'ye birlikte geldiği eşi Edith Weigert, Musevi asıllı olmayan bir Alman'dı fakat kocasıyla Türkiye'ye sığınmıştı. Edith bir psikanalistti. Atatürk Türkiye'si Edith Weigert'a Türkiye'de psikanalitik tedavi yapması için izin verdi. Bu izin belgesi yıllar sonra bir cam ardında Washington Psikanaliz Enstitüsü'nde sergilenmiştir.

Türkiye'de kaldıkları seneler boyunca Edith Weigert yabancı elçiliklerde çalışan birçok kişiyi ve bir Türk'ü analizden geçirdi ve Atatürk'le tanıştı. *Ölümsüz Atatürk* kitabımız için malzeme toplarken Norman Itzkowitz ve ben Edith Weigert ile görüşmeler yaptık.³ Ayrıca Washington'da psikanaliz eğitimi görürken yaşı o zaman epey ilerlemiş olan Edith Weigert, benim çok takdir ettiğim hocalarımdan biriydi. Bu kitapta analiz öyküsünü anlatacağım Brown'ın analizinin ilk iki senesi boyunca haftada bir kez çok erken saatlerde kalkar, o zaman yaşadığım Virginia eyaletindeki Charlottesville şehrinde 125 millik bir araba yolculuğuyla, Edith Weigert'ın Mary-

3 Volkan ve Itzkowitz, 1984.

land eyaletindeki Bethesta'da bulunan evine giderdim. Sabah kahvesi eşliğinde ona Brown'ın analiz sürecini anlatıyordum. Weigert'in süpervizyonunun mesleki gelişimimde çok büyük katkıları olmuştur.⁴ Weigert'in ölümünün üzerinden epey bir zaman geçti; bu kitabı yazarken onu sevgiyle anıyorum.

Sigmund Freud'un kitapları 1930'larda Türkçe'ye çevrilmeye başladı. Bu süreçte psikanalizi merak eden ve Batı medeniyetini benimseyen birçok Türk'ün rolü vardır. Fakat Freud'un Türklere tanıtılmasında Edith Weigert'in oynadığı rolü de unutmamak gerekir. O zamandan beri Türkiye'de psikanaliz üzerinde çalışan pek çok kişi olmuştur. Ancak yukarıda bahsettiğim gibi resmi psikanaliz okulları Türkiye'de son zamanlarda açılmıştır. Bu gelişmeyle modern dünyanın bir üyesi olduğumuzu göstermeye yönelik önemli bir adım attığımızı düşünüyor ve *Psikanalitik* öyküleri anlatan kitaplarımı bu adımın bir parçası olarak görüyorum.

Türkçe olarak basılan bu kitaplarımda anlattığım kişilerin öykülerini daha kısa halleriyle İngilizce yayınlanmış kitaplarımda ya da yazılarımda bulabilirsiniz.⁵ Elbette ki divanımda yatan bir kişinin iç dünyasının öyküsünü yazarken daima dikkat eder ve bu kişinin gerçekte kim olduğunu, iç dünyasındaki süreçleri değiştirmeyecek bir şekilde gizlemeye çalışırım. Bununla birlikte Türkiye'de bu kişilerin kim olduklarının anlaşılması daha zor olacağı için, psikanaliz süreçlerini sunarken İngilizce'de ifade edemediğim birçok detayı anlatabildim. Aynı şekilde Finlandiya ve Rusya'da çıkan ve çıkacak olan ki-

4 Weigert'in narsisizm üzerine çalışmaları için bkz. Weigert, 1967.

5 Volkan, 1976 ve 1979.

taplarımda da öyküler daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Ayrıca, öykülerini anlattığım kişilerin analizlerinin onlarca sene önce yapılmış olması da kimliklerini gizlemeyi mümkün kılmaktadır.

Bu kitapta anlatacağım Brown ve Jennifer narsisistik kişilik yapısına sahip olduklarından, onların öykülerini anlatmadan önce bu kişilik yapısını kısaca tanıtmak istiyorum. “Narsisizm” kendimize duyduğumuz sevgiyi anlatan bir kelimedir. Fiziksel yaşamı sürdürebilmek için herkesin suya ve gıdaya ihtiyaç duyması gibi olgun bir psikolojik yaşam için de “narsisizm”e ihtiyaç vardır. Narsisizm olumsuz bir anlam taşımaz. Örneğin bende yeterli narsisizm olmasaydı bu kitabı ve diğer kitaplarımı yazamazdım.

Burada üzerinde durduğum konu, abartılmış bir narsisizm ve bu yöndeki bir gelişmeyi dış ve iç dünyamıza uyum yapmadan kullanma durumudur. Abartılmış narsisizmi olan kişiler yaşamlarını büyük bir ikilem içinde sürdürürler: Gündelik hayatlarında kendilerini çok seven, büyüklenmeci duygulara sahip kişiler olmalarına rağmen, sevgiye “aç” ve aşağılık duyguları içinde çarpınan gizli bir tarafları da vardır. Büyüklenmeci ve “aç” kısımlarını birbirlerinden ayırırlar. Bu nedenle de iç dünyaları bütünleşmiş değildir. Büyüklenmeci yapıyı yansıtan kişilik belirtileri açıkça ortadayken, “aç” kısımlarını gösteren kişilik belirtileri gölgede gizlenmektedir.⁶ Bazı durumlarda bu gizli “aç” kısımlarının varlığını sezerler. Bu da bir utanç duygusu yaşamalarına ve depresyona neden olur. Büyüklenmeci kısımlarını daha belirgin bir şekilde or-

6 Akhtar, 1992; Kernberg, 1975, 1976, ve Volkan ve Ast, 1994.

taya koyarak, katlanılması zor olan bu utanç ve depresyondan uzaklaşmaya çalışırlar.

Bu kitapta psikanaliz süreçlerinin öykülerini anlatacağım iki kişinin de abartılmış bir narsisizmi vardı. Hem Brown, hem de Jennifer çocukken ebeveynleri tarafından içtenlikle sevilmediklerini algılamışlar ve bu eksikliği gidermek için kendilerine olan sevgilerini patolojik bir düzeyde artırmışlardı. Bu süreç bilinçdışında gerçekleştiği için narsisizmlerini abarttıklarının pek de farkında değillerdi. Sanki dünyanın en güçlü, en akıllı veya en güzel insanlarıymış gibi davranmak onlar için olağan bir durumdu. Aynı zamanda kimliklerinin sevgiye aç kısımlarını saklıyorlardı. Kimliklerinin dünyanın “en önemli” insanı olarak gördükleri parçasını sevgiye aç olan kimlik parçalarından ayırmışlar ve büyüklüğü abartılmış olan kısmı bir fanusla örter gibi korumaya almışlardı. Bu da yaşamlarında birçok problemin ortaya çıkmasına neden olmuş ve en sonunda kendilerini bir analistin divanında yatarken bulmuşlardı.

Brown ve Jennifer’in psikanaliz süreçlerinin öykülerini anlatırken psikanalitik teknik veya teoriler üzerinde durmayacağım. Abartılmış narsisizmi olan iki kişinin iç dünyalarında yarattıkları değişiklikleri göstermek yoluyla, okuyucu için iç dünyalarımızda gelişen süreçlere bir pencere açmak istiyorum. Bu pencereden orada olup bitenleri, ailelerimizin ve içinde yaşadığımız kültür ve tarihin bunları nasıl etkilediğini seyretnenin okuyucunun ilgisini çekeceğini ümit ediyorum. Öyle zannediyorum ki bu seyir, bilinçdışı süreçler üzerinde çalışmanın ne kadar önemli olduğunu anlatmaya yarayacaktır.

Kitaba Brown'ın psikanaliz sürecinin öyküsünü anlatmakla başlayacağım. Brown analiz yaptığım ilk kişilerden biriydi. Onunla çalışmak ve Edith Weigert'in yardımı bana narsisistik kişilik ve bu kişiliğe sahip olanların analiz süreçleri hakkında çok şey öğretti. Kitabın ikinci kısmı ise Jennifer'in psikanaliz sürecinin öyküsüdür.

BROWN:
DEMİR KÜRENİN İÇİNDEKİ ADAM

1. BÖLÜM

DONUK PRENS

1964'te Amerika Birleşik Devletleri'nin Charlottesville şehrindeki Virginia Üniversitesi'ne bir psikiyatri uzmanı olarak geldim ve 2002'de emekli olana dek orada bir psikiyatri hocası olarak çalıştım. Virginia Üniversitesi'ne başladıktan sonraki ilk yıllarımda Charlottesville'e 110 mil uzaklıkta olan Washington şehrine gidip gelerek Washington Psikanaliz Enstitüsü'nde psikanaliz eğitiminden ve psikanalizden geçtim ve bir psikanalist oldum. Virginia Üniversitesi Hastanesi'ndeki ofisimde psikanaliz hastalarını kabul etmeye başladığım sıralarda Virginia Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne Brown isminde biri doçent olarak alındı. Virginia Üniversitesi Hukuk Fakültesi Amerika'nın en önde gelen hukuk okullarından biridir. Bu okula hoca olarak kabul edilmesi Brown'ın oldukça zeki ve yetenekli bir avukat olduğunu gösteriyordu. New York'taki önemli bir hukuk okulundan çok genç yaşta mezun olmuştu. Fakat mutlu değildi. Evliliğinde boşanma aşamasına gelmişti. Üstüne üstlük dünyaya gelen son çocuğu da "kusurlu" olunca özgüveni iyice sarsılmış ve profesyonel bir yardım aramaya

başlamıştı. Birkaç kez psikiyatriste gitmiş ama ona öğüt vermeye çalışan psikiyatristi sevmemişti. Bu arada ailesiyle beraber Charlottesville'e taşınan Brown sıkıntılarının orada da devam etmesi üzerine psikanalizden geçmek için Virginia Üniversitesi Hastanesi'ndeki Psikiyatri Bölümü'ne başvurdu ve ona benim ismimi verdiler. Brown analizine başladığında otuz yaşında, evli, üniversite hocası bir babaydı. 7 ve 5 yaşlarında iki kızı, 4 yaşında bir oğlu vardı. Ben ondan 5 yaş büyüktüm. Brown'la çalışmamız dört buçuk yıl sürdü.

Onunla ilk tanıştığımda Brown'ı Avrupa müzelerinde pek çok kez gördüğüm, kraliyet ailelerinin donuk ve putlaşmış resimlerine benzettim. Uzun boyluydu ve yakışıklı sayılabilirdi, fakat hiç gülmüyordu. Bana yaşam öyküsünü ve şikâyetlerini ses tonunda bir değişiklik olmaksızın sanki bir kitap okurmuş gibi anlattı. Onu dinlerken içimde ona karşı bir empati ya da bir kızgınlık veya başka bir duygu uyanmadı. Bir şey hissetmemenin yanı sıra kendimin de donuklaştığını fark ettim. Aklımda böyle bir kişi nasıl olur da Virginia Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne hoca olarak seçilir diye bir soru belirdi. Brown'da iyi bir hocada olması gereken özellikleri göremiyordum. Bu nedenle hukukun insanlarla ilişki kurmayı gerektirmeyen bir alanında çalıştığını öğrendiğimde hiç şaşırmadım.

Psikolojik yardım için başvuranlarla önce yüz yüze bir-iki saat konuşurum. Psikanalizden yararlanacaklarını düşünürsem ve onlar da bu süreçten geçmeyi kabul ederlerse bu kişiler haftada en az dört kez ofisime gelmeye ve divanımda yatmaya başlarlar. Şimdi Brown'ın benimle yüz yüze bulunduğu saatlerde bana kendisi hakkında söylediklerini aktarmak istiyorum.

Kendisi hakkında verdiği ilk bilgilerden biri, annesinin atalarından birinin Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşunda oynadığı rolle ilgiliydi. Bilindiği gibi Amerika Birleşik Devletleri 1776'da doğdu. Bu doğuşu simgeleyen ve "Bağımsızlık Bildirgesi"⁷ olarak bilinen bir belge vardır. Bu belgede Brown'ın anne tarafından büyük dedelerinden birinin imzasının olduğunu öğrendim. Bu onu çok gururlandırıyordu. Gerçekten de Brown'ın yüzünde sadece, ailesinin geçmişinde böyle tarihi bir insan olduğunu söylerken bir gülümseme gördüm. O zaman Brown'ın neden Virginia Üniversitesi'nde bir öğretim görevlisi pozisyonu aradığını tahmin ettim. Virginia Üniversitesi Amerika Birleşik Devletleri'ni yaratanlar arasında yer alan ve Amerika'nın üçüncü cumhurbaşkanı olan Thomas Jefferson tarafından kurulmuştu. Brown'ın büyük dedelerinden birinin imzasının yer aldığı "Bağımsızlık Bildirgesi"nde Thomas Jefferson'un da imzası mevcuttur.

Brown'ın büyüdüğü evde dedenin bu tarihi rolünün sürekli anıldığını öğrendim. Çocukluğunda ailesi Amerika'nın bir şehrinde, sosyetenin yüksek tabakalarında yer alan ailelerin yaşadığı bir mahallede oturuyordu. Brown insanların birbirlerine çok resmi davrandığı ve geleneksel kuralların sıkı sıkıya uygulandığı bir evde büyümüştü. İki yaşındayken bir erkek kardeşi olmuştu.

Brown'ın söylediğine göre çocukluğunda, bir avukatın kızı olan annesi genellikle görünürde iyi düzenlenmiş bir evde işlerini gayet iyi yürütürdü ama duygusal açıdan ilgisiz ve duyarsız-

7 Amerika Birleşik Devletleri'nin "doğum günü" 4 Temmuz 1776'dır. Bu "doğum günü"nü bildiren Bağımsızlık Bildirgesi'nde Brown'ın büyük dedelerinden birinin imzası yanında 55 imza daha vardır.

di. Annesinin “her soruya verebileceği pratik cevapları vardı”, yani her şeyi bilen biri olduğunu göstermek isteyen bir kadındı. Çocuklarının bakımının büyük bölümünü bakıcılara bırakmıştı ama güzel yemekler yapmayı severdi. Brown kardeşi doğduktan sonra kendine bakan bakıcısının duvar gibi yüzünü ve Almanca ismini hatırlıyordu. Bunlar, o sıralarda devam eden II. Dünya Savaşı’nda Amerikalılarla Almanların çatışmaya girmelerinin de etkisiyle korkutucu tasarımlar haline gelmişti.

Meşhur bir avukatlık firmasının başında olan babası da soylu bir aileden geliyordu. Çocuklarıyla çok mesafeli bir ilişkisi vardı ama evlenmeden önceki “vahşi” hayatı, atıldığı maceralar, çok hızlı araba kullanması ve atletizmdeki başarılarıyla bilinirdi. Brown’dan 2 yaş küçük olan erkek kardeşi, babalarının gençlik yıllarına benzer bir hayat sürüyordu; atletikti, mutlu bir evlilik yapmıştı ve bir tatil köyünde lüks bir spor merkezi işletiyordu.

Brown’ın çocukluğunda ev hayatı katı görgü kuralları çerçevesinde yürüyordu. Küçük Brown evde ebeveynlerinin kullandığı yerlere, örneğin onların yatak ve oturma odalarına pek giremezdi. Ebeveynler yemek öncesi bir şeyler içtikleri saatlerde, çocukların aralarına katılmalarına izin verirlerdi. Her gece akşam yemeğinde farklı bir etkinlik vardı, bir akşam sadece Fransızca konuşulur, bir akşam heceleme yarışması yapılır, bir diğer akşam da ailenin büyüklüğüne yaraşan zekâ oyunları oynanırdı. Brown, bu tarz aile toplantılarında duyguların açıkça ifade edildiğini hiç hatırlamıyordu.

Brown doğduğunda aile henüz babanın ebeveynlerinin kırdaki evinde kalıyordu. Oradaki tarlalarda mısır yetiştiriliyordu. Anlatılanlara göre annesi ona hamileyken o kadar çok

mısır yemişti ki hem çok kilo almış, hem de sütü bollaşmıştı. Brown bir yaşındayken aile şehirdeki bir daireye taşındı ve burada ikinci çocukları, Brown'ın erkek kardeşi dünyaya geldi. Daha sonra sosyetik insanların oturduğu mahalledeki bir eve kalıcı olarak taşınmışlardı. Beş yaşındayken babası yedek subay olmuş ve bir buçuk yıl boyunca zaman zaman evden ayrı kalmıştı. Sonraki yıllarda da babanın balık tutma merakı onu bazı zamanlarda evden uzak bırakmıştı.

Brown okulda başarılıydı. Çocukken günün büyük kısmını gündüz düşleriyle geçirdiğini, geceleriye yatağının arkasındaki hayaletlerin onu yakalayacağını hayal ettiğini hatırlıyordu. Ergenliğinde, bacaklarını iple bağlayarak kendisini cezalandırdığını hayal edip mastürbasyon yaparak uyumayı alışkanlık haline getirmişti. Bu sıralarda merdivene çıkma korkuları başladı. Gençken erişkinlerin yanında kendisini küçük görürdü. Bu duyguyla, çok özel biri olduğunu ve bir gün herkesin ona hayran kalacağını düşünerek başa çıkabiliyordu.

Ebeveynlerinin birbirine bağırdığını ilk kez 16 yaşındayken duymuş, birbirlerine duygularını ifade ettiklerini görmek onu rahatlatmıştı. Ama içinde büyüdüğü steril ortamda duygularını ifade etmeyi öğrenmek için artık çok geç kaldığını düşünmüştü. Bir kuzeni, daha sosyal olması için onu cesaretlendirmiş ve ona dans etmeyi öğretmişti. Hâlâ topluluk içine girdiğinde “utanıyor” olsa da kızlarla ilk kez çıktığında bile seks yapmak için acele ederdi. Matematiği seviyordu ama aile geleneğine uyarak avukatlık okumak zorunda kaldı.

22 yaşındayken annesinden izin alarak bir okul arkadaşıyla tatile çıktı. Tatildeyken gelecekte eşi olacak kadınla tanıştı. Ka-

dın sosyal açıdan çok aktif biri değildi, hatta sosyoekonomik özellikleri Brown'a pek uymuyordu. Brown onu önce hamile bıraktı, 4 ay sonra da evlendi. Üniversiteden mezun olduktan sonra babasının şirketine girdi, insanlarla iletişim kurmayı pek gerektirmeyen bir alanda uzmanlaştı. Babasının yanında çalışırken üçüncü çocuğu dünyaya geldi. Çocuk erkekti ve doğumunda "sakat mı olacak" diye bir endişe yaşamışlardı. Çocuğun doğumundan sonra da ebeveynleri ona hasta ve zayıf bir bebekmiş gibi davrandılar. Brown'ın anlattığına göre oğlunun öğrenme güçlüğü vardı. Brown'a bu güçlüğü zamanla düzeltilebileceği söylenmişse de oğlunun "bir numara" olamaması ve en başarılı çocuklar arasında yer almaması Brown'ı hayal kırıklığına uğratmıştı. Çelimsiz oğlunun, ailesinin namına zarar verdiğini hisseden Brown, benlik saygısının tehdit altında olduğu duygusuna kapılmıştı.

Son çocuğunun doğumundan kısa süre sonra Brown, bir yargıcın kızı olan ve babasının ofisinde çalışan bir sekreteri, Ellen'i baştan çıkardı. Brown'a göre Ellen'le olan ilişkisi "harika" bir aşk ilişkisiydi. Kız hamile kaldı, kürtaj oldu ve ilişki sona erdi. Brown oldukça kaygılı bir hale gelmişti (bunun ardındaki nedenleri daha sonra öğrenecektim).

Charlottesville'de sosyetenin üye olduğu bir kulübe ailesiyle birlikte kendisi de üyeydi. Spor kulübüne gittiğini ve mayosunu giydikten sonra kulübün büyük havuzunun kenarında tek başına oturduğunu anlattı. Havuza girmiyor, kenarında otururken oradaki bütün güzel kadınların ona bakıp vücuduna hayran kaldıklarını hayal ediyor, hayranlık topluyordu. Sonra evine dönüyordu. Evinde ise karısının ona hayran olmadığını

ve onu sevgiye aç bıraktığım düşünüyordu. Evliliğinde de boşanma aşamasına geldikten sonra Brown psikolojik yardıma ihtiyacı olduğuna karar verdi.

2. BÖLÜM

“NEYİ TEDAVİ EDİYORUM?”

Psikolojik yardım için başvuran kişilerle bir-iki saatlik görüşmemin ardından kendime bu kişiyi divanıma yatırırsam “neyi tedavi edeceğim” sorusunu sorarım. Bu sorunun cevabını analiz süreci boyunca geliştirir ve bazen de değiştiririm. Brown’ın hayat hikâyesini dinledikçe, Brown’ın ailenin adına ve şanına önem verilen fakat duyguların doğrudan ifadesinin kısıtlı olduğu bir ortamda yetiştiğini anladım. Brown anneden ya da diğer aile fertlerinden istediği ve ihtiyaç duyduğu “sevgi”yi alamamıştı, yani “sevgi” açlığı içindeydi. Tanıştığı her kızla hemen seks yapmak istemesinin, yani hemen “sevildiğine” dair bir delil bulmak istemesinin bu açlığın bir ifadesi olduğu aklıma geldi. Çocukken içinde doğrudan ifade edemediği bir öfke olduğunu, bu öfke nedeniyle suçluluk duygusu yaşadığını ve bacaklarını bağlayarak bilinç dışında kendisini cezalandırdığını düşündüm. Ancak kendini cezalandırdıktan sonra zevk alabiliyordu (mastürbasyonla orgazma ulaşabiliyordu). Ayrıca annesine öfkesini gösteremiyordu çünkü onun sevgisine muhtaçtı ve ona bağımlılığı vardı. 22 yaşındayken bile annesinden

izin almadan tatile çıkamamıştı. Annesine karşı duyduğu gizli öfkeyi Alman bakıcısına aktardığını düşündüm. Bu nedenle Alman bakıcısından korkarak büyümüşü. Annesiyle olan çatışmalı ilişkisinden onu babası kurtarabilirdi fakat babanın da Brown'a yardımcı olmadığını duyuyordum. Böylece bilinç dışında annesinin atalarından biri kadar güçlü ve önemli olduğu zaman "sevilebileceğine" inandığını düşündüm. O zaman Brown'ı analize alırsam neyi tedavi edeceğim hakkında bir fikrim oldu.

Brown bir taraflıyla bir çocuk gibi anneye veya onu temsil eden kişilere ve nesnelere bağımlı kalmıştı. Anne işlevlerini üstlenen ötekilerin sevgisine ve onu annenin avucu içinde sıkışıp kalmaktan kurtaracak bir babaya muhtaçtı. Çocukluk ortamında bu anne baba rollerini karşılayacak bir kadın ve erkek yoktu. Babaya ihtiyaç duymadan kendisinin ondan daha yüksek seviyelere çıkacağını hayal ediyor fakat bu da onu korkutuyordu. Merdiven fobisinin bununla ilgili olduğunu tahmin ettim. Merdiven yükseklerle ulaşmak için kullanılan somut bir araçtır. Brown'ın bu somut aracı, psikolojik olarak yüksek düzeylere çıkma isteği ve yetersizliğinin yarattığı korku arasındaki çatışmayı gösteren bir sembol olarak kullandığını düşündüm. Psikolojik bir savunmayla yetersizliğini, korkusunu ve genel olarak içindeki çatışmayı saklamaya çalışan, kendini çok güçlü ve kimseye ihtiyaç duymayan biri gibi görerek büyümüşü. Ailenin tarihe ismini yazmış olan atası gibi biri olmalıydı.

Sevgiye "aç" kendilik kısmıyla "güçlü" kendilik kısmı arasında sürekli bir çatışma vardı ve bu çatışma nedeniyle hayatında zorluklar yaşıyordu. Örneğin spor kulübünde herkes gibi

yüzemiyor ve kendisini sergileyerek hayranlık toplama mecburiyetinde kalıyordu. Brown'da "aç" ve "güçlü" kendilik kısımları birleşmemişlerdi. İç dünyasında bütünleşmiş bir kendilik duygusu yoktu. Tedavi edilmesi gereken asıl psikolojik sorun buydu.

Brown'da narsisistik kişilik yapılanması olduğunu anladım. Bu türden kişilik yapılanması olanlar günlük hayatlarında kendilerini dünyanın bir numaralı insanı olarak algılayan ve "aç" kısımlarını saklamaya çalışan kişilerdir. Onu analize alırsam bir süre, belki de bir-iki sene boyunca benimle olan ilişkisinde, bir uçta narsisistik büyükenmecilik ve uzak durma, diğer uçta "aç" kısmıyla ilgili aşağılanma korkusu ve paranoid eğilimler arasında gidip geleceğini tahmin ettim. Paranoid eğilimlerin kişiliğinin büyükenmeci parçasını tehdit altında hissettiği zaman ortaya çıkabileceğini düşündüm.

Divanda yatan bir kişinin çocukluk dönemini analistle yeniden yaşaması psikanalizde "aktarım" olarak adlandırılır. Aktarımda divanda yatan kişi analisti çocukluğundaki önemli kişiler, örneğin annesi, babası ve/veya kardeşleri gibi algılar. Algılanan imajlar bir tarafla gerçeğe uygundur ancak diğer taraftan çocuğun istekleri ve korkularını yansıtan hayali özellikler de taşımaktadır. Kişi çocukluk dönemindeki psikolojik çatışmalarını analistle kurduğu aktarım ilişkisinde canlandırır.

Aktarım zamanla sıcaklaştıkça analizand bir bakıma çocukluğunu tekrar yaşar. Analistin yardımı ve divanda yatan kişiye karşı geliştirdiği duyguları, düşünceleri ve "karşı aktarım"ı yakından gözleyip uygun bir şekilde analiz sürecine aktarmasıyla analiz sürecini tamamlar. Bu süreç boyunca iç dünyasındaki

psikolojik çatışmaları çözer, “yeni” ve psikolojik olarak daha sağlıklı bir kişilik geliştirir. Brown’ın beni bağımsız bir nesne olarak görmedeki genel yeteneksizliğinin, analizinin başlamasından sonra aylar, hatta yıllar boyunca devam edebileceğini sezdim. Kendine sorunlar yaşatan kişilik yapılanmasını ancak bu aşamadan sonra değiştirebileceğini düşündüm. Brown’a benimle analize başlamasını teklif ettim. Eğer kabul ederse haftada dört kez buluşacağımızı, divanıma yatacağını, aklına gelen her şeyi söyleyeceğini ve divanımda yatarken yaşadığı bedensel duyumları tarif edeceğini anlattım. Ben de yardımını olacağını düşündüğüm zaman konuşacaktım. Seanslarımın ücretini de söyledim. Analizden geçmeyi hemen kabul etti.

Burada psikanaliz tekniğinden fazla söz etmeden Brown’la aramızda geçen dört buçuk yıllık ilişkinin öyküsünü anlatacağım. Onun analizini özetlediğimde analizin hızla ilerlediğini düşünebilirsiniz ama gerçekte böyle olmadı. Birçok seansta hiç konuşmadan divanda yattı, diğer kişileri monoton bir biçimde değersizleştirdi ve sözleriyle yarattığı dünyaya beğeniyle bağlandı. Benimle olan ilişkisinde yavaş yavaş çocukluk hikâyesini tekrar yaşadı ve en sonunda iyileşti.

3. BÖLÜM

“ZAVALLI” TÜRK İLE “BÜYÜK” AMERİKALI BİR ARAYA GELİYORLAR

Başlangıçta Brown, haftada dört kez divanda kalıp gibi ya-
tıyor, benimle iletişim kurmaktan çok değişmeyen bir ses to-
nuyla sürekli kendisinin büyüklüğünü ve önemini ima eden
olaylar anlatıyor ve hangi kişilerin ailelerinin daha soylu oldu-
ğunu sayıyordu, İngilizce’yi Türk aksanıyla konuştuğumu tabii
ki fark ediyor ve Amerika’ya yakın zamanlarda geldiğimi anlı-
yordu. Onun ailesi ise Amerika’nın kurulduğu dönemlere uza-
nan bir geçmişe sahipti. Büyüklüğünü ve önemini bir kalkan
gibi kullandığını sezdim. Kalkanıyla ona yaklaşmaya çalışan ve
İngilizce’yi aksanlı konuşan zavallı bir Türk asıllı Amerikalıyı,
beni uzağa itiyordu. Fakat Amerika’ya nereden ve neden gel-
diğim, etnik kimliğim hakkında tek bir soru sormadı ve bu tür
konulardan söz etmedi.

Brown gibi kişiler analistlerinde bir yalnızlık, bıkkınlık ve
kimi zaman da öfke uyandırabilirler. Analist olmak için veri-
len eğitimde analistler, içlerinde uyanan duyguları tedavi sü-

recini bozmayacak şekilde kullanmayı ve bu duyguların neden oluştuğunu merak etmeyi öğrenirler. Brown divanımda yatar-ken bende de bu türden duygular gelişti. Bu duygular bana Brown'ın insanlarla iletişiminde ne kadar dikkatli olması gerektiğini öğretti. Bende yarattığı duygulara bakarak, Brown'ın çocukluk yaşantılarını anlamaya çalıştım ve çocukken yaşadığı o yalnızlığı divanımda yatar-ken bana aktardığım düşündüm.

Brown'ın çocukluk ve ergenlik dönemleri boyunca ailesiyle yemek masasında yaşadıklarım gözümde canlandırdım. Uzun bir yemek masası, baba masanın başında oturuyor ve bir hizmetçi sırayla herkesin tabağına çorba dolduruyor. Masadakiler yemeklerini yemeye hazırlanırken baba konuşmaya başlıyor: "Bu akşam konumuz Amerikan tarihidir," diye açıklama yapıyor ve ardından sorular geliyor. "George Washington'un doğum gününü hatırlayan var mı?", "Karisının ismi neydi?" gibi kolay sorulardan sonra Bağımsızlık Bildirgesi'nde neler yazdığını ve bunların ne anlama geldiğini açıklamaya yönelik zor sorular tartışılıyor. Genç Brown canla başla cevap vermeye çalışıyor ancak baba memnun değil. Anne ise yüzünde donuk bir gülümsemeyle masadakileri izliyor. Kimse Brown'ın o gün neler yaptığını, kendisini üzen ya da mutlu eden bir şeyler yaşayıp yaşamadığını sormuyor. Zihnimde canlandırdığım bu sahneler aramızdaki süreçte neler gelişeceğini merak ederek, onu dinlemeye devam etmeme yardımcı oldu.

Analizine başladıktan birkaç hafta sonra, hafta sonunu geçirmek üzere Charlottesville'e epeyce uzak bir yerdeki kardeşinin çalıştığı tatil köyüne gitti ve orada analisti gibi İngilizce'yi *aksanlı* konuşan yabancı bir kadınla tanıştı. Charlottesville'e

dönüşünden sonraki ilk seansları boyunca Brown bu kadını hiç zorluk çekmeden nasıl baştan çıkardığını gururla anlatıp durdu. Kadını yemeğe çıkarmış ve yemek boyunca ona kendisinin ne kadar akıllı ve önemli bir adam olduğunu anlatmış. Kadına karşı hiçbir yakınlık hissetmeksizin o gün onunla seks yaptığını söyledi. Ne kadar önemli ve çarpıcı bir insan olduğunu, bu yüzden kadının ona hemen evet dediğini ima ediyordu. Fakat kadının ismini bile hatırlamadığını anladım. Kadını bir araç olarak kullanmıştı. Benim imajımı aksanlı konuşan bir kadına aktardığını ve böylelikle beni fethetmek istediğini düşündüm.

Divanda yatarken benim hakkımda konuşmak yerine benimle geliştirmekte olduğu ilişkiyi bana bu olayla anlattığını anladım. Böylelikle korktuğu nesneyi (ona sevgi vermeyen anneyi, Alman bakıcıyı, ondan uzak duran babayı veya bu kişilerin hepsini temsil eden bir imajı) kontrolü altına alıyordu. Aynı zamanda kadınla seks yaparak (sembolik olarak) benim “sevgimi” elde ediyordu. Tabii ki böyle bir durumda elde edilen sevgi gerçek bir sevgi değildir. Bu nedenle kısa bir süre sonra bunun farkına varıp kendini tekrar sevgiye “aç” bulacağını tahmin edebilirdim. Bu şekilde *gizli* bir aktarım geliştirdiğinin farkına vardım. Analiz sürecinde analist farkına vardığı her aktarım hikâyesini hemen yorumlamaz, aktarımın olgunlaşması beklenir. Bu nedenle Brown’a İngilizce’yi aksanlı konuşan bir kadınla beraber olmasının bana düşündürdüğü nedenleri söylemedim. “Lütfen devam ediniz” gibi, kendini anlatması için destekleyecek yönde sözler söylemeyi sürdürdüm.

Seanslarında bir analistin kendisi hakkında bilmesi gerektiğini düşündüğü olayları ve günlük yaşantısını maddeler ha-

linde düzenliyordu. Sıkıcı bir konuşma tarzı vardı. Sıkıldığımı hissettiğim zamanlar oluyordu fakat bununla başa çıkabiliyordum; Brown'a beni sıktığını söylemedim. Uygun zamanlarda anlattıklarının taşıdığı anlamlarla ilgili onun merakını uyandırmaya çalıştım. Ara sıra yükseklik korkusu hakkında da konuşurdu. Bir tarafta büyüklüğünü korumak için harcadığı enerjiyi, diğer tarafta yükseklik korkusunu fark ettiği zamanlarda yaşadığı içsel çatışmaları açıkça görüyordum.

Yükseklik korkusunun bir ögesi, bir gün bana anlattığı çocukluk rüyasında açığa çıktı. Bu rüya çocukken gördüğü ve hatırlayabildiği tek rüyaydı. Rüyasında ailesinin evinde çocukların, Alman bakıcının ve diğer hizmetçilerin odalarının olduğu katın üstündeki katta kalan ebeveynlerini gözetlemek için bir *merdivene* tırmanıyordu. Gerçekte ikiye bölünmüş evin üst katındaki genellikle kapalı duran kapı, erişkin yaşamının gizemlerini temsil eder hale gelmişti. Rüyasında bu gizemleri aralamakta kullandığı merdiven pek sağlam değildi ve bu arzusunu gerçekleştiremeden aşağı inmek zorunda kalmıştı. Çocukluk rüyası, Brown'ın psikolojik çatışmaları olan bir çocuk halinde kaldığını ifade ediyordu.

Çocukluk öyküsü, analizin başlangıcında sanki bir kalkanın ardında benden saklanır gibi durması, İngilizce'yi aksanlı konuşan bir kadınla yaşadığı tek kişilik ilişki, bana Brown'ın iç dünyası hakkında pek çok bilgi sağlamıştı. Sevgiye "aç" kalan parçasını ve onunla ilişkili aşağılanma duygusunu inkâr etmek için elinden gelen her şeyi yapıyor ve özellikle de kendi büyüklüğünü herkesin görmesi için bir bayrak gibi sallıyordu. Rüyası ise bir taraftan ebeveynlerine ulaşamadığını ve yalnız kaldığı-

nı anlatırken diğerk taraftan da analize karşı gösterdiği direnci ifade ediyordu. Aktarımda beni annesi ya da babası olarak algıladığı zamanlarda hakkımda geliştirdiğı duygu ve düşünce-leri açıkça söylemek yerine, benden uzak durmaya çalışacaktı. Merdivenden aşağı inecek ve ıssız dünyasında kendini bir büyüklük battaniyesine saracaktı.

Analizinin bu erkeni evresinde Brown rüyasının anne ve baba arasındaki cinsel ilişkiyi merak ettiğı anlamına geldiğini henüz düşünemiyordu. Sürekli olarak kişiliğinin “büyük” ve “aç” kısımları arasındaki çatışmayı sergiliyordu. Fakat Brown’ın içinde bu konuların nedenini anlamaya yönelik bir merak uyanmıyor ve konular üzerinde çalışmıyordu. Aynı zamanda eğer onun büyüklük duygusunu incitecek bir durum ortaya çıkarsa, hemen benim onu analiz edip edemeyeceğime dair içinde beliren şüpheleri gündeme getiriyor veya konuyu değıştiriyordu. Ben de onun içinde merak uyandırmak için çaba göstermeye devam ediyordum. Bütün bu yaşananlara rağmen hiçbir seansı kaçırmıyordu.

İlk yılın büyük bir kısmını karısının ne kadar soğuk ve ilgisiz olduğunu anlatarak geçirdi. Evliliğinin bozulmasında kendinin de bir payı olabileceğı hiç aklına gelmiyor ya da aklına böyle bir şey gelse bile bunu divanda yatarken bana söylemiyordu. Çocuklarından biriyle yarışırken onu yenmediğı sürece onlardan da pek bahsetmezdi. Kendisi çocukken babasının da küçük Brown’a aynı şekilde davrandığı aklıma geldi. Seanslardaki ilişkimizin “resmi” olmasında ısrar ediyor ve dolaylı yollarla beni çaresizliğe itmeye çalışıyordu. Böylelikle onun çocukluğunda yaşadığı çaresizliğin nasıl bir şey olduğu hakkında iyi bir fikir edinebildim.

Analizinin bu devresinde bana ara sıra çocukluğunun önemli kişilerinin imajlarını, örneğin anne ya da babasının imajlarını aktardığı halde böyle süreçlerin gelişmesinden hemen kaçıyor; bana daha çok içindeki bütünleşmemiş kendilik kısımlarını aktarıyordu. “Aç” kalan kısmını aktardığı gibi bazen de aktardığı, bu “açlık” ve çaresizliğe karşı geliştirdiği “güçlü” kısmı oluyordu.

Bir gün benim meşhur Patrick Bruce Oliphant’ın Amerika’da çok tanınan politik karikatürlerindeki küçük figürler gibi olduğumu söyledi. Bu karikatürler Amerika’nın birçok günlük gazetesinde basılır. Merkezde ana temayı gösteren figürler vardır. Bu figürlerin etrafında da bir köşede minik figürler bulunur. Brown’a göre ben minik bir figürdüm, yani ona göre önemsiz biriydim. Gazete okurlarının genel olarak bu minik figürlerin karikatürdeki temel figürlerden daha önemli olduğunu bildiklerini Brown’a söylemedim. Birkaç gün sonra ise beni kendisinin “güçlü” uzantısı olarak gördü ve kralın ta-cındaki bir elmas oldum: Beni Virginia Üniversitesi’ndeki en iyi analist olarak algıladı ama bu da uzun sürmeyecek, birkaç gün veya birkaç hafta sonra beni tekrar küçümseyecekti.

Analizinin başlarında yeni doğmuş erkek kardeşinin eve getirilişiyile ilgili bir hatırasını anlatmıştı. Kardeşi dünyaya geldiğinde iki yaşında olduğu için hatırasının gerçeğe dayanmadığını tahmin ettim. Bu hatırasının psikanalistlerin “perde anı” olarak isimlendirdiği durum olabileceğini düşündüm. “Perde anı” bir rüya gibidir. Böyle bir çocukluk anısı yalnızca gerçekte olan bir olayı temsil etmez; gerçekte olan bir olayın aynı zamanda çocukluk isteklerine, fantezilerine ve korkuları-

na bulanmış halidir. Divanda yatarken bir “perde anısını” anlatan kişi çocukluğunda başından geçen bir olayın aslını değil, o olayı bilinçdışında nasıl algıladığını anlatır. Anısında kardeşinin hastaneden eve geldiği bulutlu gri bir günde, garajlarının kapısından dalları olmayan bir ağaç kütüğüne bakıyordu. Bu kütüğün *üst kısımlarının* yeni gelen bebek yüzünden artık Brown’dan ayrılmış olan annesini (memelerini) temsil ettiğini ve gri havanın da çocukluğundaki yalnızlığını simgelediğini düşündüm.

“Perde anısını” anlattıktan sonra beni kardeşi gibi algıladı ve analizinde de kardeşini simgeleyen diğer hastalarımı haset duymaya başladı. Ben öteki hastalarımı kendisinden daha fazla mı meşgul oluyordum? Bu sorularına yanıt vermek yerine bu tür soruların aklına neden geldiğini birlikte araştırmayı önerdim. Diğer hastalarımı kendisinden daha fazla ilgi gösterdiğime inandığı ve paranoid düşünceler geliştirdiği zamanlar oldu. Ona gerçeği açıklamaya çalışmak yerine kışkırdığı kardeşinin imajını bana yansıttığı aktarımın pişmesini bekledim. Yavaş yavaş çocukluğunda kardeşiyle olan ilişkisinin ayrıntılarını hatırlamaya başladı. Yaşamının erken dönemlerinden kalan anılarının çoğu kardeş kıskançlığıyla ilgiliydi. Bir keresinde kardeşini taşıdığı bebek çantası elinden kayıp otobüsün önüne düşmüş ve ciddi bir kaza son anda atlatılmıştı. Aile bunun bir kaza olduğunu düşünse de, hiç vicdan azabı duymayan Brown bu kazayla kardeşini ortadan kaldırmayı ve annesinin tüm ilgisini tekrar kazanmayı istediğini hatırlamıştı.

Erişkin yaşamında da kendini kardeşine yakın hissetmiyordu. İki kardeş arasında duygusal bir ilişki yoktu. Uzak bir

yerde bir tatil köyünde turizmle uğraşmakta olan kardeşini küçümsüyordu. Onun kendisi kadar akıllı olmadığına inanıyordu. Analize başlamasından hemen sonra kardeşinin tatil köyünde aksanlı bir İngilizcesi olan kadını baştan çıkarışının başka bir anlamı daha olduğunu düşündüm. Kardeşiyle aynı mekânı paylaştıkları o dönemde Brown yabancı kadını/analisti çocukluğunun annesi gibi kullanmış ve onu baştan çıkarmakla kardeşini anne sevgisinden mahrum etmişti. Bunu Brown'a söylediğim zaman yüzünde bir gülümseme belirdi, gülümsemesinden kızgın olduğunu anlıyordum. Bununla birlikte yaptığım yoruma bir cevap vermedi ve söylediklerim onda bir merak uyandırmadı. Sanki söylediğim şey onun için doğal bir durumdu ve merak edilecek bir tarafı yoktu.

4. BÖLÜM

“CÖMERT BİR KADIN” VE YALNIZLIK İÇİNDE BİR SALTANAT ARAMA

Brown analizinin ilk yılında gündüz düşlerine kendisini o kadar kaptırmıştı ki neredeyse işinden oluyordu. Kendisini küçük düşüreceğini sezdiği bir durumla karşılaştığı her zaman sanki televizyon kumandasının düğmesine basılmışçasına, hemen hayal kurmaya başlıyordu. Hayallerinde “cömert bir kadın” aradığını biliyordu. Karısı onunla beraber olmayı istediğini açık açık söylemezdi. Brown kendisini reddedilmiş hissederse, gündüzleri Hukuk Fakültesi’ndeki ofisinde hayal kurup mastürbasyon yapar, geceleri de karısının yanında ona dokunmadan mışıl mışıl uyurdu. Sabahları yataktan çıkmadan önce tekrar mastürbasyon yapıp kirli pijamalarını karısının göreceği bir yere koyuyordu. Bu davranışının temelinin, dört yaşındayken geçirdiği bir hastalık sırasında idrar kaçırmaya başlayınca, annesinin onunla ilgilenmekten duyduğu tikslenme olduğu ortaya çıktı. Annesi ondan tiksinsen bile bir şekilde annesinin dikkatini üzerine çekmişti. Bu davranışın-

da tekrarlama zorlantısı ve karısının tepkisini sınaama isteği vardı: “Beni aşığılıyorsun, içimde aşığılanma duygusu yaratıyorsun. Fakat bana bak, kirli çamaşırlarımı önüne seriyorum, sana erkek olduğumu gösteriyorum ve asıl seni reddeden ben oluyorum.”

Analizinin ilk yılı boyunca anneden sevgi görememesi, babadan uzak durması, bakıcısından çekinmesi, kardeşini kıskanması, öfkesi nedeniyle kendine ceza vermesi, mastürbasyonla kimseye ihtiyaç duymadığını ispatlaması, yükseğe çıkmaktan korkması ve “çok önemli” bir insan olduğuna inanması hakkında pek çok bilgi edindim. Bu düşünceleri çok defa yukarıda verdiğim örneklerde de olduğu gibi aramızdaki ilişkide, yani aktarımda ortaya çıkıyordu. Fakat Brown hiçbir aktarım öyküsü üzerinde uzun zaman duramıyor, bu nedenle de bir aktarım öyküsünü sahiplenerek onun üzerinde çalışmıyordu. Benim, üzerinde çalışabileceği ve durabileceği bir aktarım öyküsünü geliştirmesini beklemem gerekiyordu. Çünkü divanda yatan kişi, yani analizand ancak uzun süreli bir aktarım öyküsü geliştikten sonra çocukluk deneyimlerini, duygularını, fantezilerini ve bunların nasıl geliştiiğini öğrenme fırsatı bulur ve bunları değiştirmek için girişimlerde bulunur.

Zamanla onun zihninde soğuk suyun annesini, yanan sigaranın babasını temsil ettiği ortaya çıktı. Bir gün Virginia Üniversitesi Hastanesi’ne görüşme saatinden daha erken gelmişti. Psikiyatri bölümündeki hocaların oturma odasının yanından geçerken açık olan kapıdan içeri baktı ve beni puro içerken gördü (o zamanlar hastanelerde sigara veya puro içme yasağı yoktu). Ofisimde buluştuğumuzda nadir panik ataklarından

birini yaşadı. Çocukluğunda bir görgü kuralını çiğnediğinde, babasının onu kenara çekerek içtiği sigarayı elinde söndürdüğünü hatırladığında, bu atağın çocukluğundan kalan kısmı ortaya çıktı. Böyle bir anıyı hatırlayışının ardından öğrendikleri üzerinde daha fazla duracağına, ertesi günler divanda hiç konuşmadan yattı. Sonraki günlerde bana konuşmadan yatdığı zamanlarda hayaller kurduğunu söyledi ve yavaş yavaş bu hayallerin öykülerini anlatmaya başladı.

En tipik hayali “cömert bir kadınla” müthiş bir mutluluk yaşamaktı. Yani hayalinde kendini seven bir anne buluyor ve böylece çatışmaları üzerinde durmaktan kaçınıyordu. Bazen hayalleri çocukluğunun baba imgesine aitti. Ortada gerçek bir ödipal mücadele olmadığı halde ödipal babaya karşı zafer kazandığını anlatırdı. Bilindiği gibi tipik bir ödipal çatışmada erkek çocuk annenin sevgisi için babayla bir yarışa girer ve bilinç dışında bu yarışmada baba tarafından hadım edileceği korkusunu geliştirir. Ödipal çatışma erkek çocuğun babayla özdeşim yapmasıyla çözülür. Yani her şey yolunda giderse erkek çocuk erkekliği “öğrenir”. Brown’ın babası Brown’dan çok uzak durduğu ve çocuğunu elinde sigara söndürerek cezalandırdığı için Brown, “tipik” bir ödipal süreçten geçememişti.

Hayalinde bir arenada, “cömert kadınların” önüne çiçekler attığı güçlü bir boğaydı ama matador (onu kesecek ödipal baba) ortalıkta yoktu. Ödipal çatışmasını çağrıştıran başka bir hayal kurduğu zaman aklına kendini hadım etmek geliyordu. Kendini hadım ederse babanın onu hadım etmesi tehlikesinden kurtulacaktı. Aktarımdaki ödipal gelişmeden kanser olduğunu hayal ederek, yani kendini sembolik olarak hadım ederek

kaçıyordu. Brown ödipal devreye ulaşmadan önce annesiyle olan ilişkisinde sorunlar yaşadığından ödipal devre öncesindeki sevgi “açlığından” kaçmak için, analizde ödipal temalar ortaya çıkardığını seziyordum. Analizinin bu evresinde Brown’ın zihninde ödipal meselelerin “aktif” olmadığını anladım. Eğer psikanalizin bu evresinde ısrarla hastanın ödipal çatışmaları üzerinde dursaydım hastaya yardım edemeyecektim. Hastanın temel endişesi kendisinin psikanalitik literatürde “büyüklenmeci kendilik”⁸ olarak bilinen içsel görüntüsünü korumaktı. Neden ödipal temalar ortaya koyduğunu analiz etmektense buradaki içgörüsünü artırmayı hafife alıyor, beni ilgisizlikle suçluyor ve analizinin ona ihtişam kazandırmasını istiyordu.

Analizinin ikinci yılının başlarında bir seansa, mastürbasyon yaptıktan hemen sonra lekeli pantolonuyla geldi. Yukarıda anlattığım mastürbasyonla ilgili psikolojik süreçleri somut olarak ofisime getirip benimle olan ilişkisinde de tekrarlamak istediğini düşündüm. Bunu Brown’a anlattığım zaman yüzündeki donuk ifadeyi değiştirmeden beni dinledi, bir cevap vermedi ve kendi anlatmak istedikleriyle seansa devam etti. Fakat lekelenmiş pantolonunu bana gösterdikten sonra narsisistik kendilik çekirdeği daha da belirginleşti ve bu çekirdeği *sürekli* divana getirmeye başladı. Bana kendisinin dünyanın merkezinde durduğunu ve arzularının aslında onun doğal ihtiyaçları olduğunu anlatıyordu. Sadece “bir numara” olmakla yetinmiyor, aynı zamanda “tek” olmak istiyordu. İçinde yaşayacağı ve yalnız başına saltanat süreceği demirden bir küre hayal etti.

8 “Büyüklenmeci kendilik” terimini ilk açıklayanlar için bkz. Kohut, 1971, 1977; Kernberg, 1975, 1976 ve Volkan, 1976.

Dış dünyayla arasına bir sınır koyuyor ve demirden bir küre içinde korunan bir kimlik kazanmış oluyordu. Divanımda yatarken onun “güçlü” kısmı demir küre içinde saklanıyordu; divanın arkasında oturan bense onun “aç” ve çaresiz kendilik kısmı oluyordum.

Aramızda “demir küre aktarımı” diye adlandırabileceğim sürekli bir iletişim oluştu ve yoğunlaştı. O, divanda çok defalar bir demir küre içinde bir saltanat sürmeye devam etti. Fakat seanslarını hiç kaçırmadı. Konuştuğu zamanlarda da demir küre içindeki tek kişilik saltanatına ait bazı şeyler, örneğin bir hukuk konusunun aklına geldiğini fakat ben böyle bir konuyu anlayamayacağım için bana anlatmasının gereksiz olduğunu söylüyordu. Böylece onun aklının üstünlüğünü kabul ettiğimi ima ediyor ve hayalinde hayranlığımı topluyordu. Charlottesvile’deki sosyete kulübünün havuz kenarında oturup oradaki güzel kadınların hayranlığını topladığı şeklinde kurduğu hayal, şimdi aramızda gelişmişti. Eğer onun büyülenmeci kendiliğini tanımadığım duygusuna kapılacak olursa beni değersizleştiriyordu. Fakat hiçbir zaman benim demir küresi içindeki saltanatlığına girmeme izin vermiyordu. Bunlara aylarca tahammül ettim ve böylelikle bu ilişkinin gelişmesine, bir bakıma olgunlaşmasına yardım ettim.

İkinci yılın sonunda, yukarıda anlattığım aktarımın olgunlaşması için ona zaman tanıdığımı ve onu cezalandırmadığımı anladıktan sonra, Brown bana gördüğü bir rüyayı anlattı. Rüyasında, arkasında analistini temsil eden bir adamın oturduğu bir divanda yatıyordu. Tam adamın kadın olduğunu zannederek onu okşamaya başladığında korkuyla onun erkek olduğunu fark

ediyordu. Bana yakınlaşma ihtiyacı onun için hem kabul edilemezdi, hem de eşcinsellik içeriyordu. Bunun ardından eşcinsellik korkularını ve hadım edilme kaygılarını anlattığı bir dönem yaşadı. Anne sevgisini yeterince almadığı için kimseye ihtiyacı olmadığını hayal ederek demirden bir küre içinde yaşamaya çalıştığını ve bu yaşamı değiştirmek için babayla ve analizde de bir erkek olan benimle yakınlaşmak istediğini anladığımı açıkladım. Eğer ben de çocukluğundaki baba gibi ona yakınlık göstermezsem, elini yakarsam tekrar hayal kırıklığına uğramaktan korktuğunu anlattım. Beni duyduğunu sandım. Fakat analizinin bu evresinde küreden çıkıp erkek dünyasının bir üyesi olmaya çalışmak için hâlâ hazır değildi. Birden demirden küresine geri döndü ve yalnız dünyası, kendine duyduğu beğeni, beni değersizleştirmesi ve dış dünyadaki iyi olduğunu düşündüğü her şeye karşı hissettiği haset hakkında daha çok şey anlattı.

Bu arada Brown'ın evde de öfkesinin arttığını anladım. Örneğin karısının kız kardeşi evlerine misafirlige geldiğinde karısı kardeşiyle daha çok ilgilenir ve Brown'a istediği bir şey olup olmadığını sormayı unutursa, narsisistik ilgi alanlarını korumaya odaklanıyor ve paranoid öfkesi şiddetleniyordu. Fantezisinde karısının kız kardeşine de sahipti ve kadın evlendiğinde hüsrana uğradı, kızdı, haset duydu. "Kadınım kaybetmenin" intikamını almak için baldızının düğününde bacanağının kız kardeşini ayartmaya çalıştı. Bu hareketiyle ilgili hiç pişmanlık duymamıştı çünkü narsisistik ihtiyaçlarını herhangi bir biçimde karşılama hakkına sahipti.

Üniversitede veya lokantada beğendiği bir kadın gördüğünde onu "cömert kadın" hayallerinde kullanmaya ve ofisinde

mastürbasyon yapmaya devam etti. Bunun yanı sıra, gündüz düşlerinde, yani bilinçli fantezilerinde sıklıkla tecavüze uğrayan bir kadını kurtardığını hayal ettiğini de öğrendim. Bu tip gündüz düşlerinde tecavüze uğrayan kadının “aç” kendilik kısmını temsil edebileceği aklıma geldi. Ayrıca bu fanteziyi bilinç dışında, çocukluğundaki anneyi kurtarırsa onun daha iyi bir anne olabileceği şeklinde yaşadığını düşündüm. “Tecavüze uğrayan kadın” olarak adlandırdığı gündüz düşlerinin daha derin ve kendisi için çok önemli bir anlamı daha olduğunu ilerleyen zamanlarda öğrenecektim. Bu arada seanslarını divana yatar yatmaz, “İşte yeni bir ‘tecavüze uğrayan kadın’...” veya “İşte yeni bir ‘cömert kadın’ fantezim...” diyerek başlatıyordu.

İkinci yılın sonlarına doğru bence çok önemli bir psikolojik gelişme oldu. Seansına gelmeden önce “tecavüze uğrayan kadın” fantezilerinden birini kurarken, “*Yine aynı şey işte! Tecavüze uğrayan kadın fantezilerinden biri daha!*” diyen bir iç ses duyduğunu ağzından kaçırdı. Bu cümleleri daha önce ona ben söylemiştim. Buradaki özdenetimi benim analitik imajımı içselleştirdiğini gösteriyordu ama sonra bu imajı parçalayıp kaybettiğini düşündüm. Çünkü bu olayın hemen ardından bozuk televizyon yayınındaki sunucunun (içine aldığı ve ona seslenen imajımın) parçalanmış yüzünü gördüğünü ve sonra yayının kesildiğini anlattı. Brown’a benim imajımı içinde daha uzun bir süre tutup tutamayacağını düşünmesini söyledim. Ayrıca sadece aklına yatan ve beğendiği kısımlarımı içselleştirebileceğini, beğenmediği kısımlarımıysa dışarı atabileceğini hatırlattım. İnsanları kol mesafesinde tutmasının, tümgüçlülüğünü kaybetme korkusunun ve saldırgan tutumlarındaki ar-

tışın anlamlarını daha derinden anlayabildi. Çocukluğundaki kontrollü ve steril çevrede, içtenlikle sevildiğini hissetmesine ve aşağılık duygularının silinmesine izin verilmemişti. Bu nedenle kendi büyüklüğüne inanmak, büyüklüğünü korumak ya da onu bir bayrak gibi sallamak zorunda kalmıştı. Bu noktadan sonra aramızdaki ilişki daha olumlu bir hal aldı ve çocukluğunu benimle olan ilişkisinde daha doğrudan yaşamaya, çocukken başına gelenleri hatırlamaya ve bu olayların iç dünyasına nasıl yansıdığını benimle birlikte merak etmeye başladı.

5. BÖLÜM

İÇ DÜNYAYI ANLAMAYA BAŞLAMAK

Brown divandayken, onun başını ve kollarını yakan alevler çıkardığını düşünüyor ve divanımda rahat rahat yatamıyordu. Beni oğlunun elinde yanan sigarasını söndüren baba gibi algıladığını söyledim. Buna aklı yattı. Bana duyduğu güvenin artmasıyla çocukluğunun babasında da olumlu öğeler aramaya başladı. Babası gerçekten soğuk biriydi ama evlenmeden ve karısının “soğuk sularında” teslim alınmadan önce “vahşi” biri gibi yaşıyordu. Brown gençken babasıyla özdeşim kurmaktan korkuyordu. Bir taraftan baba onu korkutan ve yakan biriydi, öte yandan eğer babası gibi olursa bağımsız olması ve olamadığını gördüğünde de “zayıflığını” kabul etmesi gerekecekti. Bir seansında babasının yanında avukat olarak çalıştığı günlerde, erkek kardeşini kaybettiği için yas tutan babasını ağlarken gördüğünü hatırladığında şaşırdı. Nasıl olur da babası duygularını ifade edebilen biri olabilirdi?

Babasıyla olan ilişkisini incelediği dönemlerde bebekliğinin annesinin imajını da ziyaret ettiğini gördüm. Divanda yatarken ağzına küçük renkli baloncuklar dolmuş gibi oluyor ve ne-

fes alıp verirken baloncuklar havaya uçuyormuş gibi geliyordu. Psikanalizde divanda yatan kişinin terapötik gerilemeyle böyle bir duruma gelmesinin bir ismi vardır. Brown'ın ağzının küçük renkli baloncuklarla dolduğunu hissetmesi gibi olaylar bu olayı ilk kez ortaya koyan analistin adı kullanılarak Isakower Olgusu olarak adlandırılır.⁹ Isakower Olgusu uykuya dalma öncesinde ya da divanda yatarken yaşanan terapötik gerilemenin etkisiyle bir erişkinin, bebekliğindeki meme emişini ağzında gelişen hislerle "hatırlaması" ve vücudunda bir kolunun ya da bir bacağının uzaması gibi bazı değişiklikler algılamasıdır.

Brown'ın annesini emdiği dönemlerde yaşadığı içsel tepki o dönem konuşma yetisi henüz gelişmemiş olduğu için, divanda yatarken kelimelerle değil bu türden bir yaşantıyla ortaya çıkıyordu. Aile içinde annesinin Brown'a gebeyken çok mısır yediği ve bu nedenle de çok sütü olduğu hep konuşulurdu. Brown bir yaşındayken annesi kardeşine gebe kalınca süttten kesildiğini biliyordu. Brown "fazlasıyla iyi" olan "cömert annesini" hiçbir zaman unutamadığını düşündü. Fakat bu düşüncesini tam olarak benimseyemedi. Ağzındaki küçük balonların renkleri ve şekilleri bulanıklaşıyor, paranoyası alevleniyor, tıkanmaktan ve boğulmaktan korkmaya başlıyordu. Böylece ikimiz de annesinin onu emzirirken beslemenin yanı sıra psikolojik olarak "boğduğunu" fark ettik. Onu "boğan" Isakower Olguları devam ederken boğucu anne imajının bana da aktarıldığının farkına vardım. Beni çocukluğundaki hayalet korkusunu hatırlatan karanlık ve şüpheli biri olarak algılıyordu. Ofisime geldiğinde divanıma çekinerek yatıyordu. Bebekliğini

9 Isakower, 1938.

iyice “hatırlayıp” kabullenmesini istediğimden ona, annesi gibi olmadığını ve benden korkması için bir neden bulunmadığını söylemedim. Bu kadar derin bir aktarım geliştirdiği için memnundum. Önemli olan, artık divanda aklına gelenlerin, gördüğü imajların, hissettiği duyguların ve bana karşı geliştirdiği fantezilerin nedenlerini merak ediyor ve bunları anlamak için benimle birlikte çalışıyordu.

Analizinin üçüncü yılına doğru, avukatlıkla ilgili bir eğitim toplantısına katılmak için görüşmelerimize bir ay ara verdi. Bu toplantıda avukatlığın, eskiden pek önemsemediği “sosyal yönleri” üzerine bir eğitim veriliyordu. Bu nedenle benden bir ay ayrı kalma isteğinin gerçeğe dayanan iyi bir tarafı vardı. Bununla birlikte toplantıya gitmesinin bir sebebinin de bebeklik ve çocukluk anılarındaki anne ve babaya karşı geliştirdiği, analizinde bana aktardığı yoğun saldırganlık dürtülerinden kaçmak olabileceğini düşündüm. Gitmeden önceki seansta o sıralarda Charlottesville’de yaşanan kuraklıktan bahsetti, kendisinin de kuruyabileceğini ve benim sunacağım suyla tekrar hayat bulacağını hayal etti. Benim annesi gibi “soğuk su” değil, “hayat veren su” olmamı istiyordu.

Aklına gelen bu düşüncelerin anlamları üzerinde çalıştık. Bebekliğinde önceleri annesi tarafından fazlasıyla doyurulurken sonra *ortalama* bir beslenmeye geçildiğinde yoksunluk hissetmişti. Bu yaşantıları anneden/analistten bir aylığına ayrılırken ortaya çıkan kuruyup kalma korkularını açıklıyordu. Bu yoruma katıldı ve annesiyle ilgili başka çocukluk anılarını da hatırladı. Soğuk bir anne olsa da ikinci çocuğuna hamile kalıncaya kadar Brown’ı çok iyi beslediğine inanmak istedi. Ailedeki

sosyal ilişkilere bakıldığında akşam yemeğinin aile üyelerinin bir araya geldiği nadir ortamlardan biri olduğu görülüyordu. Brown karısıyla kurduğu ilişkide de benzer şeyler yaşadığını fark etti. Karısının soğukluğundan hoşlanmıyordu ama karısı çok iyi yemek yaparak onun gönlünü alıyordu. Yalnız kalmayı yüceltişinin gerisinde, reddedilme korkusu nedeniyle yakınlaştığı kişinin sevgisine duyduğu ihtiyacı ifade edememesi yatıyordu. Bunu bir aylık eğitimine çıkmadan önce anlayabilmişti.

Gittiği toplantıdan döndükten sonra çevresindeki insanlarla ilişkilerinde ciddi ilerlemeler kaydetti. Analizinden önce gerçekten yalnız biriydi ama artık birçok arkadaşı olmuştu. Ebeveynleriyle ilişkilerinin de geliştiğini ve çocuklarına daha iyi babalık yapmaya başladığını anlattı. Bana karşı dostça davranıyordu ve eşine karşı da dostça davrandığını dile getirdi. İnsanların kendisinden neden uzak durduğunu ve kendisini onlara nasıl reddettirdiğini daha fazla araştırmaya gayret etti. Örneğin karısıyla uygun olmayan zamanlarda cinsel ilişkiye girme isteğinin ve beklenileceği üzere reddedilişinin sorumluluğunu almaya başladı. Yüzündeki donukluğun yavaş yavaş kaybolduğunun farkına vardım. Artık seanslarında içimde bıkkınlık hissi yaratmıyordu. Bir yıl önce işinde kötü bir dönem geçirmekteyken, o yıl terfi aldı.

Brown analizine benimle daha önce paylaşmadığı ve onda aşağılanma hissi uyandıracak konuları da rahatça getirmeye başladı. Örneğin *dişli vajina* korkuları olduğunu anlattı. Klinik çalışmalarımız bazı erkeklerde sıklıkla bilinçdışı gelişen tipik dişli vajina fantezileri olduğunu göstermiştir. Böyle bir fantezisi olan erkek bir kadının vajinasına girerse vajinadaki

“dişlerin” penisini ısıracağından korkar. Brown bu korkunun kendisinde nasıl ortaya çıktığını yavaş yavaş hatırladı. Çocukken bir seferinde babasını cinsel ilişki sonrası çıplak görmüş, babasının kalçasındaki ve göğsündeki izleri ilişki sırasında annesinin yaptığını zannetmişti. Gerçekte babasının vücudundaki eski yara izlerinin seksle bir ilgisi yoktu. Ona bu anının aynı zamanda ergenliğinde mastürbasyon yaparken kalçalarını ve bacaklarını neden iple bağladığını da açıkladığını anlattım. Kendisi de bir erkek olacaksa babası gibi yaralanmalıydı. Ancak kendi teninde de izler yarattıktan sonra orgazma ulaşabiliyordu.

6. BÖLÜM

“GEÇİŞ FANTEZİLERİ”

Brown benimle daha yakın bir çalışma yürütüyor olmasına, aşağılanma duyguları yaratan anıları hatırlamasına ve hayatında pek çok değişiklik yaşamaya başlamasına rağmen büyülenmeci kendilik çekirdeğindeki değişim hemen olmadı. Tabii ki böyle bir değişimin kısa sürede gerçekleşmesini beklemiyordum. Sıklıkla benim ona saldırmamdan korkuyor ve hemen demir küresine sığınıyor, sonra tekrar heyecanla benimle çalışmaya başlıyordu. Bu sıralarda, analizin dördüncü yılına yaklaşırken bazı fantezilerini, yani gündüz düşlerini ve görsel imgeleri geçiş nesnesi gibi kullandığından emin oldum.

Önce psikanalistlerin çok iyi bildiği bir kavram olan “geçiş nesnesi”nin ne olduğu üzerinde duralım. Anneleri ve küçük çocukları yakından gözlemleme fırsatı olan kişiler, çocukların bir battaniyeyi veya yumuşak bir oyuncacı çok özel bir şekilde kullandığını sıklıkla görmüşlerdir. Çocuk battaniyesini okşamadan uyuyamaz ya da yumuşak oyuncacı yanında olmadan rahat edemez. Öyle ki bazı annelerin çocuğun bu nesneye kendileriyle kurduğu ilişkiden daha fazla duygusal yatırımı olduğu

için kıskançlık yaşadığını fark etmişimdir. Çocuk tarafından özel bir şekilde kullanılan bu nesnelere 1953'te İngiltere'de Donald Winnicott adında bir analist *geçiş nesnesi* ismini verdi ve bu nesnelerin psikolojik işlevlerini açıkladı.¹⁰

Geçiş nesnesi küçük bir çocuğun "yarattığı" ve dünyayı anlamak için kullandığı ilk nesnedir. Elbetteki çocuğun ortamında gerçekten böyle bir nesne, mesela oyuncak bir ayı vardır. Çocuğun yaptığı şey bu oyuncak aya kendi kontrolü altında tutabileceği psikolojik bir anlam vermektir. Bu nesne yoluyla gelişmekte olan kendiliğiyle dış dünyadaki gerçekler arasında bir köprü kurar. Çocuğun zihninde bu köprü bir yandan gerçeğe dayanmakta, diğer yandansa hayali bir nitelik taşımaktadır. Bu kavramı daha iyi anlamak için karanlık bir odada bir el fenerinin geçiş nesnesi gibi kullanıldığını düşünelim. Çocuk el fenerini yakıp etrafı aydınlatarak yavaş yavaş dış dünyayı görür ve anlamaya çalışır. Fakat aç kaldığı, uykusu geldiği veya anne tarafından reddedildiğini sezdiği anlarda fenerin ışığını kendine doğru çevirir ve dış dünyayı karanlığa gömer. Dünyayla ilişki kurmak ya da kurmamak geçiş nesnesini kullanan çocuğun kontrolü altındadır. Bazen çocuk bir nesne kullanmak yerine, saçını parmağına dolayarak ya da bir ninni mırıldanarak da geçiş nesnesi oluşturabilir.

Zamanla Brown'ın gündüz düşlerini bir geçiş nesnesi gibi kullandığını anladım ve "geçiş fantezileri" diye isimlendirdiğim bir kavram ortaya koydum.¹¹ Brown'ın sayısız olasılığın içinden seçtiği bazı fantezilere karşı bağımlılığı var gibiydi.

10 Winnicott, 1953

11 Volkan, 1973.

Bunları, her gereksinim duyduğunda defalarca kullanıyor ve böylece kendisiyle dış dünyadaki insanlar arasındaki köprüyü kontrol altında tutuyordu. Bunun en önemli nedeni büyülenmeci kendilik kısmını “ötekilerden” korumaktı. Yüzeydeki görünümde bazı farklılıklar olsa da gündüz düşlerinin konusu özünde değişmeden duruyordu. Bazılarına isim vermişti ve kimi zaman detaylı olarak anlatmak yerine divanda yatarken sadece, “Bir tane daha şu (koyduğu adı söyleyerek) fantezim oldu,” diyordu. En sık anlattıkları “cömert kadın”, “güçlü boğa”, “demir top” ve “müthiş beysbol oyuncusu” fantezileriydi.

Cömert kadın fantezisinde kadın Brown’a çılgınca âşık oluyor, istediği her şeyi veriyor ve ona yemekler yapıp cinsel açıdan tatmin ediyordu. Güçlü boğa fantezisinde etraftaki kadınların çiçekler attığı ama hiçbir zaman matadorla karşılaşmayan bir boğa oluyordu. Demirden top Brown’ın hayalinde içinde tek başına yaşadığı yüce krallıktı. Müthiş beysbol oyuncusu fantezisinde ise olağanüstü performansı ile her zaman zirvedeydi ama hep yalnızdı.

Brown, gündelik yaşamında ve benim divanımda bir çocuğun geçiş nesnesini istismar etmesi gibi gündüz düşlerini çok fazla kullanarak istismar ediyordu. Bir “cömert kadın fantezisi” kurar, bitirir ve ardından bazı yerlerinde ufak değişiklikler yaparak fantezi kurmaya tekrar başlar ve bunu çeşitli değişiklikler yaparak durmadan yinelerdi. Sanki somut bir nesneyi kenarlarından çekiştirip sıkıştırmanın sadistçe hazzını yaşıyor, sonra da rahatlatdığı için yanına alarak yatağına gidiyordu. Fantezilerini elindeki malzemeyi kullanarak yaratıyordu. Mesela çekici bir kadının görüntüsünün oluşturduğu bir dış

uyaran zihnindeki uğraşlar tarafından değiştiriliyor, fantezilerinde kullanılıyordu. Böylelikle dış nesneleri kabullenip kabullenmemek gibi garip bir gücü ve denetimi oluyordu. Geçiş fantezilerini somut geçiş nesneleri gibi kullanarak, kontrolü altında tutarak kendilik ve nesne imgelerinin tamamıyla birbirine karışmasından korunuyordu.¹²

Hatırlarsak Brown'ın bir de "tecavüze uğrayan kadın" fantezisinden söz etmiştik. Bu fantezide tecavüz edilen kızları kurtarıyor ve kızlar onun kölesi haline geliyordu. Bu fanteziyi de diğerleri gibi dış dünyadaki kişilerle kendisi, analizinde ise benimle kendisi arasındaki sınırı kontrol altında tutmak için kullanıyordu. Birlikte bu fantezisi üzerinde çalışmak Brown'ın iç dünyasının bazı yönlerini anlaması açısından çok faydalı oldu. Fantezisi Brown'la dış dünya arasında, kontrolü altındaki bir köprü işlevi görmenin yanı sıra birkaç anlama daha sahipti. Öncelikle bu fantezi ebeveynlerinin evlenmelerinin ardından dokuz aydan daha kısa bir süre sonra doğduğu için, babasının annesine tecavüz etmiş olabileceği varsayımıyla ilgiliydi. Benzer biçimde Brown da karısıyla evlenmeden önce ona "tecavüz etmişti". Fakat bir başka yönden tecavüze uğramış kız fantezisi, yargıcın kızı Ellen ile yaşadığı gerçek ilişki üzerine yapılan çeşitlemeleri yansıtıyordu.

Ellen ile olan ilişkisini daha ayrıntılı bir şekilde anlatmaya başladı. Ellen pek çok sorunu olan bir kişiydi. Çekici bir kadın değildi ve kleptomanıkti. Midesindeki kötü huylu bir tümör

12 Kendilik ve nesne imgeleri tamamıyla birbiri içine girseydi, kısacası Brown kendi kimliğinin nerede bittiğini ve başka birinin kimliğinin nerede başladığını karıştırsaydı, genelleşebilen psikotik yaşantı ortaya çıkacaktı. Geçiş fantezilerini kullanarak psikotik bir duruma gerilemekten kendini koruduğunu tahmin ettim.

vücudunda çirkin yaralar bırakan bir operasyonla alınmıştı. Brown'ın iplerle sararak "yara izleri" ortaya çıkardığı gençlik vücudunu Ellen'in vücudunda dışsallaştırdığı (externalisation) aklıma geldi. Ayrıca Ellen'in dişleriyle ilgili bir sorunu vardı ve tüm dişleri çekildiği için takma diş kullanıyordu. Brown'a oral seks yaparken takma dişlerini çıkarmış olmasının, Brown'ın "dişli vajina" korkusunu hafiflettiği düşünülebilir. Ancak analizin bu devresinde bile. Brown'ın ana odağı, psikoseksüel sorunlar değildi. Ellen'i büyükenmeci kendiliğini beslemek için kullanmıştı. İlişki süresince, aklında sürekli olarak kendisini fiziksel ve zihinsel anlamda sevgilisiyle kıyaslıyor, kendisinin daha üstün olduğunu kolaylıkla hissedebiliyordu. Ellen, büyükenmeci kendiliğini korumak için kullandığı bir araçtı. Brown sevgilisinin yanında Süpermen gibiydi.

Brown'ın gündüz düşlerini birer geçiş nesnesi olarak kullandığını fark etmesi zaman aldı. Analizinin üçüncü yılının sonunda haftalarca beni fantezilerindeki bir köle gibi görmeye başladı. Beni bir zamanlar Ellen'i kullandığı gibi algılamaya başladığını sezdim. Değersizleşmiş bir nesne olmuştum. Fakat önemli olan bunun yanı sıra, onun kontrolü altında bir geçiş nesnesine de dönüşmüştüm ve bir müdahale yapmadan haftalarca bekledim. Aramızda birlikte çalışmaya yönelik bir işbirliği kurduğumuzu bana göstermiş olduğu için bu defa beni kendisinin kölesi yapmaya çalıştığını ve aptal bir analist olarak gördüğünü açıkça ima ettiğinde, bir karşı cevap olarak anlamamızın iki taraflı olduğunu ve çalışmamızın bir anlamı kalmadığında biteceğini anlamasını sağladım. Amacım Brown'a *gerçek* dünyanın her zaman kontrolü altında olmadığını gös-

termekti. Geçiş fantezisinin işlevinin kendi zihninde bir yarılsama yaratmak olduğunu ona aramızdaki bu konuşmayla gösterdiğimi ümit ettim. Bu onu çok şaşırttı ve daha çok fantezi kurmaya başladı. Bu da beni şaşırttı. Fakat kısa bir süre içinde, artık beni kontrol edemiyor olmasının ve bu nedenle hissettiği ayrılma korkusunun yarattığı kaygıyı azaltmak için yıllarca kullandığı bu yöntemle daha çok başvurduğunu anladım. Ona bunu açıklamama rağmen çoğalan sadece fantezileri değildi, çeşitli imgeler de görmeye başlamıştı. Örneğin serbest çağrışımla alay ettiğini söylediğimde, kaygı duymak yerine serbest çağrışımla ilgili bir imge gördü. Bu, bir dizi vagondan oluşan bir trendi. Duygulanım yüklü düşünceler görsel imgelere dönüştürülüyordu. Bu fenomenle ilgili merakını uyandırmayı başardığımda, bu imgelere ve ayrıntılı fantezilerine tüm algısal duyularını –görme, koklama, tatma, duyma ve dokunma– fazlasıyla yüklediğini anladı. Winnicott’ın geçiş nesnesi için kullandığı “kendi gerçekliği vardır” ifadesi, Brown’ın fantezileri için de geçerliydi.

Daha önce anlattığım gibi küçük çocuk geçiş nesnesini geliştirmekle zihninde kendisi olmayan ve kontrolü altında tutabileceği bir nesne yaratmış olur. Geçiş nesnesini yaratma işi gelecekteki yaratıcılığın temelinde yer almaktadır. Bu geçiş nesnesi geliştirmenin olumlu bir yönüdür. Brown’ın sahip olduğu birçok problemin yanı sıra çok yaratıcı olduğunun farkındaydım. Bazen, yaptığı ilginç benzetmelerden ve duygulanımlarını temsil eden yaratıcı algısal imgelerden etkileniyordum. Bazen de tekrarlar ve görsel imgelerin içinde kaybolması canımı sıkıyordu. İş için çok önemli olan bir raporu yazarken

yaşadığı hüsrânı hatırlattım. Yaratıcılığını işi için daha faydalı olacak bir şekilde ve bir erişkin gibi kullanıp kullanamayacağını düşünmesini istedim. Çocukluğundaki steril aile ortamında fantezilerinin koruyucu bir işlevi olduğunu fakat erişkinlikte yaşamın gerçeklerini öğrenmesine karşı bir tampon görevi gördüğünü anlattım. Böylece fantezilerin birer geçiş nesnesi olarak kullanımını yorumlamaya başladık. Kendisini çevreleyen fantezilerin gerçek ilişkilerde onu “kusursuz bir adam” yapıp yapmayacağını sordu. Gerçek hayatta yaşadığı üzüntü ve engellenmelerin onu fantezilerine yönelttiğini ama yaşama ilişkin merakının yanılsamalarla çarpıtılmadan da kalabileceğini fark etti.

Fantezilerini geçiş nesneleri gibi kullandığını kabullenmesinden daha önemlisi, bunlara olan bağımlılığı üzerinde yaptığı derinlemesine çalışmaydı. Bu, analizinin üçüncü yılında, aktarımda beni abartılı ve sürekli bir şekilde geçiş nesnesi gibi kullanmaya başladığında gerçekleşti. Benim imgemin zihninde onunla dış dünyası arasında bir köprü oluşturduğunu sezdim. Köprünün bir ucunda ben onun uzantısıydım. Köprünün öteki ucunda ise imgem kime dayanıyorsa o kişinin uzantısı halini alıyordum. Benim imgemi başka dış nesnelerin içine karıştırıyordu. Bu devrede beni profesyonel ya da sosyal olarak tanıdığı diğer psikiyatristlerden ayırmamıştı ama ben bir benzerimin daha olamayacağına ısrar ettim. Örneğin tanıdığı bir psikiyatristten söz ederken sanki o benmişim gibi konuşurdu, sanki ikimiz de aynı şeyleri düşünüyor ve aynı şeyleri yapıyorduk. Böyle zamanlarda Brown’a şunları söylüyordum: “Sizin tanıdığınız psikiyatrist var ya, onu bir toplantıda gördüm.

Benim boyum onunkinden uzun, ayrıca benim bıyığım var, onunsa bıyığı yok. Ben bir psikanalistim, bildiğim kadarıyla tanıdığınız psikiyatrist bir nöroloji laboratuvarında araştırma yapıyor.” Brown’da aşağılanmışlık duygusu uyandırmamaya dikkat ederek, onun iyiliği ve psikolojik gelişimi için etrafıma bir “sınır” çizip imgemi diğer nesnelerden ayırmaya ve bunu Brown’a yüksek sesle söylemeye başladım.

Benim analizinin başında beraber olduğu ve İngilizce’yi aksanlı konuşan o yabancı kadın olmadığını derinden anlayabildi. Bu sınırlamayla ona benim dış dünyadaki ayrı bir birey, bir nesne olduğumu, eğer beni bu şekilde algılayabilirse dış dünyadaki diğer nesneleri de ayrı ayrı ve daha gerçekçi olarak algılayabileceğini söyledim. Yetişkinlerin başka insanlarla ilişki kurmak için onlarla aralarına, kendilerinin kontrolü altında olan bir köprü kurmaya ihtiyaç duymadıklarını düşünmesini söyledim.

Bu süreç sırasında üniversitedeki pek çok öğretim üyesiyle daha fazla iletişim kurmaya ve onların gerçek dünyadaki yerlerini anlamaya çalıştı. Yani bir bakıma yetişkinlere ait insan ilişkilerine alışmak için denemeler yapıp durdu. Diğer insanları kontrol altında tutmadığı zaman onların kendini incitip incitmediklerini ve aşağılanmış hissettirip hissettirmediklerini tekrar tekrar sınıadı ve öğrendi. Bu durumda demir küre içinde saklanması da gerek olmadığını anlamaya başladı. Bu “denemeler”i yaşamın gerçeklerini daha derinden öğrenebilmek ve gerçeği fanteziden ayırabilmek için özellikle yaptığına inanıyordum. Bu nedenle problemlerle karşılaştığı zamanlarda bile yeni ilişkiler kurmasını engelleyecek bir şey söylemedim.

“Denemeler”i hakkında ona yorum bile yapmadım. Gerçekte oldukça zeki bir hukuk profesörü olmasına karşın şimdi bir çocuk gibi dış dünyayla daha gerçekçi bir iletişim kurma üzerinde çalışıyordu.

Sık sık kullandığı “tahmin ediyorum” ve “düşünüyorum” kelimelerinin, gerçek dünyadan uzaklaşmasını ve yaşamındaki nesneleri geçiş nesnesi düzeyinde tutma çabasını gösterdiğini yorumladığımda, gerçeklikle kurduğu bağ üzerinde bir kez daha çalıştık. Örneğin gideceği lokantanın adını iyi bildiği halde “Karımla bu akşam yemeğe gideceğiz. Neydi oranın adı, *tahminimce*, Tatil Konağı’ydı,” derdi. Buradaki “tahminimce” kelimesini kullanarak karısıyla gideceği akşam yemeğinin hem gerçek, hem de hayali kalmasını sağladığı yorumunu yaptım. Bazı fantezileri geçiş fantezileri gibi kullandığının başka bir kanıtı da başladıklarında durdurabilmeyi öğrendikten sonra bile bunları neyin etkinleştirdiğini çok defa fark edememesiydi. Gördüğü bir kadının “cömert kadın” fantezisini başlattığının farkında olsa bile genel olarak fantezilerinin otomatik bir şekilde aklına geldiğini hissediyordu. Artık fantezileri kendisinin yarattığını anlamıştı, ama bunun sorumluluğunu tamıyla almıyordu. Fantezilerin kendiliğinden ortaya çıkması, bunları kendisinin başlatmış olabileceği şeklindeki bilişsel farkındalığıyla çelişiyordu.

Analizde onun geçiş fantezileri üzerinde çalıştığımız dönemlerde, oyuncak ayılarla ve bazı erişkinlerin bu tür oyuncaklara nasıl bağlandığıyla ilgili bir makale okudu. Seansta tipik bir fantezisini hatırladığında ona, “Şimdi siz de bir oyuncak ayıyla oynuyorsunuz!” dedim. Sert bir tepki verdi ve bağıra-

rak, “Benim hiç oyuncak ayım olmadı!” dedi. ocukluğundaki aile ortamının katı kuralları içinde Brown’ın geçiş nesneleriyle oynamasına müdahale edildiğini anladım. ocukluğundaki ortamın kişilik yapısını geliştirmede ve bazı semptomlarının oluşmasında oynadığı rol hakkında içgörüsü derinleşti. Kendisini eroin bağımlılarıyla kıyasladı ve bazı fantezilerine nasıl bağımlı olduğunu anlattı. Bu değerlendirmenin ardından fanteziler ve diğer imgeler eski sihirlerini kaybetti. Geçmişte başkalarını ve beni aşağıladığı, Ellen’i kendi görkemliliğini korumada kullandığı için vicdan azabı ve acı duymaya başladı. Bunun analizinde büyük bir gelişme olduğunu düşündüm. Bu beni memnun etti ve ona hissettiğim empati arttı.

7. BÖLÜM

İYİLEŞME

Analizinin başlarında Brown, bana anlattığı garajdaki dalları kesilmiş ağaç kütüğüyle ilgili perde anısındaki gökyüzünü hatırlatan gri ve açık kahverengi takımlar giyerdi. Ama artık daha renkli giyiniyor, halkla ilgili etkinliklere katılıyor ve liberal politikayla ilgileniyordu. Mesleki itibarı da giderek artıyordu. Analize başlamadan önce topluluk içindeyken kendini herkesten uzak fakat hayranlık uyandıran farklı bir yaratık olarak hissettiğini ama artık topluluk içinde diğer insanlarla gerçekten ilişki kurabilen ve onların duygularını anlayabilen bir insana dönüştüğünü anlattı. Şimdi de, analizinin ancak dördüncü yılında, aktarımda beni daha önce tanımadığı başka bir insan olarak deneyimlemeye ve merak etmeye başlamıştı. Bir gün Oliphant karikatürlerini hatırlayarak şöyle dedi: “Kenardaki minik figürler, ana karikatürden bile daha önemlidir aslında. Ben sizi (analisti) çerçevenin dışında bırakıyordum, ama derinlerde her zaman sizinle yoğun bir şekilde ilgiliydim.” “Bunu biliyorum,” diye cevap verdim.

Burada Brown'ın aktarımındaki bu büyük değişime yardımcı olan teknik tepkilerimi açıklamıyorum. Ancak kısaca, fantezilerini geçiş fantezileri olarak anlamamın ve yorumlamamın Brown'ın insanlarla olan ilişkilerindeki değişimde önemli bir unsur olduğunu söylemek istiyorum. Fantezilerinin psikolojik işlevlerinin sorumluluğunu alabildi ve bunları "etrafına yerleştirdiği yastıklar" gibi kullandığını söyledi. Yastıkları kendi kontrolü altındaki koruyucu bir sınır (hudut) olarak etrafına koymaktan vazgeçince Brown'ın dış dünyayla ilişkisi daha gerçekçi bir hal aldı ve analiz sürecindeki aktarımda yeni ve büyük bir değişiklik ortaya çıktı.

Brown dördüncü yılın sonuna doğru analizini bitirmekten bahsetmeye başladı. "Çarpıcı bir psikanaliz"den geçme hedefini hatırlayınca üzüntü ve şakayla karışık, analizin onu "kusursuz bir Süpermen" yapmadığını söyledi. Ama normal bir insan olduğu, ne en altta ne de en üstte olmadığı, hayatın mutluluklarını ve üzüntülerini görebildiği ve "kusursuz" bir ortalama insan olduğu için seviniyordu. Daha sonra bu tanımlamadan "kusursuz"u da çıkarttı.

Artık bir hayat oyununa sadece katılmaktan haz alabiliyordu, yenmek veya yenilmek eski önemini yitirmişti. Evini tamir etmekle ve döşemekle ilgilenmeye başladı. Bu davranışının kendini yapılandırmasını temsil ettiğini düşündüm. Merdivene çıkma korkusunun da üstesinden gelmişti; merdivene çıkıp evinin balkonunu düzenlemekle uğraşıyordu. Balkonun bilinç dışında annesinin memelerini temsil edebileceğini ve uğraşısının annesinin memelerini iyileştirme arzusuyla ilişkili olduğunu yorumladım. Bu yorumlamayı kabul ettikten sonra zevkle işine devam etti.

Ben hocalık yaparken genç psikanalistlere hastalarının çocukluk öykülerini dinlerken duydukları her şeyin gerçek olduğuna inanmamalarını söyledim. Erişkin bir kişinin çocukluk anılarının bazıları ve belki de tümü, gerçek ve fantezinin birleştiği anılardır. Analistin görevi bir dedektif gibi davranıp kendine anlatılan çocukluk öykülerinin hangisinin gerçek, hangisinin gerçekdışı olduğunu araştırmak değildir. Hastanın anıları onun psikolojik gerçekliğini simgeler. Analiz sürecinde hasta psikolojik bir savunma düzeneği olan bastırmayı daha az kullanmaya başladıkça, çocukluk anılarının giderek başka yönlerini de hatırlayabilir. Ayrıca analizleri ilerledikçe bazı hastalar çocukluklarını geçirdikleri mekânları ziyaret eder veya çocukluklarını hatırlayan aile büyükleriyle konuşurlar. Böylece çocukluk öykülerinin gerçekliğini daha derinden anlamaya çalışırlar.¹³ Dış dünyayla ilişkilerinde dramatik değişiklikler yaşadığı ve merdiven fobisini yenip balkonu düzenlemeye başlamasının annesinin memelerini iyileştirme çabasıyla ilgili olduğu yorumunu yaptığım dönemde Brown, annesiyle yaptığı bir telefon konuşmasında ona kendisini nasıl emzirdiğini sordu.

O zamana kadar mısır diyeti sayesinde annesinin göğüslerinin sütle dolduğuna ve kendisini bol bol emzirdiğine inanıyordu. Annesi onu sadece birkaç hafta emzirebildiğini ve sonra biberonla beslemeye başladığını söyleyince ilk tepkisi şaşkınlık oldu. Brown bebekken annesi sütünün 'kötü' olduğunu, faydalı olmadığını düşünmüştü. Bu nedenle bebek Brown'ı emzirememişti. Annesiyle bebekliği hakkında konuşmak Brown'ın kafasını epey karıştırdı. Bu konuşmaya kadar kardeşi doğma-

13 Novey, 1968.

dan önce annesinin ilk bebeğiyle geliştirdiği annelik ilişkisinde bir bozukluk olmadığına inanmak istiyordu. Daha sonraysa şaşkınlığı yavaş yavaş geçti.

Divanımda Isakower Olgusu'nu yaşadığı gerileme dönemlerinde, gözünün önünde bir ufuk belirdiğini hatırladı. "Ufuk çizgisini" yan yana sıralanmış biberon şişelerinin oluşturduğunu fark etmişti. Sonra "Sudan Yüz" olarak bilinen ve "sudan yüzünü" insanların üzerine bastırarak onları boğan bir çizgi kahramanı hatırladı. Bu bebeklik dönemindeki annesinin ondaki imajıydı. Oğlunu biberonlardaki sütle "boğuyordu".

Bunun ardından yoğun bir biçimde ve saldırganlıkla emzirilmiş olduğu şeklindeki önceki yapılandırmamızı tekrar gözden geçirebildik. Brown narsisizminin başlangıcının bebeklik zamanlarına kadar uzandığını anladı. Bebekken annesi tarafından reddedilmiş, onun sütünden mahrum kalmıştı. Bu nedenle asıl yaşananların başına gelenlerin tam tersi olduğuna inanmıştı. Mısır diyeti sayesinde memeleri büyüyen ve memelerinden Niyagara şelalesi gibi süt akan annesinin özel çocuğu olduğunu hayal etmişti.

Tabii ki bebekken kimse bu tür düşünceler geliştiremez. Bebeklik döneminde ortada fikirler yoktur, algılar ve duygu başlangıçları vardır. Algılar ve duygular daha sonra gelişecek olan fikirlerin zeminini hazırlar. Gelişen fikirler de bastırıldığı için kişi onların tamamını hatırlayamaz. Bir erişkin olarak annesiyle bebekliği hakkında konuşana dek Brown'ın inandığı tek şey yaşamının ilk yılında çok fazla beslendiğiydi.

Brown psikiyatrik yardım arayışını ve böyle bir adım atmasını gerektiren olayları artık özümsemişti. Bunun yanı sıra

Ellen ile girdiği ilişkinin eski psikolojik dünyası içinde anlamlı fakat erişkinliği için anlamsız ve hatta psikotik nitelikte olduğunu kavradı. Kadını bir “hayalet’e benzetti; Ellen, Brown’ın aklından bir hayalet gibi çekilip gidecekti.

Analizinin beşinci yılının başlarında gündüz düşlerini anlatmak yerine uyurken gördüğü rüyaları anlatmaya başladı. Bir rüyasında beni ona çocukluk gelişiminin ve yaşamının doğru yollarını gösteren bir baba olarak gördü. Rüyasında bir havaalanındaydı. Kılık değiştirmeden rüyasına giren babası havaalanında yolunu kaybetmesine sebep olmuş ama yine kılık değiştirmeden gördüğü analisti onu doğru yola yönlendirmişti. Rüyasını anlattıktan sonra Türk ismimin telaffuzunu sordu. Beni daha önce tanımadığının ve şimdi ona yol gösterecek “yeni” bir baba imajı olarak algıladığının farkındaydım. Bu nedenle ona Türk adımı söyledim. Brown’ın yüzünde bir gülümseme belirdi. Önce bir süre sessiz kaldı, sanki kendi kendine adımı tekrarlıyor gibiydi. Ardından analizi bittikten sonra karşılıklı ilk isimlerimizi kullandığımız samimi bir arkadaşlığımızın olmasını istediğini söyledi. Bu isteğine cevap vermedim. Önemli olan bu seans sırasında beni babasının imgesiyle karıştırmadan ayrı bir erkek olarak görmesi ve bana olan yakınlığını ifade etmesiydi. Analizini bitiren bir kişi analistiyle samimi bir arkadaşlık kurmaz. Analiz sürecinin temelinde bir gerçek vardır: Bir kişi iç dünyasını değiştirmek için analistin divanında yataırken analiste para öder. Aktarımda analist divanda yatan kişinin çocukluğunda gerçek ve hayali ilişkiler kurduğu ötekileri simgeler. Daha sonra ise analizandın daha önce hiç tanımadığı ve onun iyileşmesini destekleyen “yeni” bir insan olur. Bu

“yeni” insanın işlevi yaşam boyunca onun bir arkadaşı olmak değildir. Analiz bitince iç dünyasındaki değişimlere sahip çıkan analizand “Hoşçakal” der ve analisten ayrılır, fakat analistle yaptığı olumlu özdeşimleri içinde taşımaya devam eder.

8. BÖLÜM

SEKİZİNCİ HENRY FANTEZİSİ

Şimdi Brown'ın tipik narsisistik aktarımını, yani büyülenmeci kendilik kısmını bana karşı koruyuşunun çözümlenmesini, bu kısmıyla “aç” kısmını birleştirip kendilik tasarımını bütünleştirmesini ve iyileşmeye doğru sağlam bir adım atışını açıkça gösteren bir hikâye anlatacağım.

Analizinin bu devresinde Brown “cömert kadın”, “güçlü boğa”, “demir top”, “müthiş beysbol oyuncusu” ve “tecavüze uğrayan kadın” fantezilerini geçiş nesneleri gibi kullanmaktan yavaş yavaş vazgeçmişti. Bir “geçiş fantezisi” ile oynamadan ve kendisini dış dünyadan ayıran bir yastığa ihtiyaç duymadan günlük hayatını sürdürebiliyor ve geceleri rahatlıkla uyuyabiliyordu. Bir görüşmesinde bana çekine çekine “Sekizinci Henry” fantezisi dediği yepyeni bir fantezi oluşturduğunu söyledi. Başlangıçta bu gelişmeyi geçiş fantezisi kullanma semptomunun geri dönüşü gibi algıladığı için üzgündü. Hayal kırıklığına uğrayacağını düşündüğü için bu yeni gelişmeyi benden birkaç hafta boyunca saklamıştı. “Sekizinci Henry” fantezisinin daha

önceki tipik fantezilerin konularına ve işlevlerine hiç benzermediğinin farkına varınca bana anlattı.

Fantezisinde Sekizinci Henry'nin kral olduğu dönemde Brown, *yabancı bir gücün* himayesinde yeni kurulan demokratik bir koloninin lideri olarak İngiltere'deydi; bu İngiltere'ye rahat bir demokratik hayat tarzı getirmek üzere tasarlanmıştı. Fantezisinde Sekizinci Henry'yi yakaladı, hapse attı ve zalim kralın güvenle uzaklaştırıldığını hissetti.

Gerçekte o sıralarda Brown'ın Sekizinci Henry ile ilgili bir kitap okuduğunu öğrendim. Benim de Sekizinci Henry hakkında az da olsa bilgim vardı. William Shakespeare'in, birçok araştırmacının tahminine göre yazdığı son piyes olan Sekizinci Henry'nin kahramanı olan meşhur İngiliz kralı 1491'de doğdu ve 1547'de öldü. İngiliz kilisesini Roma'daki Katolik baskıdan kurtardığı için onun resimlerine yalnız tarih kitaplarında değil din üzerine yazılmış kitaplarda da rastlarız. Brown bana Sekizinci Henry hakkında bir fantezi geliştirdiğini söyler söylemez, onu ilk gördüğümde yüzünü kraliyet ailelerinin müzelerinde gördüğümüz portrelerindeki donuk ve putlaşmış yüzlerine benzettiğimi hatırladım. Şimdi bana Brown'ın yüzünü hatırlatan portreler de gözümün önüne geldi: Hans Holbein'in yaptığı pek çok Sekizinci Henry portresi ve özellikle de 1536'da yaptığı çok meşhur Sekizinci Henry portresi. Brown, Sekizinci Henry'den daha yakışıklıydı ve onun gibi şişman değildi, fakat analize geldiğinde ve analizinin ilk yıllarında Holbein'in Sekizinci Henry portrelerindeki aynı putlaşmış donukluğa sahipti.

Sekizinci Henry'nin hayatı dramalarla doludur. Altı kez evlenmişti. Bir karısından boşanmış, eşlerinden ikisine kocala-

rına sadık kalmamaları nedeniyle ölüm cezası verilmişti. Sekizinci Henry ölüm cezalarını onaylamış ve bu kadınlar kafaları kesilerek öldürülmüştü. Bir başka karısı kendi kendine ölmüştü. Son karısı ise Sekizinci Henry öldükten sonra da yaşamaya devam etmişti. Ayrıca tarih kitaplarından Sekizinci Henry'nin birçok metresi olduğunu da biliriz. Metresleri arasında Mary Boleyn de vardı. Daha sonra Sekizinci Henry, Mary'nin kız kardeşi Anne ile evlenmişti. Ben bu kitabı yazarken Boleyn kardeşlerin hikâyesi sinemalarda gösterilmeye başlamıştı.¹⁴ Aklıma Brown'ın "cömert kadın" arayışları, bir zamanlar bir metresi olduğunu, bir ara baldızının da kendisine ait olduğunu düşündüğü ve annesine ve onu temsil eden kadınlara karşı olan öfkesi geldi.

İlk olarak Sekizinci Henry'nin Brown'ın fantezisinde büyülenmeci kendilik imgesini simgelediğini düşündüm. Sekizinci Henry, Kanuni Sultan Süleyman gibi pek çok görkemli unvana sahipti. Aynı zamanda şişman biriydi ve dolayısıyla ikinci olarak Brown'ın bebekliği sırasında gerçekten aşırı kilolu olan annesini temsil ettiği aklıma geldi. Gerçeği öğrenmeden önce bu şişman annenin kendine bol bol süt verdiğini hayal etmişti. Sekizinci Henry mısır diyetiyle memelerini büyüten ve bebeği için bol bol sütü olan ideal bir anneydi. Üçüncü olarak Sekizinci Henry'nin kardeşi doğduktan sonra küçük Brown'ı reddeden "kötü" anneyi simgelediğini tahmin

14 VIII. Henry'yi konu alan birçok film vardır. Bunlar arasında benim hâlâ en iyi bulduğum, 1933'de yapılan ve Charles Laughton'un canlandığı *VIII. Henry'nin Özel Hayatı*'dır (The Private Life of Henry VIII). VIII. Henry ile ilgili en son film ise 2008'de yapılan, başrollerini Natalie Portman ve Scarlett Johansson'un oynadığı *Boleyn Kızı*'dır.

ettim. Sekizinci Henry bir karısına yatırım yapıyor, fakat onu “unutup” başka bir karısıyla ilgileniyor ve “sevgi nesnesini” değiştirebiliyordu. Dördüncü olarak Sekizinci Henry’nin küçük Brown’ın agresyonu yerine de geçebildiğini anladım. Bu zalim kralın iki karısının kafasını kestirmesi gibi çocuk Brown da kendini reddeden “kötü” anneyi yok etmeyi, bilinç dışında da olsa hayal edebilirdi.

Amerika’nın kuruluşunda rol oynayan bir lider olan atası İngiliz asıllı olduğu için Brown, Sekizinci Henry’nin kendi büyülenmeciliğini temsil ettiğinin farkındaydı. Bunun yanı sıra Brown benim aklıma gelen öteki anlamların da farkındaydı. Ona göre Sekizinci Henry kendisinin ve annesinin hem iyi, hem de kötü taraflarını taşıyordu. İyi tarafları Brown’ın narsistik kişilik yapısı temelindeydi. Kötü tarafları ise Sekizinci Henry gibi karılarını öldürebilecek, yani cinayet işleyebilecek “kötü” anne ve “öfkeli çocuk”tu. Brown’a onunla aynı fikirde olduğumu söyledim.

Dolayısıyla Sekizinci Henry fantezisi, “kötü” ve “iyi” kendilik imgelerini bir araya getiren ve birbirleriyle temas ettiren, Melanie Klein’in “kritik bir kavşak”¹⁵ olarak adlandırdığı psikolojik durumu da temsil ediyordu. Sekizinci Henry’nin bu beşinci anlamı Brown’ın analizinde en önemli noktaya geldiğini gösteriyordu. Bu da Sekizinci Henry’nin Brown için altıncı anlamını aklıma getirdi. Zalim bir insan olmakla beraber Sekizinci Henry İngilizler için bir devrim, büyük bir değişim yaratmıştı. Roma’nın Katolik baskısından İngilizleri kurtarmış, onlara dini yönden bir bağımsızlık sağlamıştı. Şimdi Brown

15 Klein, 1946.

da kendine baskı yapan eski iç dünyasını değiştirip içindeki “kötü” ve “iyi” imgeleri birleştirerek bütünleşmiş bir kimliğe ve bağımsızlığa kavuşmak, geri kalan saldırgan kısmını bir hapishaneye koymak (bastırmak) üzerinde çalışıyordu.

Brown fantezisindeki “yabancı gücün” de analisti olduğunu anlıyordu. Bu defa Brown için ben İngilizce’yi aksanlı konuşan küçültölmüş bir imaj değil; Brown’ın gelişmesini istediği, bütünleşmiş kimliğinin (rahat demokratik hayat tarzı) koruyucusu olan “yabancı”ydım. “İyi” ve “kötü” tarafları bir araya gelince Brown’ın iç dünyası bütünleşecekti.

Sekizinci Henry hakkında okuduğu kitapta, Türklerle (analist) ilgili olarak o dönemdeki güçlerini ve Viyana kuşatmasını anlatan bir dipnot vardı. Dipnot Oliphant karikatürlerindeki minik figürler gibi bir sayfanın alt kenarına yerleştirilmişti. Fantezisinde Brown benim “gücümü” aldı, onu “iyi bir güce” dönüştürdü ve kendi büyüklenmeci kendiliğiyle “şişman anne” imgesini evcilleştirmek için kullandı. Sembolik olarak bir araya getirilen eski “iyi” ve “kötü” taraflarını geride bırakıp yeni bir bütünleşmiş kendilik temsiline ulaşıyordu.

Bütünleşmiş bir kendilik temsili olan kişinin nevrotik bir kişilik organizasyonuna sahip olduğunu söyleriz. Nevrotik kişilik organizasyonu olan bir kişi artık eskiden birbirinden ayrı tutulan “iyi” ve “kötü” ya da büyüklenmeci ve sevgiye aç kişilik parçalarıyla uğraşmaz. Böyle bir kişi çocukluk gelişimi basamaklarından yukarı çıkarak ödipal süreçlerle ilgilenir. Brown, bu türden daha yüksek bir kendilik organizasyonu geliştirdikten sonra, yargıcın kızı Ellen ile yaşadığı ilişkinin psikoseksüel ve özellikle de ödipal boyutlarını deneyimleyebildi. Örneğin

Ellen babasının sekreterlerinden biriydi ve Brown'ın onunla sevişmesi gizli bir ödipal zafer anlamı taşıyordu. "Demirden küre" artık büyüklenmeci krallığına değil, testislerine bir gönderme halini almıştı. Narsisistik kişilik organizasyonuna sahipken, en iyi cinsel organların onda olduğuna inanıyordu. Şimdi ise erbezlerinden birinin diğerinden daha küçük olduğunu fark etti. Bir testisi "iyi", diğeri "kötü"ydü. Bir başka "kritik kavşak" deneyimi yaşamak ve eski narsisistik kişilik yapısından kurtulmak için bana söylemeden testislerini muayene ettirmek üzere bir doktora gitti. Doktor ona normalde testislerin boyutlarının birbirinden farklı olabildiğini söyledi ve normal, "ortalama" bir erkek olduğu konusunda güvence verdi. Brown yavaş yavaş kendini "normal" bir erkek olarak algılamaya ve davranışlarını buna göre biçimlendirmeye alışıyordu.

9. BÖLÜM

ANALİZİ BİTİRME EVRESİ

Yaklaşmakta olan ayrılığımız onda yoğun bir üzüntü oluşturmaya başlayınca onunla analizin sonlanması hakkında konuşmaya hazır olduğumu ve bitiş tarihini konuşabileceğimizi söyledim. Bu teklif onu heyecanlandırdı ve hareketlendirdi. Analizi bitirme evresine girince divanda yatan kişi kendini etkileyen çocukluk travmalarını ziyaret eder. Böyle bir ziyaretle eskiden kendini patolojik olarak etkileyen travmaya sanki “Hoşçakal!” demektedir.

Analizinin bitiş tarihini kararlaştırabileceğimizi konuştuğumuz seansından sonraki gece, benimle son seansı da bittikten sonra muayenehanemden ayrılmadan önce senelerce üstünde yattığı divanıma “büyük ve güzel bir dışkı parçası” bırakmayı hayal etti. Daha sonra da evinin banyosundaki lavabo kullanırken klozeti “yanlışlıkla” kırdı. Ertesi gün bunları bana anlattı ve fantezisinin ve yaptığı sakarlığın altında neler yattığını merak ettik. Divanıma bıraktığı hediyeyle onu kirletip başkalarının kullanmasını engelleyecek ve divanımı sahiplenmiş olacaktı. Bunu yapınca beni sonsuza dek kendisine

saklayabilecekti. Ama öte yandan benden ayrılıp özgürlüğünü denemek istiyordu, içinde beliren bu çatışmanın etkisiyle evindeki klozeti “yanlışıklıkla” kırmıştı. Brown divanımda dışkısını bırakmakla başka bir kişinin (yeni doğan kardeşi gibi) bana gelmesine engel olmak istemişti. Böylece annesinin memesini kaybedişinin yarattığı travmayı önleyebilecekti. Bu yaşananların kardeşi doğduğu zaman hissettiği öfkeyi hatırlattığını hemen fark etti. Görüşmelerimizin sonunda Brown divanıma dışkı getirme fantezisinin anlamım kavradı.

Eğer bitiş tarihine kendim karar verseydim veya bunu onun yapmasını bekleseydim, benim onu reddettiğimi düşünebileceğini ve demir küresine geri dönebileceğini konuştuk. Her iki durumda da sorunlarıyla ilgilenmediğimi düşünecekti. Sonuçta en makul olanı buna birlikte karar vermemizdi. Biz de öyle yaptık, iki ay daha çalıştıktan sonra analizinin bitmesine karar verdik. Analizinin son aşamasında Brown eskiden “kusurlu” olarak algıladığı oğlunu bir çocuk psikiyatristine götürmeyi planladı. Bunu yapmayı daha önce de düşünmüştü ama karısının “öfkesi” yüzünden vazgeçmişti. Ama ısrarcı davranıp oğlunun tedavisini başlattığında, hem sevinerek, hem de şaşırarak, aslında karısının sıcak bir beğeni ve takdirle karşılık verdiğini gördü. Artık seanslarda işinde ve günlük yaşantısında kararlılığını ve tutarlılığını yansıtan başka olaylar da anlatabiliyordu.

Geçmişte kurduğu yakın ilişkilerde aklı karışıyordu ama çok yakınlaşmadığı sürece kendini diğer insanlardan ayırıştırma zorlanmıyordu. Yargıcın kızı Ellen ile girdiği ilişki sırasında aklına gelen ama bastırdığı bir düşüncesini hatırladı. O dönem, kadının kendisinin bir uzantısı haline gelmesini arzu-

lamıştı. Şimdiyse birisine sarıldığında ve onun tenini hissettiğinde, kendi teninin bütünlüğünden ve aradaki sınırdan şüphe etmeden insanlara yakınlaşabiliyordu. Şimdi bunu bizim aramızda da tekrarlamasının hikâyesini anlatacağım.

Analizini bitirme evresine girdikten sonra divanımda yatar-ken yüzünü ovuşturma alışkanlığı geliştirdiğini anlattı. O zaman yüzünün sol tarafını ovuşturmakta olduğunun farkına vardım. Analizi bitmeden bir hafta önce araba kullandığı sırada şehir dışında bir toplantıya gitmeyi hayal etti. Hayalinde kaza yapmış ve yüzünün sol yanını yaralamıştı. Yüzünü düzeltmek için onu Virginia Üniversitesi Hastanesi'ne kaldırmışlardı ve bilindiği gibi benim muayenehanem de o hastanedeydi. Bu hayali aracılığıyla yine eskiden kendini etkileyen bir çocukluk yaşantısını hatırlıyor ve ona da “hoşçakal” demek istiyordu. Benim yardım olmaksızın çağrışımlarında annesi onu emzirirken yüzünün sol yanını annesinin memesine yasladığını düşündü. Şimdi yüzünün sol tarafını ovuşturmak ve benim çalıştığım hastanede yüzünün aynı tarafındaki yarayı düzelttirmeyi hayal etmekle, yüzünün çevresine sınır koymaya çalıştığını anladı. Fantezisinden bahsederken analizde yüzündeki derinin nerde bittiğini öğrenişini, işitemeyen birinin ses tellerine dokunarak konuşmayı öğrenmesine benzetti. Çizgi kahraman “Sudan Yüz”ü yeniden hatırlayarak, yaşamın erken dönemlerinde annesiyle kurduğu ilişkide onun ne kadar boğucu olduğunu bir defa daha anımsadı. Ayrılacak olmamızın alevlendirdiği ve anneden psişik ayrılmayla ilgili olan çok önceki patolojik fantezilerini analiz ettiğini gösterdi. Kendi tenini benim tenimden ayırması psikolojik olarak kendi özgürlüğüne kavuşmasını temsil ediyordu.

Daha sonra çok etkilendiği *Lanetliler Kasabası* filminden bahsetti. Filmdeki çocukların sihirli güçleri vardı ve insanların yüzüne bakarak onlara istediklerini yaptırabiliyorlardı. Brown onların sadece kendilerini savunduğunu düşünüyordu. Çocukluğunda yatağında yatarken kendisinin de böyle güçleri olduğunu düşündüğünü hatırladı. Bu güçlerini, zarar verebilecek insanlardan korunmak için kullanmıştı; *Lanetliler Kasabası* filmindeki çocuklar gibi görkemli ve tümgüçlü olursa sevilmiyor oluşunu ve sevgiye “aç” kısmını saklayabilecekti. Böylece analizi bitmeden büyüklenmeci kendiliğini çocukken geliştirdiğini gösteren anısını da bulabildi. Bundan üç seans sonra analizi sona erdi.

10. BÖLÜM

ANALİZ BİTTİKTEN SONRA

Analizini bitirdikten sonra Brown'dan haber almadığım için yaşadıklarını doğrudan takip edemedim. Ama Brown'ın oğlunu tedavi eden çocuk psikiyatristinden bazı kısa bilgiler edindim. Brown ve karısı, belli aralıklarla çocuk psikiyatristiyle görüşmeye geliyorlardı. Çocuk psikiyatristi Brown'ın, çocuğunun mutluluğuyla ve iyiliğiyle yakından ilgilendiğini gözlemlemişti. Psikiyatrist çocuğun tamamıyla bireyselleşememesinde annenin rolü olduğunu düşünüyordu. Anne, çocuğun büyümesine izin verirken kaygılanıyor ve çocuğuna “yapışıyor”.

Charlottesville çok büyük bir şehir olmadığı halde analizin bitmesinin ardından Brown'ı sadece uzaktan birkaç defa gördüm. Bir kez daha uzun uzun konuşmamız için bir fırsat çıkmadı. Analizini bitirdikten bir-iki yıl sonra bir toplantıda Brown'ı tanıyan biri onun mesleki ününün çok arttığını ve saygın bir kariyer yaptığını anlattı. Bense bu konuşmaya katılmadım ve bir zamanlar Brown'ı tanıdığımdan hiç bahsetmedim. Analizinin bitmesinden beş yıl sonra ise karısından boşandığını ve başka bir kadınla tekrar evlendiğini duydum. Ancak

ilk karısından boşanmasının Brown'ın psikolojik gelişiminde olumlu ya da olumsuz nasıl bir yeri olduğunu bilmiyorum.

Brown analizini yaptığım narsisistik kişilik yapısına sahip ilk kişiydi. Onun analizinin tamamlanmasından sonra onun-
kine benzer kişilik yapıları olan başkaları da divanıma yattı. Böylelikle bu tür kişiler ve onların tedavisinde kullanılacak teknik stratejiler hakkında epey bilgi topladım.¹⁶ Narsisistik

16 1994'te Almanya'da yaşayan psikanalist arkadaşım Gabriele Ast ile beraber narsisistik kişilik yapısı olan kişilerin psikanalizleri üzerine, daha sonra Türkçe'ye de çevrilen Almanca bir kitap yayınladık (Volkan ve Ast, 1994).

Girişte de yazdığım gibi okuyucuya "narsisizm" kelimesinin kötü bir anlam içermediğini (Weigert, 1967) tekrar söylemekte fayda var. Kendimize sevgi duymaya ihtiyacımız vardır. Fakat bazen bazı kişilerde yeteri kadar narsisizm yoktur (Cooper, 2006) ve diğerlerinde narsisizm abartılı bir şekilde mevcuttur.

Abartılmış narsisistik kişilik yapısı olanların iç dünyasında bir parçalanma vardır: büyük parça günlük yaşamlarında ortaya koydukları ve gündelik ilişkilerinde etraflarındakilere gösterdikleri büyükleme kısmıdır. Küçük olan ve kendilerinden bile saklamak istedikleri parça ise sevgiye aç kısımlarıdır. Bu kişiler günlük yaşamlarında büyükleme kısımlarına odaklanırlar ve bu kısımlarını korumak için bir fanus içinde saklar gibi davranırlar. Brown'ın demir bir küre içinde yaşama fantezisi vardı. Jennifer'in de buna benzer bir cam vazo içinde saklanma fantezisi olduğunu anlatacağım.

Abartılmış narsisizmi olan kişiler kendilerine hayran kalanları etraflarında toplarken kendilerine hayranlık duymayanları küçümserler. Ne kendilerine hayran kalanları ne de küçümstedikleri insanları fanuslarının içine almazlar. Onları dışarda tutar ve aralarındaki iletişimi açık veya gizli bir şekilde kontrol etmeye çalışırlar. Böyle bir insanla karşılaştığımız zaman "Ne kadar akıllı ya da güzel bir insan!" diye hayran kalabiliriz ve onlar tarafından tanınmayı isteriz ya da aklımızda "Kendini ne kadar büyük görüyor, bu adam/kadın kendini kral/kraliçe mi sanıyor?" diye bir düşünce oluşabilir. Bu kişiye yaklaşmakta zorluk çekeriz. Abartılmış narsisizmi olan her kişi hayatında bir sorun olduğunu sezmez ve psikiyatriste başvurmaz. Abartılmış narsisizmi olan kişilerin yaptığı gibi insanlarla olan ilişkilerinde çok dikkatli davranan ve kurdukları iletişimi kendi kontrolleri altında tutmaya çalışan başka kişilik yapıları da vardır. Böyle kişilerin duygularını anlamakta zorluk çekebiliriz. Mesela her şeyi kontrol eden ve konuşurken bir konunun ayrıntılarını tekrar tekrar anlatan insanları düşünelim. Onları obsesif kişiler olarak adlandırırız. Obsesif bir kişiyle konuşurken onun kendini ve özellikle de duygularını ayrıntılar

kişilik yapısına sahip kişilerin analizleri boyunca benzer süreçlerden geçmesi beklenemez. Büyüklenmeci ve “aç” kısımlarını analistle olan ve aktarım ismini verdiğimiz ilişkide yansıtmama-

ardına sakladığını ve bizden duygusal olarak uzak durduğunu sezeriz. Bir anlamda bu kişi de kimliğinin etrafına duygusal bir sınır çizer, yani bir bakıma bir fanus içinde yaşar. Bu kişilerin durumları kendilerini rahatsız edecek kadar kötü değilse günlük hayatlarına devam ederler ve bir psikiyatristle görüşmek akıllarına bile gelmez. Gerçekte hepimiz zaman zaman obsesif kişiler gibi davranırız, bu doğal bir şeydir. Aksi halde hayatımız daha zor olacaktır.

Öte yandan iç dünyaları çok daha ilkel bir şekilde parçalanmış kişiler vardır. Bu kişilik yapısı çoğul kişilik olarak adlandırılır (Brenner, 2001, 2004). Kendilerine ait parçalanmış kişilik yapılarını iki veya daha fazla fanus içine koyarlar. Fanus altında yaşar gibi olan kişinin bir kısmı çok defa başka bir fanus altında yaşar gibi olan öteki kısımların varlığından haberdar değildir. Başkaları ile iletişime girdikleri zamanlarda ise karşısındaki kişi onların sadece o sırada ortaya koydukları kişiliği tanır. Başka bir fanus altında yaşayan kişilik kısmını gösterdiğinde ise ilişki kurduğu insan şaşkınlığa uğrar. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde kendilerini psikolojik olarak beslemeyen bir ortamda bulunan ve şiddete maruz kalan bazı insanlarda kişilik çekirdeği gelişmeden kalmaktadır. Bu çekirdeğe infantil psikotik kendilik ismini verdim (Volkan, 1995, Volkan ve Akhtar, 1997). İnfantil psikotik kendilik çekirdeği olan kişinin bebeklik ve çocukluk ortamında onu psikolojik olarak besleyen başka kişiler de olabilir. Böyle durumlarda gelişemeyen psikotik çekirdeğin yanı sıra gelişebilen bir kişilik çekirdeği de oluşur. İkinci çekirdek büyür ve kişi erişkinliğinde dış dünyayla bu büyüyen çekirdeği aracılığıyla ilişki kurar. Gelişen kişilik yapısı gelişmeyen infantil psikotik çekirdeği enkapsüle eder. Yani bu gelişmeyen psikotik çekirdeği iç dünyasında bir zarf içine koyar ve onu saklar. Kişinin kendisi bile kötü çekirdeğini bir zarf içinde taşıdığını farkında değildir. Bu kişi erişkin yaşamında, bebekliğinde ve erken çocukluğunda gelişmemiş infantil psikotik çekirdeği oluşturan olaylara benzer yeni olaylarla karşılaşınca içinde sakladığı zarf yırtılabilir. Böyle zamanlarda bu kişi hiç alışık olmadığı davranışlar, duygular ve ilişki kurma biçimleri (çok defa öfkeli ve kendini ve başkalarını yıpratır) ortaya koyar. Kendisi de etrafındakiler de şaşırır. Kişi bu tuhaf durumun nereden kaynaklandığını bilemez. Eğer bu kişi analize gelirse analist ve hasta bu tuhaf duygu, davranış ve ilişkilerin (bazen kaybolan ve sonra tekrar ortaya çıkan) zarftan çıkan ilkel psikotik çekirdeğe ait olduğunu öğrenebilir.

Kısacası, bazı kısımları fanusta yaşar gibi davranan çeşitli farklı kişilikte insanlar vardır. Bu kitapta *sadece* abartılmış narsisizmleri ile ilgili kişilik kısımlarını fanus içine koymuş gibi yaşayan iki kişinin öykülerini anlatıyorum.

ları ortaktır ancak bunun dışında analizde herkes kendi özel iç dünyasını sergiler.

Bu kitabın ikinci kısmında Brown gibi narsisistik bir kişilik yapısı olan Jennifer'in iç dünyasını anlamak ve değiştirmek için yaptığı analitik seyahatin öyküsünü anlatacağım. Brown'ın büyük dedelerinden birinin Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşunda oynadığı tarihi rolün Brown'ın psikolojisine nasıl yansıdığını görmüştük. Jennifer'in psikanalizini anlatırken de Amerika Birleşik Devletleri'nin kölelik tarihinin bir insanın yaşamına olan etkilerini göreceğiz, insanlar kendi tarih ve kültürlerinin etkilerinden bağımsız bir kişilik yapısı geliştiremezler.

JENNIFER:
CAM VAZODA GİZLENEN PAPATYA

11. BÖLÜM

DENİZDE BOĞULMAKTAN KURTULAN KADIN

Uzun yıllar önce bir yaz, yirmilerinde güzel bir kadın, kendisi gibi yirmilerinde olan iki yıllık kocasıyla sahildeki bir otelde tatil yapıyordu. Biraz uzaktan bakıldığında, mutlu bir çifte benziyorlardı fakat adam ne zaman başka erkeklerin karısına baktıklarını düşünse, özellikle de karısı bikinisiyle sahilde dolaştığında kıskançlıktan kuduruyordu. Bir sabah karısı denizde yüzerken etrafında ona hayranlıkla bakan birçok genç adamın da yüzdüğünü ve bazılarının karısıyla sohbet ettiklerini gördü. Kıskançlıktan gözü dönen genç adam önce ne yapacağını bilemedi. Öğleden sonra karısını sahildeki تنها bir yere götürdü ve birlikte yüzmeye başladılar. Yüzerlerken birden karısının başını suyun altına soktu ve onu dehşete düşürmeye yetecek kadar bir süre öylece bastırdı. Soluksuz kalan karısı tam boğulmak üzereyken, onu bıraktı ve nefes almasına izin verdi. Erkeğin bir “paranoid durum” a sahip olduğu biliniyordu. Karısını öldürmeye teşebbüs ettiği günlerde, üç yıl önce vefat eden çok

sevdiğim hocam Profesör David Wilfred Abse'nin hastasıydı. Tedavisine yıllar önce başlamıştı.

1958'in başında psikiyatri eğitimi almak için Chapel Hill şehrindeki Kuzey Carolina Üniversitesi'ne gitmiştim, orada Wilfred Abse'yi tanıdım. O benden önce İngiltere'den Amerika'ya göç etmişti. Benim eğitmenim oldu. Daha sonra Virginia Üniversitesi'ne gidip orada hocalık yapmaya başlayınca ben de onu takip ederek 1964'te Virginia Üniversitesi'nde bir asistan hoca olarak görev aldım. Karısını suda boğmaya çalışan genç adamla hiç tanışmadığım halde, kıdemli meslektaşım belirli psikodinamik süreçleri göstermek için profesyonel toplantılar sırasında bu vakasını sunduğundan, onun hakkında birkaç şey biliyordum. Wilfred Abse'nin hastasına Glover ismini verelim. Glover ve karısı Jennifer kıdemli meslektaşımın ve benim hocalık yaptığımız Virginia Üniversitesi'nin bulunduğu Charlottesville'de yaşıyorlardı.

Wilfred Abse benimle Glover'le ilgili görüş alışverişinde bulunmak istediğinde şaşırmıştım. Beni telefonla aramış ve vaktim varsa ofisinde onu görmemi rica etmişti. Telefondaki sesinden kaygılı olduğunu hissetmiştim. Ofisine gidince bana Glover'in yakın bir zamanda küçük bir uçakla nasıl uçulacağını öğrendiğini ve pilotluk lisansı aldığını anlattı. Böylelikle Glover uçmaya, Charlottesville şehri üzerinde daireler çizmeye başlamıştı. Konuşmamız sırasında, ofislerimizin bulunduğu Virginia Üniversitesi Hastanesi'nin üzerinde pek çok kereler daireler çizen küçük bir uçak gördüğümü hatırladım. Artık bu uçaktaki kişinin Glover olduğunu biliyordum.

Meslektaşım Glover'in uçağını, kendisinin ofisine –benim ofisimden çok da uzak değildi– çarptırma ve onu öldürme niyetinden bahsetti. Wilfred Abse hastasının çocukken oğluna karşı sadistik bir şekilde davranmış olan bir babası olduğunu biliyordu. Tedavisinin bu döneminde hasta babasının imajını benim kıdemli hocama aktarmış ve bu nedenle onu yok etmek istemişti. Glover'in “paranoid durum”u nedeniyle meslektaşım uçağını gerçekten ofis binasına çarptırabileceğini düşünüyordu. Eğer Wilfred Abse polisi ya da herhangi bir havacılık otoritesini aramış olsaydı bu eylem onun Glover'le olan terapötik ilişkisine zarar vermiş olacaktı. Öte yandan ortada gerçek bir tehlike var gibi görünmekteydi.

Hocam Glover'in ne kadar öfkeli olduğunu ve o zamanki akli durumu nedeniyle gerçekten bir felakete neden olabileceğini sezmişti. Meslektaşım seneler önce İngiliz Ordusu'nda bir albay olarak çalışmış, Hindistan ve başka yerlerde savaş alanlarında bulunmuştu. Bana Glover'in yaratabileceği tehlikeyi anlatırken çok soğukkanlıydı. Açıkçası endişelenen ben olmuştum. Ayrıca çok saygı duyduğum, benden yaşça büyük bu tanınmış analistin benim görüşümü istemesi beni çok heyecanlandırmıştı. Aramızdaki bu konuşma, 11 Eylül 2001'de El Kaide teröristlerinin kaçırdıkları uçaklarla New York'ta ikiz kulelere ve Washington'da Pentagon'a saldırmalarından uzun zaman önce gerçekleşmişti ve bir insanın gönüllü olarak kendiyle birlikte başkalarını da öldürmek için kullandığı uçakla bir binaya çarpabileceğini aklım almıyordu. Kıdemli meslektaşım pek yardımcı olamamıştım.

Sonuçta analitik süreç sadece analist ve hasta arasında yaşanmaktadır ve başkalarının bu sürece bir şekilde dahil edil-

meleri ya da dahil olmaları, gidişatı onarılamaz bir şekilde bozabilir. Uzun vadede, Wilfred Abse polisi ya da bir havacılık otoritesini aramamaya karar verdi. Glover'le, onun neden analistin ofisine uçağıyla çarpmak istediğini araştırmak üzere çalışmaya devam etti ve hastasının bu nedene daha uyumlu bir cevap geliştirmesini sağlamaya çalıştı. Eski hocamın bu "kriz"le baş etmekte başarılı olduğunu biliyorum. Öyle ki birkaç hafta sonra üniversite hastanesinin üzerinde artık daireler çizen bir uçak olmadığını fark ettim. Bunu fark etmemle birlikte benim anksiyetem de kayboldu.

Ardından iki yıl sonra Glover'i hâlâ tedavi etmekte olan Wilfred Abse, beni aradı ve hastasının karısı Jennifer'i sahilde nasıl öldürmeye çalıştığını anlattı. Bana Jennifer'i tedaviye alıp alamayacağımı sordu. Evlenmeden önce bile Jennifer müstakbel kocasının bir analiste görüldüğünün farkındaydı ve "paranoid durumu hakkında bilgi sahibiydi. Bu nedenle bir fikir almak için Glover'in analistini görmeye gelmişti. Kıdemli meslektaşım, Glover'in izniyle ile Jennifer'e görüştüğünde, benim de anladığım gibi Glover'le bir evlilik yürütmenin kolay olmayabileceğini ima etmişti. Fakat Jennifer açıkçası bu uyarı sanki bir kulağından girip diğerinden çıkmış gibi davranmıştı. Bundan başka Glover'in Jennifer'e Virginia Üniversitesi Hastanesi üzerinde uçmayı bırakmasının hemen ardından evlendiğini de öğrenmiştim. O zamanlar hem gelin, hem de damat yirmilerinin ortalarındaydılar.

Wilfred Abse'yle konuşmamın ve ona Jennifer'i görebileceğimi söylememin ardından Jennifer beni aradı ve ona bir randevu verdim.

Jennifer ofisine geldiğinde, kocasının onu öldürme girişiminin üzerinden henüz dört gün geçmişti. Karşımda uzun boylu, sarışın, mavi gözlü ve çok güzel bir kadın duruyordu. Onu gördüğümde bir moda dergisinin kapağı için fotoğraf çekirtmeye hazırlanmış bir model gibi giyinmişti, gülümsüyordu ve ağzından bal akarcasına yoğun bir Güney Amerikan aksanıyla konuşuyordu. Bu beni şaşırttı çünkü akut stres yaşayan bir kadın görmeyi bekliyordum. Jennifer ofisimde herhangi bir duygu göstermeksizin sahildeki olayın onda dehşet uyandırdığını hatırladı, fakat bir şekilde bu durumun etkisi kısa sürmüştü. Eşinden ayrılma ya da polisi arama niyetinde değildi. Sanki kocası tarafından kendisine yaşatılan ve gelecekte de yaşayabileceği tehlikelerin ona dokunamayacağını düşünüyormuş gibi bir tavrı vardı. Kocasının analistinin onu aradığını ve beni görmesini, olayı ve tepkilerini araştırmasını önerdiğini söyledi.

Onunla yüz yüze geçen konuşmamızın ilk saati boyunca, öldürülme girişimine odaklanmak yerine, neden çocuk sahibi olmayı arzu etmediğini anlamak isteginden söz etti. Denk geldikçe, çocuk sahibi olmaktan bahseden diğer evli genç kadınlara ya da çocuk sahibi olan ve onlarla keyifli zaman geçiren kadınlara dikkat ediyordu. Jennifer neden çocuk sahibi olmak için bir istek duymadığını ve arkadaşlarının çocuklarını gördüğü zaman neden heyecanlanmadığını anlamak için çaba harcıyordu. Çocuk yapmak istememesinin kocasının ruhsal durumuyla bir ilgisi olmadığını söylüyordu. Kendisinde yollunda gitmeyen bir şeyler olup olmadığını merak ediyordu. Bu sebeple analizden geçmek istediğini söyledi.

12. BÖLÜM

GEÇMİŞİ ÖZLEYEN KÜLTÜR

Öykü almak ve tanı koymak üzere Jennifer ile yüz yüze üç görüşme yapmıştım ve yaşamı hakkında şu bilgileri edinmiştim: Jennifer Güney Carolina'da çalışan varlıklı bir jinekologun büyük kızıydı. Anne babasının yaşamı sosyal açıdan saygı görmeye dayalı süregiden bir yarışmanın merkezinde gibi görünüyordu. Jennifer'in yetişme çağlarında aile, Yahudi ya da Afrikalı-Amerikalı (Afro-amerikan) üyelerin yer almadığı bir şehir kulübüne üyeydi. O zamanlar Amerika'da, özellikle de güneydeki eyaletlerde ırkçılığı açıkça savunan kulüpler vardı. Babasının kliniği büyük evlerinin muazzam bahçesinin bir ucundaydı. Babası akşamları klinikteki işini bitirdikten sonra eve gelir, evin sundurmasında oturup içkisini içmekten hoşlanırdı. Ailenin siyahi hizmetkârları vardı. Onlara emirler verir, yemek vaktinde her şeyin istediği gibi hazır olmasını beklerdi. Ancak ara sıra çok fazla içtiği ve ona buna kızıp çok öfkelendiği olurdu. Ardından silahını çıkarır ve büyük bir gü-rültüyle amaçsızca havaya ateş ederdi. Bu durum karşısında kimse sesini çıkartmaz ve siyahi hizmetkârlar sessizce onun

öfkесinin geçmesini beklerlerdi. Jennifer'in anlattıklarından, yetiştiği çevrenin Amerika'da eski Güney'in zengin ailelerinin geleneklerini taşıdığı izlenimini edinmiştim. Bu gelenek Siyah Amerikalıları köle gibi görmeyi de içeriyordu.

Okuyucu Jennifer'in çocukluğunu geçirdiği ortam hakkında bir fikir edinmek için Clark Gable ve Vivian Leigh'in başrollerini oynadığı *Rüzgâr Gibi Geçti* gibi eski Amerikan Güney'i'ni anlatan filmleri gözünde canlandırabilir. 1939'da gösterime giren *Rüzgâr Gibi Geçti* filminin konusu Margaret Mitchell'in 1936'da yazdığı aynı isimli romandan uyarlanmış- tır. Filmde 1861'de başlayıp 1865'te sona eren Amerikan İç Savaşı sırasında Amerika'nın Güney eyaletlerinden Georgia'da felaketler arasında yaşanan bir aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Hem romanda hem de filmde eski Güney'in mitolojiye karışmış ve kalıplaşmış Güney insan karakterleri açıkça ortaya konmuştur.

1860'ta Abraham Lincoln Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanlığı'na aday olduğunda köleliğin yaygınlaşma- masını savunuyordu. Onun bu görüşleri ekonomisi köleliğin devamına bağlı olan Güney eyaletlerinde yaşayanları kızdırı- yordu. Amerika Birleşik Devletleri'nde kölelik 1607'de, İngiliz sömürgecilerin Virginia'ya yerleşmeleriyle başlamıştı. 1654'te de yaşam boyu köle olarak kalmak yasalaştırılarak kabul edil- mişti. Kölelerin büyük kısmını Afrika'dan getirilen siyahlar ve onların çocukları oluşturuyordu.

Abraham Lincoln'ün cumhurbaşkanı olduğu yıl, nüfusu toplam 12 milyon olan 15 Güney eyaletinde 4 milyona yakın köle yaşıyordu. Yani Güney'deki insanların üçte biri köleydi.

Kuzeyde kölelerin oranı sadece yüzde ikiydi. Güney’de birçok beyaz ailenin bir veya iki kölesi varken kölelerin çoğu zengin beyaz ailelerin büyük çiftliklerinde yaşıyordu. Güney’in ekonomisini destekleyen köleler alınıp satılıyor ve çok defa sahipleri arasında kavgalar yaşanıyor. Afrikalı-Amerikalılar kendilerine has bir köle kültürü, Güney’deki beyaz insanlar da siyahları tam olarak gelişmiş bir insan gibi kabul etmeyen Güney kültürünü geliştirdiler.

Abraham Lincoln’un cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından Güney’deki 11 eyalet Amerika Birleşik Devletleri’nden ayrıldıklarını ilan etti ve Amerika Konfedere Devleti’ni kurdu. 1861’de Güney ve Kuzey arasındaki savaş başladı ve en sonunda Güney savaşı kaybetti. Bu savaş sona erene kadar 620.000 asker ve sayısı bilinmeyecek kadar çok sivil hayatını kaybetmişti. Savaşın sona ermesiyle kölelik tüm Amerika Birleşik Devletleri’nde yasaklandı. Bunun etkisiyle hem Güney’deki beyaz insanların, hem de siyahilerin asırlar boyunca alıştıkları kültürler allak bullak oldu. Fakat bu kültürlerin yaşamlar üzerindeki etkileri devam etti.

Ben Amerika’ya 1957’de göç ettim ve 1950’lerin sonu 1960’ların başlarında eski bir Amerikan Güney eyaleti olan Kuzey Carolina’da yaşadım; ondan sonra başka bir eski Güney eyaletine, Virginia’ya yerleştim. Kuzey Carolina Üniversitesi’nde psikiyatri eğitimi yaptığım dönemlerde bu eyalette ırkçılık açık bir şekilde devam ediyordu. Siyah Amerikalılar beyaz Amerikalıların yemek yediği lokantalarda yemek yiyemezler, bu lokantalarda sadece garson ya da aşçı olarak çalışabilirlerdi. Siyah Amerikalılar ve beyaz Amerikalılar ayrı

mahallelerde otururlardı. Siyah Amerikalı çocuklar hâlâ beyaz Amerikalılara ait okullara gidemiyorlardı. Genel olarak beyaz Amerikalılar kendilerini siyah Amerikalılardan çok ayrıcalıklı görüyor ve farklı tutuyorlardı.

Kuzey Carolina Üniversitesi'nde eğitim gördüğüm ve bu üniversitenin hastanesinde asistan olarak çalıştığım dönemlerde bana aylık olarak verilen para 100 dolardan azdı. O yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde hekim sıkıntısı olduğu için dış ülkelerden hekimler getirilmişti ve bir bakıma bu hekimler köle gibi çalıştırılıyordu. O zamanlar eğitim gören Amerikalı genç hekimlere verilen aylıklar da azdı. Fakat onlar eğitimlerini bitirdikten sonra ödemek üzere bankalardan borç alabiliyordu. Ben eğitimim sırasında daha kolay yaşayabilmek için Kuzey Carolina hükümetiyle bir anlaşma yaptım. Aylığımı artırmaları karşılığında eğitimimi bitirdikten sonra bir Kuzey Carolina eyalet hastanesinde iki yıl çalışmayı kabul ettim. Üniversite hastanesindeki eğitimim biter bitmez Kuzey Carolina'nın Goldsboro isimli kasabasında sadece siyah Amerikalı hastaların kabul edildiği Cherry Hastanesi'nde işe başladım. Orada yüzlerce siyah Amerikalı psikiyatri hastası vardı. Doktorların hepsi beyaz insanlardı, fakat hiçbirisi Amerika'da doğmamıştı. Başhekim de dahil olmak üzere hepimiz dış ülkelerden gelen hekimlerdik.

Cherry Hastanesi'nde çalışmaya başladığım dönemde Kuzey Carolina'da yeni yasalar kabul edildi ve ilk kez siyah Amerikalı çocukların beyaz Amerikalı çocukların gittiği okullara alınmasına izin verildi. Bir şehirde siyah Amerikalı beş delikanlı beyazlara ait bir okula gönderilince alışmadıkları bir

durumla karşı karşıya kaldıkları için psikolojik olarak şoka girdiler. Oradaki bir doktor bu gençlere “şizofreni” teşhisi koyup onları Cherry Hastanesi’ne gönderdi. Çocukları benim sorumlu olduğum bir hastane servisine koydular. Tabii ki onlarda şizofreni hastalığı yoktu, iyileşmek için iç dünyalarındaki karmaşayı anlatmaya çalışan şiirler yazmaya başladılar. Daha sonra bu şiirleri bir Amerikan psikiyatri dergisinde yayınladım.¹⁷

Cherry Hastanesi’nde gördüğüm birçok psikotik siyah Amerikalı kendini hâlâ eski Güney’in çiftliklerinde yaşayan köleler gibi algıyordu. Hastanenin esas hastane binalarından biraz uzak bir yerde bir çiftliği vardı. Burada sebzeler ve çeşitli çiftlik hayvanları yetiştiriliyor ve hastaların yemeklerinde bunlar kullanılıyordu. Gün içinde biz doktorlara verilen yemeklerin malzemeleri bu çiftlikten sağlanıyordu. Çiftlikte genç siyah Amerikalı “akıl hastaları” çalışıyordu. Hastalar çiftliğin olduğu bir binada kalıyorlardı. Birkaç ay için bu binanın doktorluk görevi de bana verilmişti. Oraya gidince kendimi eski Güney’de buldum. Binanın ve çiftlikte çalışanların idarecisi, uzun çizmeler giyen, elinde kırbaçla dolaşan beyaz Amerikalı bir adamdı. Adam yabancı bir doktora metelik bile vermedi. Binada bulunan elli kadar hastayla görüşme yapmaya çalıştım. Bir de fark ettim ki binadaki tüm hastalar aynı hezeyanı paylaşıyor ve kendilerini “buck” olarak algılıyorlar, İngilizce’de “buck” kelimesi “erkek geyik” anlamına gelir. İlk anda hezeyanlarının ne anlama geldiğini bilemedim. Ancak “buck”ın ne olduğunu anladıktan sonra bu paylaşılan hezeyanın nedenini ve niye oluştuğunu kavrayabildim.

17 Volkan, 1963.

Eski Güney’de çiftlik sahipleri genç kuvvetli siyah erkek köleleri seçip onları damızlık olarak, yani siyah köle nüfusunu çoğaltmak için kullanırlar, onları “erkek geyik” olarak tanımlarlarmış. “Buck”lar siyah köle kadınlarla seks yapar ve kadınların doğuracağı çocukların da biyolojik babaları gibi kuvvetli olacakları düşünülürmüş. Kuvvetli köleler hem daha fazla çalışabildiği, hem de satıldıklarında daha fazla para getirdikleri için kıymetliymişler. Hastanenin çiftlik binasında yaşayan genç siyah akıl hastaları aşağılanmış durumlarını inkâr etmek için yüksek bir seks potansiyeline sahip olduklarını simgeleyen bir hezeyanı paylaşıyorlar ve eski Güney siyah kültürünü canlı tutuyorlardı.

Cherry Hastanesi’nde geçirdiğim iki yıla yakın bir süre içinde eski Güney kültürünü tanımış oldum. Dünyaya demokrasi yaymaya çalışan Amerika Birleşik Devletleri’nin geçmişi büyük bir utancın yükünü taşımaktadır. Bu utancın izlerini en açıkça taşıyan yerlerden biri de bir “akıl hastanesi”ydi. Hastaların yüksek düzeyde savunma mekanizmaları olmadığı için geçmiş tarihi yaşamlarında canlandırıyorlardı. Orada çalışan beyazların bazıları da, özellikle hastane çiftliğinin idarecisi eski beyazların üstünlüğünü ve ırkçılığı açıkça devam ettiriyordu.

Cherry Hastanesi’ndeki görevimi tamamladıktan 44 yıl sonra bu kitabı yazarken siyah bir Amerikalı olan Barack Obama’nın Amerika’nın cumhurbaşkanı seçilmesini bir mucize, tarihi büyük bir olay olarak algılıyorum. Eğer Obama başarılı bir cumhurbaşkanı olursa ırkçılık kavramının değiştiği ve dünya medeniyetlerinin iyiye doğru gittiği bir sürecin başlamasını bekliyorum.

Şimdi Jennifer'e dönelim. Çocukluğunun geçtiği evi anlattığı zaman orada yaşayanların eski Güney kültürünün özlemini çeken bir aile olduğunu anladım. Gelecek bölümde anlatacağım gibi Jennifer'in yaşamöyküsü bana hiç yabancı gelmedi.

13. BÖLÜM

BEYAZ VE SİYAH ANNELER

Elbette ki Jennifer Amerikan İç Savaşı'ndan çok uzun yıllar sonra doğmuştu. Fakat zenginliği hâlâ ellerinde tutan Güneyli beyaz aileler, belki de farkında olmadan eski geleneklerini sürdürmeye çalışıyorlardı. Ayrıca Jennifer'in ilk görüşmemizde anlattığına göre ne jinekolog babası ne de çok güzel bir kadın olarak algıladığı annesi çocuklarına anne babalardan beklenen şekilde yakın değildiler ve onlara karşı sıcak bir ilgi göstermiyorlardı. Anneleri Jennifer ve ondan üç buçuk yaş küçük olan kardeşi Melissa'ya, sanki onlar özel oyuncak bebeklermiş gibi davranmıştı. Jennifer'e göre, bebeklerini kucaklamak, beslemek, onların alt bezlerini değiştirmek gibi alışılmış annelik görevleri, onun annesinin kendilik algısına hiçbir zaman dahil olmamıştı. Jennifer bana çocukluğunu anlatırken kızların da olağandışı bir güzelliğe sahip olduklarını ve annelerinin çocuklukları boyunca onlarla yarış halinde olduğunu anladım. Annenin kızlarına karşı hoşgörüsü, onların güzel bir şekilde giyinip süslenerek onun övgüsünü kazandıkları durumlarla sınırlıydı. Ancak böyle durumlarda bile hiçbir zaman kendi

g z ll kleriyle, annelerinin başkaları üzerinde yarattığı etkiyi gölgede bırakmamalıydılar. Kızlar yetişkin olduklarında bile anne ve kızları giyim ku amda ya da görünümde birinin diğ rine üstünlüğü dışında pek az şeyden konu urlardı ve ilişkileri çok fazla kıskançlık ve haset içeriyordu. Öyle ki i erilerinden birine küçük bir iltifatta bulunulması bile diğ rleri tarafından bir incinme olarak yaşanıyor ve buna derinden i erliyorlardı.

Jennifer’in doğumundan sonra anneye ya ıt siyahi bir k hya olan Sarah bebeğinin bakımıyla g revlendirilmi ti. Jennifer’i dinlerken şunları anladım: Jennifer’in ailesi Sarah’yı bir köle gibi algılamı  fakat paradoksal olarak Sarah’ya annelik rolü verilmişti. Sarah’nın kaldığı yer evin bodrum katıydı. Kendine verilen görevleri yapmak için üst katlara çıkabilirdi, fakat görevi olmadığı zamanlarda bodrum katında kalması gerekiyordu. Sarah, Jennifer’in anne ve babasına hitap ederken “sayın”, “beyefendi”, “hanımefendi” gibi saygı ifadeleri kullanmak mecburiyetindeydi.

Küçük Jennifer’in yatak odası üst kattaydı. Fakat  ocuk uyandıktan sonra ona annelik yapacak olan Sarah’ydı. Sarah bodrumdan yukarı çıkıp çocuğın kahvaltısını götürüyor, sonra da onun odasında, evin diğ r odalarında ya da bahçede oyun oynuyorlardı.  ğle ve ak am yemeklerini de Sarah hazırlıyordu. Yetişkin Jennifer, Sarah’nın ona  arkı söyleyen, onu dizinde sallayan ve onunla saklambaç oynayan tasarımlarına sahipti. Anne çocuğunu bir seramik bebek gibi başkalarına göstermek ve hayranlık toplamak istediğı zaman Sarah küçük Jennifer’i güzel güzel giydirir, annesine teslim ederdi.

Jennifer’in çocukluğundaki ev ya antısıyla ilgili anlattıkları bana tanidik gelmişti. O dönemde birkaç yıldır Charlottesville

Virginia'da psikanaliz yapmaktaydım ve Charlottesville'e gelmeden önce Kuzey Carolina'da Cherry Hastanesi'nde çalıştığım için eski Güney tarihi hakkında epey bilgim olmuştu. Psikanaliz uyguladığım ofisimde beyaz erişkin kişilerle çalışırken bazılarının çocukken "iki anne" ile büyümüş olduğunu görmek artık beni şaşırtmıyordu: Biyolojik anne ve siyahi bir dadı.¹⁸ Ayrıca iki anneli çocukların özellikle de etrafta biyolojik anne ve onun diğer beyaz akrabaları ya da arkadaşları olduğunda, "siyah anne"ye yönelik sevecen duygularını nasıl saklama ihtiyacı duyduklarına aşınaydım. Yaşamın ileriki dönemlerinde bu tür çocuklar iki anne tasarımı ve karşıt annelerle kurulan özdeşim sonucu oluşan bölünmüş kendilik tasarımlarını birleştirmekte güçlük yaşayabilmekteydiler. Bir çocuğun kimlik duygusu annesi ve onun uzantısı olarak algılanan diğer aile üyeleriyle kurduğu iletişim sonucu gelişir. Eğer bir çocuk birbirlerinin uzantıları olarak algılanmayan iki anneyle (biri beyaz, biri siyah ya da biri efendi, diğeri köle) bağ kurarak büyür-

18 Daha önce, Jennifer'e benzer şekilde bir biyolojik beyaz anne ve bir siyah dadı olmak üzere iki "annesi" olan Hamilton vakasını tanımladım (Volkan, 2004 a, Volkan ve Ast, 1992 ve Volkan ve Fowler 2009). Hamilton'un annesi, Hamilton beş yaşına gelmeden önce iki çocuk daha doğurmuştu ve her ikisinde de doğum sonrası depresyon geçirmişti. Siyah dadının küçük Hamilton'un yaşamından aniden çıkmasıyla, dünyası çökmüştü. Bir erişkin olarak Hamilton kadınlara "bağımlıydı" ve sürekli mükemmel birini arıyordu. Özellikle siyah saçlı veya siyah çoraplar giyen kadınlarla ilgileniyordu. Analitik çalışması, bu kadınların çocukluk çağının ortadan kaybolmadan ve onu "reddetmeden" önceki siyah dadısı yerine geçtiğini göstermektedir. Siyah dadının zihinsel temsili (depresif olmayan eski iyi anneyle birlikte) "kontrol etme" ihtiyacı vardı. Buna göre, "topladığı" bir kadınla sadece bir gece ilişkiye giriyor, birbirini izleyen iki gece ilişkiye girmiyordu. Bu davranışıyla "mükemmel" bir kadın tarafından "reddedilmeyi" kendi kontrolü altında tutuyordu. Üçüncü gece aynı kadınla tekrar ilişkiye girebilirdi.

se birbirine uyamayan iki kimlik geliştirir. Bu kişinin sağlam “tek” bir kimlik geliştirmesi için eski iki kimliği bütünleştirme- si gerekir ki, kimi zaman bu çok zor olmaktadır.¹⁹

Küçük Jennifer’i çok etkileyen önemli bir olay daha ol- muştı. Jennifer’in Sarah’ya olan yakınlığı kardeşi Melissa’nın doğumundan sonra Sarah’nın yeni bebeğin bakımında görev- lendirilmesiyle dramatik bir şekilde değişmişti. Kız kardeşinin doğumunun Jennifer için bir travma yarattığını düşündüm. Sarah, Jennifer’e bakmanın yanı sıra Melissa’ya da annelik yapmakla görevlendirilmişti. Yetişkin Jennifer ergenliğe eriş- tiğinde Sarah’nın evlerinden “kaybolduğunu” hatırladı. Aklın- da kalan, ailenin Sarah’ya artık ihtiyaçları kalmadığı için onu evden çıkardıklarıydı. Jennifer, Sarah’nın ailesi hakkında bir

19 Jennifer’in çocukken yaşadığı olumlu duyguların hemen hepsi siyah dadı Sarah ile ilgiliydi. Fakat aynı zamanda, Jennifer’in evinde Sarah’ın aşağı bir konumda yer almasından ve Melissa’ya bakmak için Jennifer’i “reddetmesinden” dolayı, Sarah’ya olan emosyonel bağlanmasını inkâr ediyordu. (Birden fazla annenin etkisinde kalan kişilerin psikolojisi için bkz. Smith, 1946, Cambor, 1969 ve Volkan 1987.)

İki “annesi” olan çocuğun, dengeli nesne tasarımlarının gelişmesinde gecikme eğilimi daha fazladır ve bu gecikme iyi ve kötü maternal nesne tasarımlarının birleşme sürecindeki müdahale ile tekrar güçlenebilir. Bu, hem ayrılma-bireyleşme sürecini (Mahler, 1968) hem de özdeşim sürecinin olgunlaşmasını sekteye uğratabilir ve sadece ülküleştirilmiş iyi anne imgesiyle birleşme için ilkel bir istek uyandırır (Cambor, 1969).

Beverly Mclver, tamnmış ve Radcliff ve Guggenheim Bursu gibi pek çok ödül kazanmış Afrikalı-Amerikalı bir artisttir. Kendisinininki ve annesinininki de dahil olmak üzere insanların portrelerini çizer. Annesinin son portresi, yaşlı kadının ölümünden önce hastanede yapılmıştır.

Mclver kendi çocukları anneanneleri tarafından bakılırken, yıllarca beyaz ebeveynlerin çocuklarına bakmış olan siyah bir dadının kızlarından biridir. Öyleyse, Jennifer’in öyküsünün bir de diğer tarafı vardır: Amerika’da beyaz çocukların dadılığını yapan siyah anneler tarafından büyütülmüş siyah çocukların öyküleri (Mclver, 2005). Aynı “anneye” sahip siyah ve beyaz çocuklar sosyal olarak bir araya getirilmezlerdi.

bilgiye sahip olmadığını söyledi. Bu da beni şaşırtmadı. Anladığım kadarıyla ergen Jennifer artık güzel bebek rolüne daha da sarılmış bir duruma gelmişti, Sarah'ın kendisini, annesinin emri ile seramik bir bebek gibi giydirmesine ihtiyacı kalmamıştı. Ergen Jennifer dış dünya ile kişiliğinin büyülenmeci kısmını kullanarak iletişim kuruyor, "köle" Sarah'yla ilgili kısmım ise saklıyordu. Bunu yapmakla ona hoş gelen duygulardan da kendini mahrum ediyordu.

Jennifer ayrıca kendisi ve kardeşi Melissa'ya, beyaz ebeveynleriyle birliktelerken hiç oyuncak verilmediğini anlattı. Örneğin onlara herhangi bir oyuncak bebek verilmiyordu. Anneleri için iki kızın kendilerinin "oyuncak bebek" olduğu izlenimine kapıldım, bu yüzden anne kızlarının oyuncak bebeğe sahip olma ihtiyaçlarını düşünememişti. Bu kitabın ilk kısmında Brown'ın hikâyesini anlatırken açıkladığım gibi çocuklar bazı oyuncak bebekleri "geçiş nesnesi" olarak kullanırlar, yani bu oyuncaklarla oynayarak çevrelerindeki dünyayı yavaş yavaş tanır ve yaratıcılıklarını geliştirirler. Donald Winnicott'un tanımladığı gibi geçiş nesneleriyle etkileşim içinde olan bir çocuk, erişkin yaratıcı ve kültürel deneyimleri için bir temel oluşturur.²⁰ Jennifer'in annesinin çocuklarının geçiş nesneleri ile oynamasını bozduğunu düşündüm. Oyun aktivitelerine olan bu saldırının, Jennifer'in kültürel deneyimler yaşama kapasitesindeki yoksullaşmaya yol açan şey olup olmadığını merak ettim. Yetişkin Jennifer'in dış dünyaya ve içinde yaşadığı kültüre "normal" bir uyum sağlamakta bazı güçlükler yaşıyor olabileceği aklıma geldi.

20 Winnicott, 1966.

Küçük Jennifer'in dış dünyası sanki Amerikan İç Savaşı öncesi Güney'deki büyük çiftlik sahibi zengin beyazların dünyasına benziyordu. Jennifer o dönemlerin kalıplaşmış kültürünü benimsemişti. Bunda aynı kalıplaşmış kültüre tutunan anesi ile olan özdeşiminin de rolü olduğunu sezdim. Jennifer'e söylemeksizin çocukluğunun yukarıdaki tarifinin "paranoid bir durum"a sahip olan bir adamla, Glover'e evlenme isteği üzerine bir ışık tuttuğunu düşündüm. Glover de Güney Carolina'dandı ve çok zengin sanayici bir işadamlarının oğluydu. Her ne kadar Jennifer'in anne, babası son derece varlıklı olsalar da, lise yıllarına uzanan bir tanışıklıktan sonra evlendiği adam onlardan çok daha zengindi. Jennifer, Glover'i büyük ölçüde, ona her türlü lüksü verebileceği için seçtiğinin farkındaydı. Bence Jennifer, Glover'in ona hayalinde yaşattığı eski Güney kültürünü sunacağına inanmıştı. Glover'e aşk için evlenmemiştir.

Jennifer'in anlattığına göre kocası kendi hayatı için hiçbir zaman çalışmamış, ailesinin ona verdiği parayı borsada oynatarak artırabilmişti. Borsa işlerini tek başına evindeki bir ofisten idare ediyordu. Başkalarından zaman zaman hezeyan boyutuna varacak şekilde şüpheleniyor ve onlardan gelecek olası tehditlere karşı paralarını -neredeyse koruyucu bir bariyer oluşturacak şekilde- daha da artırıyor ve bir çeşit kalkan gibi kullanıyordu.

Jennifer başka genç erkeklerle de onlara âşık olmadan ya da onlarla cinsel bir birliktelik yaşamaksızın flört ettiğini söyledi. Rolünün onlar tarafından tapınılmak olduğunu hissettiğinden ve dış dünyadaki modern kültüre uyum sağlayamadığından, Jennifer'in dikkate değer güzelliğine rağmen

çıktığı erkekler tarafından uzun vadede sıkıcı bulunduğundan şüphelendim. Lüks hayat hayalleri büyük ölçüde gerçekleşmişti fakat benimle olan tanı koyma görüşmeleri boyunca kocasının bütünüyle cömert olmadığından, dahası bir şekilde cimri olduğundan yakındı. Buna rağmen Jennifer'in Glover ile birlikteliğine devam ederse hâlâ yeryüzündeki en zengin ve en güzel oyuncak bebek olarak eski Amerika Güneyinin kalıplaşmış kültüründe yaşayan bir kimlik oluşturma şansına sahip olabileceğine inandığına dikkat ettim. Glover'in öfkesini ve onu öldürme girişimini karşı konulmaz bir şekilde inkâr ediyordu.

Bana tuhaf bir şey söyledi: Evlilik merasimleri yaklaştıkça, Jennifer düğün gecelerinde Glover'in kendisinin bir bakire olduğunu fark edebileceği konusunda kaygılanmaya başlamıştı. Düğünden birkaç gün önce bir *jinekoloğa* gitmiş ve kızkık zarını bir operasyonla deldirmişti. Jennifer'i dinlerken onun kocasının evlenmeden önce kendisinin istenmeyen ya da sevilmeyen bir kadın olduğunu düşünmesini istemediği üzerinde odaklandığının farkına vardım. Eğer herhangi biri onun istenmeyen ya da sevilmeyen bir kadın olduğunu düşünürse, bu durum onun kendilik değerine bir darbe vururdu. Tanı koyma görüşmeleri boyunca bu tuhaf davranışın diğer anlamlarıyla ilgili soru sormadım. Babasının bir jinekolog olduğunu bildiğimden yaptığı bu tuhaf şeyin, kızkık zarının bir jinekolog tarafından delinmesinin, ödipal bir kız çocuğunun babaya âşık olma fantezileri ile bir ilişkisi olup olmadığını ileride araştırmam gerekeceğini düşündüm. Fakat aklıma gelenleri Jennifer'e söylemedim ve analizi sırasında her şeyi beraber keşfetmek için sessizliğimi korudum.

Jennifer'e ilk karşılaştığımda Amerikan Psikiyatri Birliği'nin tanı kılavuzunda "narsisistik kişilik bozukluğu" tanısı henüz yer almamıştı. Bu tanı ilk kez

1979'da Amerikan Psikiyatri Birliği'nin DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders/ Ruhsal Hastalıkların Tanısal ve İstatistiksel Elkitabı) kılavuzunda yayınlandı.²¹

21 Psikiyatristler abartılmış narsisistik yapıya sahip olanların tedavi edilebilecek bir sorunları olduğunu *resmi* olarak ancak 1979'da kabul etmişlerdir. O yıl yayınlanan *Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Hastalıklarının Tanısal ve İstatistiksel Elkitabı*'nda (*Diagnostic and Statistical Manimi of Mental Illness*) "narsisistik kişilik bozukluğu" diye isimlendirilen yeni bir psikiyatrik durum olduğunu görebiliriz. Bu tanıya sahip kişiler günlük yaşamları sırasında kendilik büyüklüğü, yeryüzünde güzellik, zenginlik ya da zekâ konusunda bir numara oldukları yönünde bir algı, başkalarının beğenisini toplama çabası ve kendi büyüklüklerini korumak adına bazı gerçekleri görmezlikten gelme tavrı sergilerler.

Elbette ki, 1979'dan önce büyüklemeçilik gösteren ve kendilerini Tanrı'nın yeryüzüne bir armağanı gibi gören kişiler hakkında çeşitli yazılar yazmış olan psikanalistler vardı. Onlar bu hastaların iç dünyalarını, onlara narsisistik kişilik bozukluğu teşhisi konulmamış olsa bile çeşitli yönlerden incelemişler ve tedavi etmeye çalışmışlardı. Bugün abartılmış kendiliğin nasıl geliştiği hakkında çok bilgimiz vardır. Çok defa böyle bir kendilik çocuğun özsevgisini aşağılayan travmalarla ilgilidir. Çocuk sevgi için "aç" kaldığını hisseder ve buna karşı kendinin herkesten üstün olduğunu gösteren bir kendilik geliştirir ve bunu "aç" kısmından ayrı tutarak, sevgiye "aç" kısmını inkâr etmek ya da saklamak için uğraşıp durur. Bu durumu Brown'ın ve Jennifer'in öykülerinde göstermeye çalıştım.

Çocuklukta travmalarla özsevgisini kaybeden her çocuk narsisistik bir kendilik geliştirmez. Anne çocuğa karşı soğuk davransa ve baba da çocuktan uzak dursa da çok defa ebeveynler çocukta özel bir durumun, onu başkalarından ayrı ve daha üstün kılacak bir özelliğin olduğunu çocuğa bilinçdışında aşılarlar. Mesela çok zengin bir aileye ait büyük bir iş firmasının iflas ettiğini düşünelim. Aile şimdi eski büyüklüğünü kaybetmiş durumdadır. Bu ailede bir çocuk dünyaya gelir. Anne depresyonda olduğu için iyi bir annelik yapamamaktadır. Fakat bilinçdışında çocuğun gelecekte bir gün tekrar çok para kazanacak bir iş kuracağını ve ailenin adını yeniden yücelteceğini düşünür. Böylece çocuğa kurtarıcı bir büyüklük aşılar. Ya da ailenin geçmişinde büyüklükle ilgili bir imaj vardır ve bu imaj bilinçdışında çocuğa aktarılır. Aktarılan bu büyüklük imajı bu kişinin gelecekte geliştireceği abartılmış narsisizmin çekirdeği

Bir psikanalist için analize gelen kişiye hemen bir teşhis koymak önemli değildir. Analist hastanın tüm iç dünyası ile meş-

olur. Amerika Birleşik Devletleri'ni kuranlar arasında yer alan Brown'ın atalarından birinin imajı Brown'ın abartılmış narsisizminin çekirdeği olmuştur. Jennifer de annesi tarafından annesinin özel ve güzel bir kadın oluşunu destekleyip savunacak güzel bir bebek olarak algılanmıştı.

Tedavi arayışındaki narsisistik kendilik yapısına sahip kişilerin tipik karakter özellikleri vardır. Bunların bazılarını sayalım: Böyle kişiler günlük yaşamlarında kendilerini öteki kişilerden üstün görürler. Mesela diğer insanlardan daha akıllı veya daha güzel olduklarına inanırlar. Fakat bu "inancın" altında sevgiye aç olan kısımlarının görüleceğine dair korkuları mevcuttur. Aç kısımlarını saklamak için bazen tuhaf şeyler yaparlar. Bir hastam New York'ta modellik yapmayı düşünüyordu. New York'ta bir stüdyoda elbiselerini çıkardığı zaman çıplak vücudunun stüdyonun önünden geçenler tarafından pencereden görüleceğini de hayal ediyordu. Böylece stüdyonun önündeki yollarda büyük bir trafik tıkanıklığı olacağına karar vermişti. Kendine bu kadar büyüklük atfeden bu kişi aynı zamanda evinde içinde balık, fasulye, reçel gibi yiyecekler olan yüzlerce kavanoz saklıyordu. Ne olur ne olmaz, sevgiye "aç" kısmı ortaya çıkacak olursa o kısmı hemen yedirecek ve böylece "aç" bir kısmı olduğunu inkâr edecekti. Böyle bir kişinin en çok korktuğu duygu aşağılanma duygusudur. İçinde böyle bir duygunun ortaya çıkmasını önleyemezse kişi kendini depresif hissedecektir. Çok sık yaşadığı bir diğer duygu ise kıskançlıktır; kendinden üstün birinin var olduğunu algılasa kıskançlığa kapılacaktır.

Abartılmış narsisizmi olan kişi etrafından sürekli takdir ve hayranlık toplar. Topladıkları ile büyülenmeci (grandiyöz) kendilik kısmına destek aramaktadır. Bu arayışı bazen konuşma tarzlarında bile görebiliriz. Mesela böyle bir kişinin Bursa'yı ilk defa ziyaret ettiğini ve bu ziyaretten sonra İstanbul'daki evine döndüğünü düşünelim. Bu basit yolculuğu şu şekilde anlatırsa hiç şaşırmamak gerekir: "Bursa'da kaldığım otelin penceresinden Bursa'nın müthiş bir manzarası görülüyordu. İlk Osmanlı padişahlarının eserleri bana bakıyordu. İstanbul'a dönmeden önce muazzam bir kahvaltı verdiler. Kahvaltı için en iyi masa bana verilmişti. Daha önce Cumhurbaşkanı Bursa'ya geldiğinde o da bu masada kahvaltı etmiş. Kahvaltı salonunda dünya güzeli bir kadın vardı. Bana baktı ve gülümsedi. Neden bana gülümsemesin? Orada kahvaltı eden erkeklerin benim dışındaki hiçbirinde hayran olunulacak bir şey yoktu. *Bir numaralı* erkek bendim. Daha sonra bir araba tuttum. *Çok kuvvetli* bir motoru vardı. İstanbul'a dönerken şoför her istediğimi yaptı." "Müthiş", "muazzam", "en iyi", "dünya güzeli", "bir numara" ve "çok kuvvetli" gibi kelimeler ve padişahlara ve cumhurbaşkanına yapılan göndermeler kişinin büyülenmeci kimliğini korumak için kullanılmıştır. Dört dörtlük mazoşist gibi görülen narsisistik kişiler bile vardır.

gul olacaktır. Jennifer için en önemli şey dünyanın en güzel kadını olmak ve zenginlik içinde yaşamaktı. Bu nedenle kocasının onu öldürmeye çalıştığını inkâr ediyordu. Hocam Wilfred Abse Jennifer'in hayatının tehlikede olduğunu sezmişti. Glover iki yıl önce analistin (ve onun ofisinin yakınlarında çalışan başkalarının) hayatını tehdit ettiğinde meslektaşım polisi veya havacılık otoritelerini uyarmamıştı. Fakat Glover karısını suda boğmaya çalıştıktan sonra, meslektaşım Jennifer'e telefon edip ona benimle tedaviye başlamasını önermişti. Meslektaşım da Jennifer'in inkâr savunma düzeneğini kullandığını ve gerçeği iyi algılayamadığını sezmiş olmalıydı.

Jennifer'in sahildeki olayı inkâr etmesinin yanı sıra, sahildeki olayla ilgili duygularından da dissosiye olduğunu, ayrıştığını düşündüm. Bu korkutucu olaya neyin yol açtığını tam olarak tarif edemiyordu fakat diğer erkeklerin ilgisini çekerek kocasına kendini safdışı bırakılmış hissettirdiği, onu kızdırdığı izlenimi edindim. Jennifer'in içinde erkeklerin hayranlığını toplamaya dair bir mecburiyet hissettiğini sezdim. Onlar tarafından dünyanın en güzel kadını olarak görülmeye ihtiyacı varmış gibiydi. Bu nedenle Glover'i kışkandırmıştı. Gebe kalma korkusunun, cinsellikle ilgili çatışmalarına ilişkin bir şeyler içerdiğini düşündüm. Fakat Jennifer hamile kalırsa vücudunun değişmesinden ve güzelliğini kaybetmekten korktuğunu anlattı. Jennifer genç yaşlarına rağmen Glover'le nadiren seviştiklerini söyledi. Cinsel açıdan soğuk, frijit bir kadındı.

Jennifer ile haftada dört kez birlikte çalışmak üzere bir düzenleme yaptık. Ona divanıma uzanacağını ve aklına gelen

her şeyi bana anlatacağını ve o sırada yaşadığı tüm bedensel duyumlarını bana tarif edeceğini söyledim. Bana anlattıklarına merakla yaklaşacağımızı, benim çalışmamızda yararlı olabilecek bir şeyler söylemeyi düşündüğümde konuşacağımı ve bunları birlikte araştıracağımızı ekledim.

Şimdi Jennifer’le beraber yaptığımız psikanalitik “seyahatin” öyküsünü anlatmaya başlıyorum.

14. BÖLÜM

DİVANIMDA YATAN “SERAMİK BEBEK”

Analizinin başlamasından itibaren Jennifer, benimle olan görüşmelerine özenle giyinmiş olarak geliyordu. Benim tipik üniversite hastanesi ofisimin mütevazı ortamının, onun bir operadaki gece açılışı için çok daha uygun olan görünümüyle çarpıcı bir tezat oluşturduğunu düşünüyordum. Daha önce de belirttiğim gibi çok güzeldi. Fakat kendimde onun dişiliğine karşı bir yanıt duyumsayamıyordum. Dahası onunlayken, kendimi divanımda uzanmış seramik bir bebeğe bakıyormuş gibi hissediyordum. Tanı koyma görüşmelerimizde, Jennifer kendisinin ve Melissa’nın nasıl annelerinin “oyuncak bebekleri” olduğunu anlatmıştı. Şimdi de benim divanımda o bir “seramik bebek”ti.

Jennifer ilk haftalardaki görüşmelerde diğer kadınların, sıklıkla evli olan kardeşi ve Güney Carolina’da yaşayan annesinin “başarıları” hakkındaki kıskançlığını ifade etmek dışında çok az şey söylüyordu. Annesi ya da kız kardeşi onu arıyorlar ve “harikulade” bir giysiye ya da “harikulade” bir antika masayı nasıl aldıklarını anlatıyorlardı. Onların “başarıları” “güzel şeyleri” toplamak etrafında odaklanıyordu.

Jennifer'in günlük bir ritüele sahip olduğunu öğrendim. Her gün öğleden sonra özenle giyinmeye başlıyor ve akşamüzeri saat beş civarı Glover onu Charlottesville'deki beyaz ve Hristiyan sosyetenin üye olduğu Farmington Kulübü'ne götürüyordu. Charlottesville'deki Farmington Kulübü tarihi bir yerdir. Bulunduğu yer Farmington adı altında 1744'te yapılmaya başlanmış ve 1803'te Amerika'nın üçüncü Cumhurbaşkanı Thomas Jefferson orada yeni sıradışı bir binanın planını yapan kişi olmuştu. Burası 1929'dan beri bir kulüp olarak çalışmaktadır. Kulübe ait günümüzdeki broşürlerde bile gurur verici bir geçmişe sahip ve Güney'in eski geleneklerini sürdüren bir yer olduğu açıkça yazılıdır.

Jennifer benimle analizine başladığı günlerde anne baba-sının Güney Carolina'daki kulüpleri gibi Charlottesville'deki Farmington Kulübü de Yahudi ya da Afrikalı-Amerikalıları üyeliğe kabul etmiyordu. Bunu duyduğumda, benim gibi Türk asıllıları da üye yapmadıklarını düşündüm. Bu tarihi binadaki büyük bir salonda ara sıra Virginia Üniversitesi'nin veya Virginia Psikiyatri Birliği'nin yıllık toplantıları olurdu. Bu nedenle bu binanın yerini ve içini biliyordum.²²

Farmington Kulübü'nün etrafı bir golf sahası ve bahçeli güzel evlerle çevrilidir. Jennifer'i analize aldığım dönem (ve tahminimce günümüzde de) bu evlerin hepsinde sadece zengin beyaz aileler yaşamaktaydı. Glover, Jennifer'i bu kulüp binası-

22 Türkiye'de yaşayan vatandaşlar Amerika Birleşik Devletleri'nde ırkçılığın yüzyıllarca ne kadar yaygın ve derinden yaşandığını çok düşünmezler. Amerika'nın özellikle Güney eyaletlerinde Jennifer'in analizden geçtiği zamanlarda Farmington gibi birçok kulüp vardı. Amerikalılar, genel olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin yakın geçmişine kadar ırkçılık ile uğraşıp durmuştur ve bir bakıma hâlâ uğraşmaktadırlar. Bugün Farmington Kulübü üyelik için herkese açıktır. Tabii ki her aday üyeliğe seçilmez.

nın ön girişine uzanan yolda bırakıyordu. “Paranoid durum” a sahip olduğundan ve kendini diğer insanlarla birlikteyken rahat hissetmediğinden, Jennifer’i orada bırakıp kendisi uzaklaşıyordu. Bana anlattığına göre Jennifer görkemli tarihi binaya giriyor ve akşamüzeri kokteyllerinin sunulduğu salona gidiyordu. Salonun içindeki şöminenin yanında duruyor ve bir kolunu şöminenin rafına dayıyordu. Bir bakıma farkında olmaksızın zihninde hayal ettiği Güney kültürünü canlandırıyor. Gerçekte canlı bir heykele dönüşüyor ve erkekleri bir çiçeğin arıları cezbetmesi gibi cezbediyordu. Orada kaldığı tüm bu süre boyunca, beğenileri ve iltifatları topluyor, bir saat süren bu ritüelden sonra arabasıyla Farmington’un giriş kapısına dönmüş olan Glover’le buluşuyordu. Arabada çok fazla konuşmadan evlerine gidiyorlardı. Evlerine vardıklarında, Jennifer elbiselerini çıkarırken sıklıkla Glover onun kalçalarına tokat atmaya başlıyor ve bazen bu hareket onda cinsel uyarılmaya yol açıyor ve “sevişiyorlardı”. Ancak Jennifer hiçbir zaman orgazm olmuyordu.

Benim düşünceme göre Farmington Kulübü’ndeki günlük beğeni toplama ritüeli, hem Jennifer’in, hem de Glover’in iç dünyalarındaki ihtiyaçlara karşılık geliyordu. Önce Jennifer’in grandiyozitesi, yani dünyadaki en güzel kadın olma ihtiyacı tatmin oluyordu. Ardından Glover sıklıkla Jennifer’in kalçalarına tokat atarak karısına olan öfkesini, onu öldürmek istemeye kadar ilerletmeden ifade etmiş oluyordu. Sahilde tatil yaparlarken bu günlük ritüel ortadan kalkmıştı ve Jennifer kocasının gözü önünde başka erkeklerle “flört” etmişti. O zaman Glover’in öfkesi öldürücü bir seviyeye çıkmıştı. Glover’in belki kendinden bile sakladığı eşcinsel istekleri olduğunu düşündüm. Jennifer’e

yaptıkları günlük ritüelde önce karısını başka erkeklerle “paylaşıyor” ve sonra onunla seks yapıyordu. Tabii ki Glover benim hastam değildi. Fakat onun hakkındaki görüşlerimin Jennifer’in yaşadığı ortamı bana daha iyi anlatabileceğini düşündüm. Aklıma gelenleri Jennifer ile paylaşmadım. Analiz sırasında analist hasta hakkında geliştirdiği bir görüşü onunla ne zaman paylaşacağına karar verir. Jennifer’in analizinin bu başlangıç döneminde onda söyledikleri hakkında merak uyandırmak ve aramızda gelişecek psikolojik hikâyeleri beklemekle yetiniyordum.

Çok zaman geçmeden Jennifer’in benimle olan görüşmelerinin bir anlamda Farmington Kulübü’nün kokteyl odasındaki akşamüstü seanslarıyla eşdeğer olduğunu fark ettim. Küçük bir çocukken annesi ve Güney Carolina kasabasındaki diğer beyaz zengin kadınların, çalışan eşlerinin onlara akşam yemeğinde katılmasından önce sıklıkla akşamüstü kokteylleri için bir şehir kulübünde toplandıklarını öğrendim. Zaman zaman Jennifer ve Melissa da, annelerinin onları iki güzel “seramik bebek” gibi “sergilediği” bu tür toplantılara katılıyorlardı. Bu çocukluk anısıyla, Farmington Kulübü’nde yaptıkları ve ofisimdeki görünümü arasında kurduğum bağlantıyı Jennifer’e söyledim. Bunu yapmaktaki amacım yaşamındaki birkaç olay arasında nasıl bir ilişki olduğu hakkında Jennifer’de bir merak uyandırmaktı. Böylece iç dünyasındaki başka süreçleri de beraber gözlemlemeye başlayabilecektik. Fakat söylediklerim, Jennifer üzerinde hiçbir etki yaratmamıştı.

Jennifer’in analiz için uygun olup olmadığını düşünmeye başlamıştım. Genel olarak Charlottesville’deki yaşama dair –sanata, politikaya ya da hatta insanlara dair, bu insanlar ya da şeyler onu

bir ilgi odağı olarak desteklemedikleri sürece- bilgiye ya da bir merakla sahip değilmiş gibi görünüyordu. Küçükken biyolojik annesiyle olduğu zamanlar oyuncaklarla oynayamadığı gibi şimdi de bir erişkin olarak Charlottesville'deki ortam ile "oynayamıyordu". O ve Glover zihnimde, Jennifer'in anne babasının yaşadıkları konak gibi bir yer değilse de, iyi mobilyaları olan iyi bir ev olarak resmettiğim evlerinden nadiren ayrılıyorlardı, Glover'in zamanının çoğunu çok daha fazla para biriktirmek üzere evindeki ofisinde geçirdiğini öğrenmiştim. O sırada Jennifer de diğer kadınları, kendisinin onlardan nasıl daha güzel olduğunu ve onlara olan üstünlüğünü sürdürmek için neler satın alması, giyinmesi gerektiğini düşünerek oturma odasında oturuyordu.

Glover'in Jennifer'e ilgi gösteren öteki erkeklere olan hasetinden ve öldürücü öfkesinden haberdar olduğumdan -Glover'in öfkesi yukarıda bahsettiğim eşcinsel isteklerini örtbas etmek için de olabilirdi- Glover'in onu her akşamüstü erkeklerin beğenisini topladığı Farmington Kulübü'ne bırakırken neler düşünüyor olabileceği hakkında, Jennifer'in merakını uyandırmaya çalıştım. Günlük rutininin ardından Glover'in onun kalçalarına vurmasının öfke ve hasetiyle ilgili bir şey olup olmadığını merak ettiğimi söylediğimde, Jennifer gülümser bir ifadeyle vurmaların onu pek incitmediğini ve zararsız olduğunu söyledi. Yine Jennifer'in içinde bir merak uyandıramamıştım. Ayrıca kocasının onun başını suyun altına bastırıldığı o olayı anlattığı hiçbir zaman yaşamış olduğu dehşetle uyumlu bir duygulanım göstermedi. Görüşmelerimizde "terapötik işbirliğinin" herhangi bir işareti, yani iç dünyasına dair onun kendi payına düşen bir merak yok gibiydi.

Kendime şu soruyu sordum: “Jennifer’i analize almayı neden kabul ettim?” Kendimi bu duruma Glover’in analisti olan kıdemli meslektaşım Wilfred Abse’yi hoşnut etmek için soktuğumu düşündüm. İki yıl önce çok daha genç bir analist olan bana, Glover bir uçakla Virginia Hastanesi’nin üzerinde daireler çizerken, Glover’le ne yapacağını sormuştu; açık bir şekilde hastasının tedavisinde teknik bazı güçlükler yaşıyordu. “Jennifer’i analize almayı, ona kendisinden daha iyi bir psikanalitik donanımına sahip olduğumu göstermek için mi kabul ettim? Kıdemli meslektaşımınla sembolik bir ödipal rekabete mi girdim?” diye merak ediyordum. Böylelikle, yüzünde güzel bir gülümsemeyle ona tapınmamı bekleyen “seramik bebek” analizandımın arkasında otururken, yoğun bir şekilde kendimi analiz etmeye başlamıştım!

Bu sorgulamaların devamında, Jennifer’i tedavi etmenin kendim için bir meydan okuma olacağı ve Brown gibi abartılmış narsisizmi olan vakalarla ilgili bir şeyler öğrenebileceğim sonucuna vardım. Ayrıca o andan itibaren şuna karar verdim: Jennifer’in analizi sadece onunla benim aramda ilerleyecekti ve eski hocama Jennifer’den söz etmeyecektim. Onun tedavisini iki terapistin her bir hastayı ayrı olarak gördüğü bir tür “aile tedavisi”ne ya da Glover’in tedavisinin bir uzantısı olacak bir tedaviye dönüştürmek istemiyordum. Kararım, bana tek başına Jennifer’e merak duymayı sürdürmemde ve gerekmedikçe Glover’le olan ilişkisine odaklanmamamda yardımcı oldu. Bunun ardından, analitik kimliğime döndüm ve merakımı uyandıran bir şey keşfettim.

Merakımı uyandıran şey Jennifer’in benden, kendisine daha henüz söylemiş olduğum şeyleri yinelememi istemesiy-

di. Başlangıç görüşmeleri boyunca Jennifer'in divanda dudaklarımı göremeyecek bir şekilde uzanırken, bir Türk aksanıyla konuştuğum İngilizcemi anlayamayabileceğini düşünmüştüm. Bu yüzden ne zaman istese cümlelerimi ona tekrarlıyordum. Aksanım ya da etnik kökenim hakkında bana hiçbir şey sormamıştı. Fakat çalışmaya başlamamızdan iki ay sonra, İngilizcemi anlamakta bir güçlüğü olmadığını fark ettim. Örneğin kelimelerimi ikinci bir kez aynı aksanıyla tekrarladığımda, her ne kadar onları yine karşılıksız bıraksa da, anlamakta bir sorunu olmuyordu. Bunun üzerine, Jennifer sanki divanda cam bir kubbenin altında uzanıyormuş gibi bir fantezi geliştirdim. Kelimelerim cam kubbeye çarpıyor ve ardından bana geri yansıyor gibi hissediyor, kelimelerimin bu cam kubbenin içine girmediğini düşünüyordum. Yalnızca ikinci bir kez konuştuğumda Jennifer kelimelerimi içeri almak için bariyerini biraz aralıyor fakat bir kez daha kelimelerim onun için "hiçbir şey" ifade etmiyordu.

Bunun üzerine düşündükten sonra, Jennifer beni duymadığını ya da söylediklerimi unuttuğunu dile getirdiği zamanlarda, artık kendimi ikinci bir kez tekrarlamadım ve divanın arkasında sessizce bekledim. Jennifer bu durumdan yakınmadı. Ve ardından, sonraki birkaç gün içinde *kendiliğinden*, divanımda yatarken cam bir kubbe altında olmaktan bahsetti. Sesimin ona ulaşmaksızın, onu saran bir cam kapsülün üzerine çarpıp yansıdığını hissettiğini anlattı. Bunu o bahsetmeden önce çok açık bir şekilde hissetmiş olmak beni büyülemişti.

Cam bir kubbenin altında olma fantezisinin analiz yaşantısından önce de olduğunu söyledi. Başka yaşam olaylarında da

aynı fanteziye sahip olduğunu fark etmişti. Örneğin Farmington Kulübü'nde kendini oradakilerin tapınmasına sunduğunda, sanki hayranlarından cam bir tabakayla ayrılıyormuş gibi hissediyordu. Cam kapsülünün geçirgenliği tamamıyla kendi kontrolü altındaydı.

Jennifer'e onun cam bir kubbe altında yaşıyor olduğunu benim de hissettiğimi söyledim. Aramızda analizinin üçüncü ayında gerçekleşen bu alışveriş, işe yarayan bir ilişki geliştirdiğimizin tuhaf da olsa ilk açık işaretiydi. Her ikimiz de onun cam bir kapsül altında olmaya dair sıradışı duyumunu gözlemlemiş ve bu bilgiyi birbirimizle paylaşmıştık.

15. BÖLÜM

YİNELEYEN BİR RÜYA

Jennifer analizinin üçüncü ayında, işe yarar bir ilişki geliştirmemizin ardından görüşmelerinden birine ilk rüyasını getirdi. Bunun yıllardan beri yineleyen bir rüya olduğunu söyledi: “Rüyamda,” dedi Jennifer. “Cam bir vazonun dibinde sanki saklanıyormuş gibi yatan bir papatya gördüm.” Belki de ilk serbest çağrışımlarını yapıyordu: “Bu papatyanın beni temsil ettiğini fark ettim, güzel bir papatya.” Onu Farmington Kulübü’ndeki şöminenin yanında dururken arıları cezbeden bir çiçek olarak tasarımladığımı hatırladım. Onun “beni seviyor, sevmiyor!” diyerek papatyanın taçyapraklarını koparan küçük bir kız olduğunu hayal ettim. Annesi tarafından sevilmeyen bir çocuk olduğunu algılamamanın, çocuk için ne kadar korkunç olduğunu düşündüm. Papatya saklanırsa, taçyapraklarının teker teker koparılması ertelenecekti ve sevilen bir kız olma imkânı, yani papatyanın koparılacak son yaprağının “beni seviyor” ile bitme olasılığı hâlâ duruyor olacaktı. Bu nedenle mi Jennifer papatyayı, yani kendisini bir cam vazoda saklıyordu? Ayrıca rüyasındaki papatyayı saklamasının, onu Melissa için terk

eden Sarah tarafından sevilip sevilmiyor oluşunun dayanılmaz bilinmezliğiyle de ilgili olabileceğini düşündüm.

Rüyasının olası birçok anlamını Jennifer’le şimdi konuşmayacaktım. Çünkü beni “duyamayacağından” emindim. Böylelikle sadece hayali cam vazunun koruyucu rolü –Jennifer’in büyülenmeci kısmının onun tarafından korunuyor olma hissi– hakkındaki merakımı dile getirdim. Papatyayı kastederek, kendisinin hassas kimliğini, bir koruyucu cam altında da olsa bana gösterdiğini söyledim. Bu yineleyici rüyayı görüşmesine getirmekle bize analitik çalışmadan kazanmak istediği şeyi söylüyor olabileceğini belirttim: Cam kalkanın dışındaki tehlikeleri araştıracağımızı ve onları bulup zararsız hale getirdikten sonra papatyanın (kendisinin) dünyada özgürce seçeceği ve saklanmasına gerek kalmayan bir yer bulabileceğimizi. Bu söylediklerimi “duyabildi” ve bu görüşmeden itibaren Jennifer ve ben terapötik işbirliği yapmaya başladık.

Bir sonraki görüşmede cam kubbenin dışındaki, dış dünya-
daki tehlikeleri anlatmaya başladı. Bana kocasının öfkeli mi-
zacından bahsetti. Fakat “tehlikelerle” kalmak yerine, konuyu
hızlıca değiştirdi ve Glover’le olan ilişkisinin ona bir tür ihti-
şam bahşeden yönlerini anlattı. Glover’i lise yıllarından tanı-
yordu, sonrasında ikisi de farklı okullara gitmişti. Her ikisi de
mezun olmadan önce üniversite eğitimlerine son vermişlerdi.
Bir gün bir partide karşılaşmışlardı ve Jennifer o an Glover’in
ömrünün geri kalanını geçireceği adam olduğunu anlamıştı.
Onun diğer genç adamlardan “farklı” ve “sorunlu” biri olduğunu fark etmişti. Bir bakıma o Glover’den üstündü. Fakat aynı
zamanda Glover’in sağlayacağı zenginliklere sahip olmayı

“hak ettiğini” hissetmişti. Ayrıca Glover’e âşık olmadığını da biliyordu. Fantezisinin Glover’le evlenerek bir prenses, Amerikalıların deyişiyle bir “Southern Belle” (“Güneyli Güzel”) hayatı sürmek olduğunu düşündüm.

“Güneyli Güzel” deyimini mitolojikleşen, eski Güney’de yaşayan sosyetik ve Protestan genç kız imgesidir. “Güneyli Güzel” yoğun bir Güneyli aksanıyla konuşur, flört edip birçok beyaz, Protestan ve Güneyli erkeği peşinden koşturur. Kuzeyli erkeklere metelik vermez, arkasından koşturttuğu genç erkekleri daima “centilmen” (geleneğe saygı gösteren kişiler) olarak tanımlar, başka genç kızlarla konuşurken onlara Güney aksanıyla “darling” (“sevgilim”) diye hitap eder. Daima gülümser, giyimine çok önem verir, kısacası Güney geleneklerine neyin uygun olup neyin olmadığını çok iyi bilir; güzelliği ve karakteri için tüm imkânların ona sunulmasını hak ettiğine inanır. Tabii ki “Güneyli Güzel” mitik bir karakterdir.²³ Aklıma gelenleri Jennifer’e söylemedim. Eğer söyleseydim, onun narsisistik savunmalarını azımsamış olacaktım ve biliyordum ki, kendini çocukluk dönemindeki reddedilişler ve aşağılanmalara karşı olduğu gibi koruma gereği duyacaktı. Ayrıca da bu, vaktinden önce yapılmış bir açıklama olacaktı.

Glover’e kendisinin evlenme teklif ettiğini söyledi. Genç adamın yanıtı “evet” olmuştu ve *muhteşem* bir nişan partisi vermişlerdi. Jennifer *büyüleyici* bir elbise giymişti ve herkes ona *hayran* kalmıştı. Jennifer tipik narsisistik kişiler gibi kendinin içinde bulunduğu bir olayı anlatırken “muh-

23 “Southern Belle” tanımı üzerine yazılmış birçok kitap vardır. (Bkz. Seidel, 1985. Farnham, 1994 ve Perry, 2004)

teşem", "büyüleyici" gibi kelimeler kullanıyordu. Törene Güney Carolina'nın eski valisi ve eşi de katılmışlardı ve Jennifer'e daha önce "tüm" yaşamları boyunca hiç *bu kadar güzel* bir genç kadın görmediklerini söylemişlerdi. Nişanlandıkları yıl boyunca Glover cinsellikle hiç ilgilenmemişti fakat Jennifer'e *en güzel* mücevherleri almıştı. Görüşme bu şekilde sona erdi.

Ertesi gün Jennifer divandaki yerini alır almaz kitaplığımdaki, divanda uzanırken gördüğü bazı kitapların yerlerini değiştirdiğimi fark ettiğini söyledi. Bu doğrudu. Önceki gün üniversitedeki bir psikiyatri asistanı ofisime gelmişti ve ikimiz birlikte bazı referanslara bakmış, bazı kitapları referanslarını araştırmak üzere kitaplıktan almıştık. Ardından o, kitapları açıkça farklı bir sıra içinde rafa yeniden yerleştirmişti.

Bir psikanalist olarak, psikanalistin ofisindeki -fiziksel çevresindeki- değişikliklerin, bu değişiklikler analizandın aktarım arzuları ya da korkularının içine sembolik olarak dahil olduğundan, sıklıkla analizanda bazı tepkiler ortaya çıkardığını biliyordum. Kitaplığımdaki değişiklik gerçekte küçük bir değişiklikti. Jennifer'in buna dikkat etmiş olmasından etkilanmıştim, fakat kitaplığımdaki değişikliğin Jennifer için ne anlam ifade ettiğini sormak yerine -bana bu konuda derin bir cevap vereceğini tahmin etmiyordum- onunla aramızda gelişen ilişkiye odaklanmak istedim. Yukarıda da anlattığım gibi psikanalizin başlangıç evresinde önemli olan, psikanalist ve hasta arasındaki terapötik ilişkiyi, yani beraber merak etmeyi sağlamak ve sağlamlaştırmaktır.

Ona cam kapsülünün eski Romalıların mitolojik kapıları veya başlangıç-sonuç Tanrısı Janus gibi olduğunu söyledim. Janus'un iki kafası olduğunu ve bir kafasının bir tarafa, öteki kafasının da tam aksi tarafa baktığını hatırlattım. Her ne kadar beni (sözlerimi) yansıtarak dışarıda bırakıyorsa da kapsül, altındaki Jennifer'in ofisimdeki ufak değişiklikleri fark ederek beni "görmesine" izin verecek kadar geçirendi. Kapsül hem iç, hem de dış tarafa bakıyor ve bir kapı görevi görüyordu. Jennifer'in bana kitaplığımdaki değişikliği fark ettiğini söylemesinin iyi bir gelişme olduğunu belirttim. "Benim yanımda kendinizi daha rahat hissetmeye başladığınız zaman," diye ekledim. "Bana sizi cam kapsülün içine saklanmak durumunda bırakan dışarıdaki tehlikeler hakkında daha fazla şey söyleyebilirsiniz."

Sözlerime bir yanıt olarak Jennifer babasının bazı geceler içtiğini, nasıl sarhoş olduğunu ve havaya ateş etmeye başladığını tekrar hatırladı. Bir defasında Sarah'nın korktuğunu hissedince babasının havaya ateş etmesi onu da çok korkutmuştu. Ardından sessizliğe büründü. Onun bir kez daha cam bir balonun altında "bir oyuncak bebek" olduğunu hissettim. Bu şekilde her ikimiz de bir süre sessizlik içinde bekledik. Analizinin bu aşamasında terapötik işbirliğini devam ettirmek önemlidir. Bu nedenle Jennifer'in koruyucu bariyerine saldırmamaya ve temel savunucu uyumunu bozmamaya dikkat ettim. Bunun yerine, "Kendinizi hazır hissettiğiniz zaman, aklınıza gelenleri söylemeye devam etmeyi deneyiniz," dedim. Jennifer bana çocukluk çevresi hakkında daha fazla bilgi vermeye başladı. Aşağıdaki bilgileri toplamam epey bir görüşmemizi aldı:

Jennifer'in anne ve babası erişkinlik yaşına vardıklarında, içinde büyüdükleri Güney Carolina kasabası tamamıyla değişime uğramıştı. Bir zamanlar atalarına ait olan toprakların üzerinde çirkin fabrikalar yükseliyordu. Artık bir endüstri kasabası haline gelen yere "eski Güney'in kültürü ve geleneklerine dair hiçbir deneyimi olmayan beyazlar" ve "kaba ve saygısız siyah insanlar" gelmişti. Jennifer'in babası büyürken, ayrımcılık kabul gören bir kültürel norm halindeydi. Bir keresinde babası Jennifer'e genç bir çocukken siyah hizmetçilerinin çocuklarıyla oyunlar oynadıklarını anlatmıştı. Fakat büyüyünce asla onlarla birlikte bir topluluğa girmemişti. İki ayrı dünyanın genç çocukları, beyaz efendilerinin toprağında -siyah genç çocuklar yalnızca kendilerine bunun için izin verildiğinde- bir topa vurmak için bir araya geliyorlardı. "Oyun" sona erdiğinde, siyah gençler geldikleri yere geri dönüyorlardı. Yeni bir yasanın çıkarılması ve beyazlarla siyahların bir arada yaşaması Amerika'nın bu kısmında 1960'larda mümkün olmuştu. Bu yüzden Jennifer bile çocukken, ayrımcı bir okula gitmişti.

Çevrelerindeki toplumsal değişimlerin Jennifer'in büyükanne ve büyükbabasını, ebeveynlerini hayal kırıklığına uğrattığını hissettim. Onlar eski Güney hâlâ oralardaymış gibi davranan diğer varlıklı beyazlara katılmışlardı. Fakat gerçeklik onları hayal kırıklığı içinde tutmuştu. Jennifer'in annesinin kızlarını, beyaz atalarının "ihtişamlarının kaybına" bir karşılık olarak birer "güzel oyuncak bebek" gibi veya "Güneyli Güzel" olarak yetiştirme uğraşında, toplumsal değişimlerin bu yolla bir rol oynuyor olabileceğinden emin oldum.

Zamanla yavaş yavaş siyahi dadı Sarah hakkında birçok şey öğrendim. Jennifer, Sarah'yla olan gerçek duygusal bağını anne babasından bir "sır" gibi saklamıştı. Küçük Jennifer'in yatak odası ebeveynlerinin yatak odasının tam yanındaydı. Bazı zamanlar kocaman evlerinin Sarah'nın yaşadığı bodrum katına *gizlice* nasıl gittiğini anlattı. Oraya gitmesinin yasaklanmış olup olmadığından emin değildi. Sarah onu kucaklıyor, onun için şarkılar söylüyor ve onunla, beyaz annenin aksine oyun oynuyordu. Sarah çok "sevecen, sıcakkanlı bir insan"dı. Jennifer bir süre sessiz kaldı. Yüzünde bir gülümseme belirdi. Sarah'nın söylediği bir şarkıyı hatırladığını ve siyah dadının sesini duyar gibi olduğunu söyledi. "Onun derisinin siyah olduğunu fark etmemiştim bile" diye ekledi. "Şimdi onun siyah derili olduğunu ilk fark ettiğim günü hatırlıyorum. Kucağında otuyordum ve o benim saçlarımı okşuyordu. Ansızın, 'Sarah, bak, bak!' diyerek yeni keşfettiğim bir şeyi heyecanla ona söyledim: 'Sarah senin ellerin siyah!'"

Jennifer, Sarah'dan bahsederken kısacık bir süre için cam kubbenin kalktığını hissetmiştim. Keyif içindeki bir çocuğu görebilmiştim. Bir görüşmede Sarah hakkında konuşurken bana hâlâ ara sıra Sarah'nın kendisi için hazırladığı yemeklerin tadını damağında hissettiğini söyledi. Bu görüşmede de Sarah'nın yaptığı yemeklerin kokusunu ve tadını almaya başlamıştı. Ağzı gerçekten sulanmıştı. Fakat bana ağzının sulandığını söyler söylemez hemen cam kubbenin altındaki güzel oyuncak bebek haline geri döndü. O zaman benim beyaz anne gibi olabileceğimden çekindiğini düşündüm. Sarah'yı sevdiğini bir "sır" olarak saklaması gerekiyordu. Onun Güneyli ai-

lesinde, Sarah açık bir şekilde bir “köle” olarak algılanıyordu ve bu yüzden, küçük Jennifer’e sevecenlik gösteriyor olmasına karşın, değersizleştiriliyordu. Jennifer’in arkasında koltuğumda otururken çocuk Jennifer’in “beyaz” ve “siyah” anne imajlarımı bir araya getirmekte ve annelik yapan “ötekinin” bütünleşmiş bir imajını yaratmakta ne kadar zorluk çektiğini düşündüm.

16. BÖLÜM

ÖNCE SEVİLİP SONRA TERK EDİLMEK

Jennifer'in analizinin ilk yılının sonuna geliyorduk. Görüşmeler boyunca sonu gelmez bir şekilde güzelliğinden ve ne kadar özel oluşundan bahsettiği zamanlarda ara sıra yaşantıladığım sıkılmışlığımın artık kalmadığını fark ettim. Jennifer'in analizi bittikten çok sonra analistin narsisistik bir kişiyi analiz ederken ara sıra kendini sıkılmış hissetmesinin çok tipik olduğunu yazacaktım.²⁴ "Sıkılmışlık" duygum Jennifer'in cam kubbesinin dışında kalmam nedeniyle ortaya çıkan "yalnızlığım"la ilgiliydi.

Tuhaf bir yolla Jennifer çocukluğunun biyolojik annesiyle olduğu zamanlar nasıl "yalnızlık"la dolu olduğunu anlamamı sağlamıştı. Bana çocukluğu hakkında bazı bilgiler verdikten sonra hâlâ diğer kadınlara olan "haset"inden ve kendisi, annesi ve kız kardeşi arasındaki rekabetten söz ederek kubbesinin altında gizleniyordu. Ofisimde cam kubbenin içine girmesi aslında onun en iyi görülebilen aktarımıydı. Fakat bu aktarım

²⁴ Volkan ve Ast, 1994.

üzerinde birlikte çalışıp iç dünyasında değişiklikler yapamıyorduk. Daha da beklemem gerektiğinin farkındaydım. Benimle henüz çalışılabilir bir aktarım öyküsü geliştiremiyordu. Glover'le yaşıyordu fakat görüşmelerde ondan çok nadiren bahsediyordu. Bazen Glover'in öfkeli mizacının yatışmış gibi göründüğünü duyuyordum. Bir ara bunun nedenini düşündüm. Eğer Glover'in eşcinsel istekler ve korku arasında gidip gelen bir çatışma yaşadığı hakkındaki görüşüm doğru ise onun öfkesinin yatışmış olması aklıma yatıyordu. Acaba şimdi bilinç dışında Jennifer'i, kendi kadınına baba gibi bir erkeğe, yani bana verdiğini ve benim tehlikeli olmadığımı mı hayal ediyordu? Jennifer benim divanımda yattıkça Glover ödipal problemlerini kontrol altında mı tutabiliyordu? Tabii ki bu düşüncelerimin doğru olup olmadığını hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Yavaş yavaş Jennifer üç yaşındayken gerçekleşen Melissa'nın doğumuyla ilgili daha ayrıntılı şeyler öğrenmeye başlamıştım. Jennifer bir jinekolog olan babasının kendisinin ya da Melissa'nın doğumuna yardım edip etmediğini bilmiyordu. Kardeşinin doğumunun ardından hayatının nasıl değiştiğini anlatmaya başladı. Divanda günler boyunca derin bir "yalnızlık" yaşantıladı. Buna dayanabilmesine yardım ettim ve bu durumla ilgili merakımızı sürdürmeye çalıştım. Olayları ve anne babasının Sarah'yı küçük Melissa'nın bakımına "zorladıklarını" hatırlayabildi. Sarah hâlâ onunla oynamaya devam etse bile artık Sarah'nın tek çocuğu Jennifer değildi. Melissa'nın doğumunun onu travmatize ettiğini yüksek sesle dile getirdim.

Zihninde Sarah tarafından önce sevildiğini ve ardından da—ona yeni bebeğe bakma görevinin verilmesiyle— Sarah tara-

findan terk edildiğini algıladığını ve önce sevilip sonra terk edilmenin çok defa korkunç bir şey olduğunu bildiğimi söyledim. Jennifer, Sarah tarafından “terk edilmesinin” ardından yavaş yavaş sadece “oyuncak bir bebek” gibi oturmak dışında bir seçeneği olmadığını, annesinin onu ancak bu şekilde fark edebildiğini hatırladı. Bunu hatırlamak onu bir anlığına öfkelen-dirdi. Fakat böyle bir duygunun benim odamda daha açık bir şekilde ifade edilmesi onun için hâlâ olanaksızdı. Jennifer’in sevecen bir “siyah anne”yle olan “gizli” bağının kırılması-nın ona nasıl bir hayal kırıklığı yaşattığını, onu aşağıladığını ve öfkelen-dirdiğini hissettim. Kendini aşağılanmış hissediş-i öfke duymasına neden oluyordu. Bu seanslar sırasında henüz Jennifer’in bu tür duyguları uzun süre hissetmeye ve bunları benimle paylaşmaya tahammülü yoktu çünkü aktarımda hâlâ ben beyaz anneydim, o ise vazo içindeki güzel papatyaydı. Öf-kelenirse beyaz anneyi de kaybedebilirdi.

Ardından Jennifer, Melissa’nın doğumu ve ona dair yaşadığı öfke ve hasetiyle ilgili anılarını, başından geçen bir olay ve bu olaya karşı verdiği tepkiyle birlikte “hatırladı”. Geçmiş-i bir olayla “hatırlama”sı benim ofisimde gerçekleşmedi. Farmington Kulübü’nde gerçekleş-ti ve ertesi gün Jennifer, Melissa’nın doğumuyla ilgili anlamının farkına varmaksızın olanları bana anlattı. Olayı Jennifer’in Melissa’nın doğumunu hatırlama şekli olarak yorumladım.

Her zamanki gibi Glover onu saat beşte Farmington Kulübü’ne bırakmış-tı. Hayranlık toplamak üzere şöminenin yanındaki yerini alan Jennifer, yeni satın aldığı pembe renkli *fantastik* bir elbise giyiyordu. Birden başka bir güzel genç ka-

dının şöminenin karşısındaki girişten salona girdiğini fark etti. Jennifer'i şoke eden gerçek, yeni gelenin de Jennifer'le tıp tıp aynı elbiseyi giyiyor oluşuydu. Her ikisinin de aynı mağazadan (aynı anne babadan) aynı elbiseyi almış oldukları açıktı. İçi öfke ve hasetle dolmuştu ve titremeye başladı. "Bu yeni gelen benim alanıma girmeye nasıl cesaret eder?" diye düşündü (yeni gelenin onun kız kardeşinin yerini tuttuğu yorumunu yaptım). "Benden daha güzel olabilir mi?" "Ona benden daha fazla mı hayranlık duyacaklar?" Midesinin bulandığını hissetti ve bir "volkan" gibi patlamak istiyordu (analistin ismi "Volkan"dır. Jennifer İngilizce volkan kelimesi [volcano] ve benim adım arasında bir bağlantı kurmuştu ve onun öfkesini benim ifade etmemi istiyordu). Ardından çabucak bir çözüm üretti. Yeni gelenin bacaklarına, özellikle de ayak bileklerine dikkat etmişti. Yeni gelenin bacaklarının ve ayak bileklerinin kendininkilerden kalın olduğuna emindi. Böylelikle Jennifer hâlâ kendisinin "bir numara" olduğunun farkına vardı. Haseti ve öfkesi kendiliğinden ortadan kaybolmuştu.

Anlattığı olayın yorumunu yaptıktan sonra Jennifer'e kardeş rekabetiyle, Sarah'yı kaybetmek ve küçük düşürülüp ortada bırakılmakla ilgili duygularını fark etmesine izin vermeyi denemesini önerdim. Bir "volkan" olarak benim patlayarak onun öfkesini ifade etmemi istediğini söyledim. Bu görevi geri alıp alamayacağını ve kendi duygularını sahiplenmek için kendine izin verip veremeyeceğini sordum.

Onun için asıl tehlikenin tabancayla havaya ateş eden babası ya da onu öldürmeye çalışan Glover olmadığını söyledim. Bunlar bir insanın kendini onlara karşı koruyacak yollar dü-

şünebileceği, “somut” dış tehlikelerdi. Jennifer için iç tehlike Melissa’nın doğumunun ardından aşağılanmış ve Sarah tarafından terk edilmiş hissetmesinin ve anne sevgisine kavuşabilmek umuduyla annesinin oyuncak bebeği haline gelmeye zorlandığının farkına varmaktı. Bu nedenle Jennifer’in içindeki terk edilmiş olma ve yalnız hissetme şeklindeki yıkıcı duyguları örtmek ve onlarla karşı karşıya gelmemek için Glover’den gelebilecek olası somut dış tehlikelere dayanmaya çalıştığını ve kendisine sonu gelmeyen “güzel şeyler” sağladığını düşünen Glover’le kaldığını anlattım. Kendisinin yarışmacıya (yeni gelenin bacakları ve ayak bilekleri Jennifer’inkiler kadar hoş değildi) karşı üstün olduğunu fark etmenin öfke ve hasetlik duygularını, sevilmemiş olabileceği ya da sevilip terk edilmiş olabileceği olasılığını fark etmekten kaçınmanın başka bir yolu olduğunu söyledim. Bunları anlatırken, Jennifer beni dikkatlice dinledi.

Bir süre için Jennifer divanda tipik bir “nörotik” hasta haline geldi. Çocukluk anılarını hatırlamaya, onları şimdi ve buradaki olaylarla, rüyalarla ve aktarım yaşantılarıyla ilişkilendirmeye başladı. Örneğin beşiğinin içindeki Melissa’yı izlediğini ve onun tombul bebek bacaklarına, ayak bileklerine baktığını hatırladı. Bu anısını şehir kulübünde kendisinininkine benzer bir elbise giyen, kardeşininkiler gibi şişman bacakları ve ayak bilekleri olan kadını algılama şekliyle ilişkilendirdi.

Ardından bir kez daha, yine cam bir vazoda papatya gördüğü bir rüyası oldu. Fakat bir değişiklik olmuştu. Vazonun cam yüzeyinde bir çatlak vardı. Bu çatlak görmeyen kendisini korkuttuğunu söyledi: Çocukluğundaki reddedilişlerle ilgili

kızgınlığını kontrol edemeyebilirdi ve bunlar ortaya çıkabilirdi. Ona öfkesinin bir volkana aitmiş gibi patlamak yerine kendisine ait olduğunu sezdiğini söyledim. Bu sürecin vazunun camını çatlattığını anlattım ve bu durumun onu korkuttuğunu açıkladım. Onu böyle bir noktaya getirdiğim için bana da kızgın olabileceğini anlattım. Kızgınlığına tahammül edebilirse benim de onun kızgınlığına tahammül edeceğimden emin olmasını istedim.

Ardından Jennifer benimle olan terapötik ilişkisinde, yani aktarımda, kızgınlık ve hasetlik duygularını daha açık bir şekilde yaşamaya başladı. Bunu yapmaya başladığında ona engel olmadım, gelişmesine izin verdim. Jennifer bir gün beni görmeye gelirken, ofisimden dışarı çıkan bir kadın gördü. Benim diğer kadın hastalarım (kardeşiyle) ilgili fanteziler geliştirdi. Benim (hem beyaz annenin, hem de siyahi annenin) onlardan, kendisinden hoşlandığımdan daha çok hoşlanıp hoşlanmadığımı bilmek istiyordu. Aktarımın “pişmesine” engel olmamak için sorusuna yanıt vermedim. Fantezisindeki diğer kadın hastalarla ve “diğerleri”ni tercih eden biri olarak benimle ilgili hissettiği öfke ve haset giderek artmaya başladı. Bir gün bana, “Eğer onları benden daha çok seversen seni öldüreceğim!” diye bağırdı ve ardından benim önümde tekrarladığı şeyin kız kardeşine karşı olan rekabet ve öfke duygularının tekrarı olduğunu anladı; yarı endişelenme yarı rahatlama arasındaki durumunu, sinirli bir şekilde gülecek ortaya çıkardı. Ben de onu sessizce dinledim ve çocukluk duygularını iyice anlamasını ve onları sahiplenmesini bekledim.

Bu önemli gelişmelerin ardından Jennifer'in artık daha çalışılabilir bir aktarım nevrozu geliştirebileceğini düşünmüş olsaydım, yanılmış olurdum. Görüşmelerimizdeki konular ısındığında, olumsuz duygularını örtbas etmek için hâlâ hızlıca kendi eski "yöntem"ine dönüyordu: reddedilme, utanç, kızgınlık, haset ve diğer hoş olmayan duygu ve düşüncelerini deneyimlememek, büyüklenmeciliğini pompalamak ve bir kez daha cam vazanın içinde saklanmak.

17. BÖLÜM

DOĞUM YAPAN KADINLARIN ÇİĞLİKLARI

Aylar boyunca Jennifer cam vazosunun içinde saklanmakla çocukluğu, erişkinliği ve benimle olan ilişkileri arasındaki bağlantılar üzerinde araştırma yapmak arasında gidip geldi. Eğer çocukluktaki duygularını hatırlamak onu rahatsız ederse, ofisime birbiri ardına görkemli giysiler giyip gelerek beni göstermeci davranışlarının tanıdığı haline getiriyordu. Bu şekilde haftalarca kendimi bir moda şovundaki izleyici gibi hissettim. Eğer kardeşi ona kendisini ihtişam içinde gösteren bir fotoğraf yollarsa, Jennifer kendine olan narsisistik yatırımını daha da abartıyordu. Kendisiyle olan bir görüşmemi erteleyişimi onu reddetmem ve başka bir kadınla randevulaşmam olarak algılsa, izleyen görüşmeleri boyunca hangi ünlü markaların elbiselerini aldığından bahsediyor ya da Glover'den ona yeni mücevherler almasını istiyordu. Gündelik hayatında ya da görüşmelerinde küçük düşürücü olarak algıladığı olaylarla, onun "en güzel" oyuncak bebek konumuna olan her kaçıışı arasında inatla ve serinkanlılıkla bağlantı kurmaya çalıştım.

Jennifer'in analizinin bu döneminde ona dış dünya ve iç dünya arasındaki bağıntıları söylememin, psikolojik zihinliliğinin gelişmesine de yardımcı olacağını düşünüyordum. Yaptığım şey bir rüyanın anlamını daha iyi kavramak için Sigmund Freud'un "gün artığı" olarak isimlendirdiği kısımları bulmaya benziyordu.²⁵ "Gün artığı" kişinin rüya gördüğü gecedan bir önceki gün içinde algıladığı, dış dünyadaki bir olaydır. Bu olay hastanın iç dünyasındaki bir süreci başlatır ve hasta bu süreci rüyasında ortaya çıkarır. Örneğin bir adam arabasıyla bir sokaktan geçerken, birkaç saniyeliğine de olsa yolda ağlayan bir çocuk görür. Bu algı bilinçdışında, küçük bir çocukken başına gelen ve kendini üzen bir olayı çağırıştırır. O akşam adam rüyasında kendine yemek veren ve onu teselli eden bir kadın görür. Yani rüyasında, çocukluktaki olayın tehlikesini giderecek bir anne bulur. Bu adamın *gerçek dünyada* ağlayan bir çocuk görmüş olması psikanalizde "gün artığı" kavramıyla bilinir.

Yavaş yavaş Jennifer "iki taraflı" olduğunu kabul etti: "Bir numara" olan tarafı ve "sevgiye aç" olan veya "sevilen ve sonra terk edilen tarafı". Kendisi, "bir numara" olan ve hep sürdürmek istediği tarafını korumak için enerji sarf ediyordu. Sonunda bana, "Fakat bir numara olmak yorucu bir şey," dedi. "Bunu benden kimsenin çalmaması için çok dikkatli olmak zorundayım. Neredeyse paranoid bir hale geldim." Bununla birlikte artık yalnız, terk edilmiş ve küçük düşürülmüş tarafını da tanıdığını söyledi. "Bu ikinci tarafa sahip olmak da yorucu," diye ekledi. "İkinci tarafımı her zaman saklamak zorundayım," dedi. "Bu ikinci tarafımı size göstermenin ne kadar zor oldu-

25 Freud, 1900.

ğunu biliyor musunuz?” diye sordu. “Evet,” dedim. İkimizin birlikte onun her iki tarafını da araştırmak için benim ofisimden daha güvenli bir yer olamayacağını düşündüğümü söyledim. Onun içsel yaşantısının her iki tarafı arasında süregiden sonu gelmez bir savaş halinde olduğunu bildiğimi empatik bir şekilde Jennifer’e anlattım. Bir gün bu içsel savaştan sıkılacağını ve her iki tarafı arasında barış yapılacağını hiç düşünüp düşünmediğini sordum.

Bu değişime bir yanıt olarak, analizinin ikinci yılının başlangıcında neden “güzel bir bebek” olarak kalması gerektiğine, aşığılanmış, terk edilmiş ve biyolojik annesinin sevgisine aç kalan küçük yalnız kızı neden gölgelerin içine sakladığına ve çocukluğun gelişim basamaklarına tırmanmayıp cinsel arzuları olan “tam” bir kadın haline gelememesine dair başka bir sebep daha ortaya çıkardı.

Jennifer bana babasının jinekoloji kliniğiyle ilgili ayrıntıları anlattı. Klinik anne babasının sahip olduğu devasa arazi üzerine kurulmuştu ve oturdukları evden bir bahçeyle ayrılıyordu. Küçük bir kızken Jennifer klinik binasının içinde neler olup bittiğini merak ediyordu. Bahçeye yürüyor, kliniğe geliyor ve pencerelerden kadınların bebeklerini dünyaya getirdiği odaların içine bakmaya çalışıyordu. Boyu odaların içini görebilecek kadar uzun değildi. Melissa’nın bu klinikte doğup doğmadığını bilmiyor ve Melissa’nın doğduğu eve getirildiği günü hatırlamıyordu. Fakat Sarah’yı elinden alacak rakibinin dünyaya gelişini hatırlatan bir yerin, onun için tehlikeli bir yer olduğunu tahmin ettim.

Jennifer’in aklında kalan şey, doğum yapan kadınların “çığlıkları”ydı. Onun zihninde bu kadınlar acı çekiyordu. Ba-

basının onlara kötü bir şeyler yaptığını hayal ediyordu: Babası onları incitiyordu, bedenlerinin içine giriyor ve bir şeyleri oradan dışarı çıkarıyordu. Onun zihninde bir “kadın” olmak, tehlikeli bir fikirdi. Babası onu da incitebilirdi. Onun çocukluk aklında doğum, birinin başka birini incitmesi, insan vücudunun içine girme, koparıp bir şey çıkartma, kardeş kıskançlığı ve seks mantıkdışı düşüncelerle birbirine karışmıştı.

Anne veya anne görevi gören kişilerle bozuk ilişkileri olan çocuklar bazen babaya ulaşip anneyle olan olumsuz iletişimlerinden kendilerini kurtarmak için ondan yardım alırlar. Tabii ki bu bilinçdışı bir süreçtir.²⁶ Başka bir deyişle baba çocuğu anneye olan bağımlılığından kurtarır ve anne-baba sevgisi göstererek çocuğun daha sağlıklı bir gelişim göstermesine yardım eder. Jennifer’in babası da ondan uzak durmuştu ve çocuk baba hakkında korkutucu bir imaj geliştirmişti. Jennifer’in onu annesiyle olan olumsuz ilişkiden kurtaracak bir babaya “erişemediğini” düşündüm. Görüşmelerinde henüz ödipal arzulara dair herhangi bir materyal getirmediğinden ödipal çatışmalarının olası komplikasyonlarını tamamıyla araştırmakla ilgili düşüncelerimi kendime sakladım ve onlar “sıcak” hale gelene kadar daha beklemeye karar verdim.

26 Annesiyle çatışmalı bir içsel ilişkiden kendisini kurtarmak için çabalayan bir çocuk, kendisini annesinin baskılarından koruyacağı ümidiyle ödipal babaya “ulaşmaya” çalışabilir. Böyle bir analizand seanslarına ödipal materyal getirdiği zaman analist, ödipal çatışmayı “analiz etmeye” başlamamalıdır. Aksine, analist uygun bir zamanda hastaya “ulaşmanın” anlamını (işlevini) gösterebilir. Ödipal konuların analizi, preödipal konular üzerinde çalışılarak belirgin bir ilerleme sağlandıktan sonra gerçekleşebilir. (“Yukarıya ulaşma” kavramı için bkz. Boyer, 1956,1983 ve 1999.)

Geçmişte Jennifer hamile kalmak ve bebek sahibi olmak istemeyişini, bilincinde olduğu, bedeninin güzelliğini bozma arzusuyla ilişkilendirmişti. Artık babasının kliniğinde neler olduğuyla ilgili fantezilerine atıfta bulunarak, hamile kalma korkusunun, cinsel bir baskılanmayı tercih edişinin ve cinsel açıdan frijit kalmasının daha derindeki anlamlarını söyleyebilirdim. Jennifer'e Glover'ın cinsel baskılanmasının, onun eğer hamile kalırsa incineceği için, gelişmeme ve cinsellik sahibi bir kadın haline gelmemeye yönelik bilinçdışı çabasına iyi "uyduğunu" söyledim.

Ayrıca cam vazoda saklanan bir papatya olma fantezisini hayata geçirmesinin, eğer bir bariyer tarafından korunmazsa bir adamın (babanın ve onu temsil ettiğimde de benim) onun içine gireceği ve ona zarar vereceğine dair geliştirdiği çocukluk fantezisiyle de ilişkili olabileceğini anlattım. Jennifer'e, "Düğün gecesinden önce neden bir jinekoloğa gittiğinizi ve neden bir erkek gerçekten vajinanıza girmeden önce kızlık zarınızı deldirdiğinizi şimdi anlıyorum. Bir çocukken, cinsel ilişkiye girme düşüncesini babanızın kadınların içine girdiği ve onlara zarar vererek bebeklerini dışarı çıkardığı hayaliyle ilişkilendirdiniz. Cinsel ilişkiye girme korkunuzu 'kontrol' etmek için, kendi kontrolünüz altında bir jinekoloğun (himenektomi için) vajinanıza girmesini sağladınız," dedim. Beni dikkatlice dinledi.

Jennifer'in analizinin ikinci yılının ortalarındaydık, cam bir vazodaki papatya rüyasını yeniden getirdiğinde gerçekten dikkat kesildim. Onu -ve beni- heyecanlandıran şey şuydu: rüyasında masadaki vazo yere düşmüş, cam kırılmış ve papat-

ya ortaya çıkmıştı. Bu rüyanın sembolik olarak kızlık zarını deldirmesi (camın parçalanması) ile ilgili olabileceği aklıma geldi. O zamana kadar divanda gösterdiği çabalar cam vazoyu parçalamış ve papatyanın dışarı çıkmasını sağlamıştı. Fakat Jennifer'in rüya hakkında yaptığı çağrışımlar vajinası ve kızlık zarıyla ilgili değildi. Bu konulara hâlâ dokunamıyordu. Böyle bir hastanın abartılmış narsisistik problemleri ve buna bağlı aktarım, karşıaktarım süreçleri tamamlanmadan psikoseksüel süreçlerini araştırıp çözmesi hemen hemen imkânsız gibidir.

Cam vazonun kırılışım ve papatyanın dışarı çıkışını artık büyükenmeci kısmını saklama ve koruma ihtiyacını geride bırakmakta olduğunun bir işareti olarak yorumladık. Jennifer bu konuyu tam olarak anlayabiliyordu. Jennifer'in cam vazonun dışındaki papatyayla simgelenen yeni bir kimlik algısı olacaktı. Bu yeni kimlik imgesi "bir numara" Jennifer'in yanında "aç" Jennifer'i de içeren bir kimlik imgesiydi. Benim korunmasız papatyaya ilgi gösterip onu "canlı" tutacak yeni anne olmamı isteyeceği aklıma geldi. Aramızda yeni bir aktarım öyküsünün gelişeceğini ve bu aktarımda beni *bütünleştirici* bir anne olarak algılayıp çocuk gelişiminin üst basamaklarına çıkacağını düşündüm. Ardından analizinde beni ödipal baba gibi görüp cinsellikle ilgili sorunlarını da divana getireceğini ve bu şekilde çocuk gelişiminin ödipal evresinden de geçeceğini tahmin ettim. O zaman Jennifer'in analizi tamamlanmış olacaktı.

Fakat yanılmışım. Önce uzun süren ve ofisimin dışında oluşan dramatik bir olay yaşadı. Bu olay sona erene kadar "rutin" psikanaliz sürecine dönmedi. Jennifer bana onun gibi kişilerin analitik tedavileri sırasında görüşme odası dışında, iyileşmele-

rinde büyük bir rol oynayacak psikolojik öyküleri olan olaylar yaratmak zorunluluğunda olduklarını öğreten bir kişi oldu.

Şimdi Jennifer'in hikâyesinden biraz ayrılıp bazı psikanalitik kavramları teknik ifadeler kullanmadan anlatacağım. Bu kavramları bilmek okuyucunun Jennifer'in analitik ofisimin dışında neden uzun süren bir olay yarattığını anlamasına yardımcı olacaktır.

18. BÖLÜM

GERÇEKLEŞEN BİLİNÇDİŞİ FANTEZİ

Sigmund Freud'un²⁷ önerdiği oral, anal, fallik ve ödipal çocukluk gelişim basamakları genel olarak psikanaliz hakkında bilgisi olan herkes tarafından bilinmektedir. Bu basamaklar çocuğun yaşamının ilk 4-5 yılında içinde bulunulan döneme ait ego işlevlerini kullanarak kendini ve ortamını anlamasını, iç ve dış dünyasına uyum yapmasını açıklar. Psikanalizin başlangıcında Freud çocuk vücudunun işlevleriyle psikolojik basamaklar arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermişti. Burada bu basamakların özelliklerini ayrıntılarıyla anlatmaksızın onların önemini gösteren kısa örnekler vereceğim.

Oral dönem olarak tanımladığımız yaşamın ilk yılında çocuk annenin memesini ya da bir biberonun emziğini emer ve çevresiyle ağzını kullanarak ilişki kurar. Parmaklarını ağzına alarak yavaş yavaş ellerini keşfeder ve bu tüm bedenini keşfetmesinde büyük bir rol oynar. Dişleri çıkınca memeyi veya başka bir şeyi ısırmağa başlar ve agresyonunu ağzıyla ortaya koyar.

27 Freud, 1905.

Oral dönemde takılan erişkin bir erkek bir arının çiçekten çiçeğe dolaşması gibi kendini besleyeceğini sandığı bir kadınla ilişki kurduktan kısa bir süre sonra başka bir kadın bulmakta ve tüm kadınların memelerinin büyüklüğüne odaklanmaktaydı. Öfkelendiği zamanlarda da karşısındakini “çiğneyeceğini” söylerdi.

Anal dönemde çocuk kakasının ne zaman dışarı çıkacağı ve ne zaman inat edip kakasını içeride tutmaya çalışacağıyla uğraşır. Bir işlevi model olarak kullanarak başkalarıyla olan iletişimini de kendi kontrolü altına almayı ve ikizli duygunun (ambivalence) ne olduğunu öğrenir. Çevresindeki kişilere “hayır” diyerek kimliğini başkalarının kimliğinden yavaş yavaş ayırır. Anal döneme ait karakteristikleri gösteren erişkin bir kadın çevresindekilerle ilişkilerini bozduktan sonra bu ilişkileri “temizlemek” için uğraşır, sonra bu ilişkileri tekrar bozup tekrar düzeltmeye çalışıyordu. Kaka yapmak ve temizlemek insan ilişkilerine yansımıştı. Öfkelendiği zaman karşısındakine kakasını yapar gibi “patlamak” isterdi.

Fallik dönemde erkek ve kız çocukları bacaklarının arasındaki farklılığı ve gender/cinsiyet ayrılığını kavramaya başlarlar. Fallik dönemin etkisi altında kalan erişkin bir erkeğin gündelik hayatında da devamlı olarak yaptığı işleri “ölçmekle” uğraştığını görmüştüm. Her şeyi ölçmekle sembolik olarak, geliştirmekte olan penisini “ölçmeye” devam ediyordu. Bu kişi öfkelendiği zaman elinde uzun bir kılıç olduğunu hayal ederdi.

Ödipal dönemdeki çocuk etrafındaki kadınların annelik işlevinin yanı sıra başka işlevleri de olduğunu daha derinden farkına varmaya başlar. Bu kavrayış dünya görüşünü değiştiri-

rir ve iletişim şekillerini artırır. Kız çocuk babanın sevgisi için anneyle rekabete girer. Erkek çocuk da annenin sevgisi için babayla. Ödipal dönem sorunlarını çözemeyen bir kadının beş kez kendinden çok daha yaşlı ve evli erkeklerle ilişki kurduğunu, her ilişkinin sonunda nasıl suçluluk duyguları yaşadığını izlemiştim. Ödipal dönemde öfkeye rekabet fantezileri eşlik eder. Ödipal dönemdeki içsel çatışmalar bitince kız çocuğu anne, erkek çocuk ise baba gibi olmak üzere psikolojik bir yolculuğa çıkarak kendi kadınlık ve erkeklik kimliklerini geliştirirler. “Normal” insanların da oral, anal, fallik ve ödipal dönemlere ait bazı özellikleri taşıdığını görürüz. Çocukluk basamaklarından çıkarken başımızdan geçen olaylar bizi yaşamımız boyunca etkilemeye devam eder.

Psikanalizin bir bilim dalı ve tedavi yöntemi olarak hayatımıza girmesinin üzerinden bir asır geçmiştir. Her bilim dalında ve tedavi yönteminde olduğu gibi psikanalitik kavram ve tekniklerde de büyük değişiklikler olmuştur. Bugün elimizde çocuk gelişiminin nasıl olduğunu gösteren birçok araştırma mevcuttur. Çocuğun aklının ve kimliğinin tek başına çocuk tarafından geliştirilmediğini biliyoruz. Her çocuğun kendine has psiko-biyolojik bir potansiyeli vardır. Fakat bunun yanında çocuğun aklının ve kimliğinin gelişiminin çocuğun ortamındaki anne ya da annelik görevi yapan kişilerle olan ilişkisiyle sağlandığını biliyoruz.²⁸

Bugünkü psikanalitik literatürde çocuğun gelişim basamaklarını oral, anal, fallik olarak ifade etmek yerine bu basamak-

28 Bunun için birçok kaynak mevcuttur. (Örnekler için bkz: Emde, 1988a, 1988b, Fonagy ve Target, 1998.)

ları çocuk-anne ilişkisindeki gelişmelere bakarak anlatıyoruz. Fakat çocuğun iç dünyasından gelen ve vücut işlevleriyle ilgili olan süreçler de çocuk-anne iletişimine etkide bulunur. Çocuk yaşamının ilk yıllarında kendini “önemli ötekinden” psikolojik olarak ayırıp kendi kimliğinin ilk temelini oluşturur.²⁹ Önemli “ötekiler”le olan hem gerçek, *hem de* hayali ilişkiler çocuğun içine yerleşir ve çocuk aklını ve kimliğini bu ilişkilere göre geliştirir. Ergenlik çağına geldiğindeyse psikolojik olarak gerileyerek çocukluktaki önemli “ötekilerin” imajlarını ve o zamana kadar geliştirdiği kimliğini bir daha inceler ve kimliğin ilk temelini değiştirerek yeni bir zemin hazırlar.³⁰ İleride erişkinlik kimliği bu yeni zemin üzerinde kurulacaktır.

Bir kişi psikanalize geldiği zaman çocukluk basamaklarındaki problemler analistin ofisinde tekrar ortaya çıkar. Analist hastası için annelik ya da babalık yapmaz. Böyle düşünmek bir hezeyandan başka bir şey değildir. Ben Amerika’ya gitmeden önce Virginia eyaletinde bazı terapistler şizofreni hastalarını tedavi etmek için bir denemede bulunmuşlar. Bunu bu denemeye alay eden Wilfred Abse hocamdan duymuştum. Şizofreni hastaları için özel bir yer yapılmış. Buraya kabul edilen erişkin hastalara bebeklere yapıldığı gibi alt bezleri bağlanmış. Emmeleri için biberonlarla süt verilmiş. Bu yöntem uygulanırken anneliği simgeleyen iri göğüslü bakıcılar tutulmuş. Tabii ki sonuç bir fiyasko olmuş. Psikanalizden geçmenin amacı hastanın çocukluk ve ergenlik dönemi sırasında oluşan, sonraki yaşamında zorluklar yaşamasına ne-

29 Mahler, 1968.

30 Blois, 1979.

den olan içyapıların neler olduğunu anlamak ve analistiyle kurduğu iletişim (aktarım) aracılığıyla iç dünyasındaki bozuk psikolojik yapıları değiştirmektir. Böylelikle analizden geçen kişi hem kendi iç dünyasına, hem de dış dünyaya daha işlevsel bir uyum sağlayabilecektir.

Bu amaca ulaşmak için yüz senelik bir geçmişi olan “rutin” bir analitik teknik geliştirilmiştir. “Rutin” analitik teknikten söz ederken üzerinde çalışılabilecek aktarımı temel olarak sözelleştiren bir analizandı, bu aktarımı yorumlayan bir analisti ve analizandın sözel olmayan iletişimlerine çok fazla dikkat edilmesi gerekmeksizin ilerleyen bir analitik süreci kastediyordum. “Rutin” analizde hastanın divanda uzanırken aklına gelen her şeyi sözelleştirmesine yardım edilmesi ve analistlerin de yorumlarını sözelleştirmesi vurgulanır. Fakat hastaların içsel dünyaları hakkında bizi sözel olmayan yollarla da bilgilendirdiklerini biliyoruz ve bu tür iletişimlerin anlamını kavramamız, sözel iletişimlere odaklanmak kadar önem taşımaktadır. Ayrıca kimi zaman yorum yapmamanın yorumlamaktan daha önemli olduğunu da bilmekteyiz. Eskiden analistler sadece nevrotik kişiliği olanları divanlarına yatırırıldardı. Tabii ki, Freud’dan itibaren psikanalize öncülük eden psikanalistlerin bazı hastalarının durumu nevrozdan daha karmaşıktı.³¹ Bugün analistler Jennifer, Brown gibi kişileri ve hatta *Psikanalitik Öyküler* serisinin ilk kitaplarındaki hastalarım gibi kişileri de di-

31 Sigmund Freud’un meslektaşı Josef Breuer’in “Anna O” ismiyle bilinen hastası “konuşma tedavisi” olarak tanımlanan bir yöntemle tedavi edilmişti. Anna O. ile olan çalışma Freud’un psikanaliz sürecini başlatmasına neden oldu (Breuer ve Freud, 1893-1895). Bugün Anna O.’nun nevrotik kişiliği olmadığını biliyoruz. Anna O.’nun “çift kişiliği” (Breuer, 2004) vardı.

vanlarına yatırıyorlar. Böylece yeni teknik stratejiler öğrenmek zorunda kalıyoruz.

Jennifer'in preödipal (ödipal dönem öncesi) sorunları vardı: Annesinin yeterli olmayan annelik işlevine gösterdiği psikolojik tepki, Sarah tarafından önce sevilip sonra "terk edilişi", sevgiye "aç" kalışı, bir savunma/uyum olarak büyüklenmeci kısmını geliştirmesi ve büyüklenmeci kısmıyla aç kısmını birleştirememesi. Bu sorunları sadece "rutin" bir analizle çözemeyeceğimin farkına vardım, Jennifer "rutin analiz"in dışında, benim gözlemim altında başka bir süreçten daha geçecekti. Bunun nedeni "gerçekleşen bilinçdışı fantezi"ye sahip oluşuydu.

Önce "bilinçdışı fantezi" ve "gerçekleşen bilinçdışı fantezi" kavramlarının ne anlama geldiğini kısaca açıklayalım. 1908'de Sigmund Freud, iki tür bilinçdışı fantezi tanımladı: Tamamen bilinçdışında şekillenmiş olanlar ya da –daha sıklıkla olduğu gibi– bir kez gündüz düşleri şeklinde bilinç düzeyinde yaşanan, ardından amaçlı olarak unutulmuş ve psikolojik bastırma aracılığıyla bilinçdışı hale gelenler.³² Tamamıyla bilinçdışında şekillenen fantezi için en bilinen örnek, çocuğun ödipal fantezisi.

Şimdi ikinci tür bilinçdışı fantezi üzerinde duralım. Bir çocuk çevresinde algıladığı bir olayı, çocukluğunun o dönemine dek gelişmiş olan ego işlevlerini kullanarak "yorumlar". Bu "yorumlama", çocuğun iç dünyasından gelen oral, anal, fallik veya ödipal duygularla karışmış, olay nedeniyle ortaya çıkan istekleri ve bu isteklerin neden olabileceği korkuları hafifletecek savunma mekanizmalarını da içerir. Erişkin bir birey olarak çocu-

32 Freud. 1908.

ğın “yorumlamasını” incelersek bu yorumlamanın mantıklı bir yorumlama olmadığına farkına varırız. Çünkü “yorumlamayı” yaptığı dönemde çocuğun zihni mantıkdışı düşünceleri içine alan ve psikanalizde “birincil süreç” olarak bilinen bir düşünce tarzının etkisi altındadır. Örneğin iki yaşındaki bir çocuk hamile olan annesinin karnının neden büyüdüğünü anlayamaz. Fakat annesinin karnıyla oradaki görünmeyen bebeğin ilişkisini sezer. Annesinin karnına girebileceğini, sevilenin kendisi olabileceğini, annesinin karnına girdiği zaman oradaki rakibiyle nasıl başa çıkacağını hayal eder. Bir başka örnek: Aynı çocuk anne ve babasını sevişirken görürse, çıplak ve birbirine sarılmış durumda olduklarında, erkeğin kadına vurduğu ve onu boğduğu şeklinde bilinçdışı bir fantezi geliştirebilir.

Açıkça bilinçdışı fanteziler tam gelişmiş bir düşünce süreci içermezler. Çocuk böyle bir fantezisini çok defa başkalarına bir masal anlatır gibi anlatamaz. Bilinçdışı fantezi çocuğun olay için geliştirdiği algıları, duyguları, istekleri, korkuları ve bazı düşünceleri bir arada içinde barındıran zihinsel bir toparlamadır. Tedavide bu zihinsel içeriğin hasta üzerindeki etkileri gözlemlenebilir hale geldiğinde, hasta ve analist daha önce bilinçdışında bulunan fanteziyle ilgili masalımsı bir anlatım geliştirirler. Fakat bu masalımsı anlatım, çocukluktaki “birincil süreç düşünce”nin etkisi altında olduğu için mantıkdışı düşünceler içerecektir. Bilinçdışı fanteziyi bir kez masalımsı bir anlatımla ifade edersek, artık onu bilinç düzeyinde geliştirdiğimiz fantezilerden ayırt edemeyiz.

Tipik bilinçdışı fantezilerden çoğu bedensel işlevler, doğum, ölüm, seks, agresyon, erken dönemde başkalarıyla olan

ilişkiler (nesne ilişkileri), ayrılma-bireyleşme, ödipal sorunlar, aile öyküsü, annenin gebeliği, kardeş ilişkileri, babanın penisi ve kardeşlerle ilgilidir. Bazı bilinçdışı fanteziler çok yaygındır. Bu tür “yaygın” bilinçdışı fantezilerden biri “rahim fantezisi” olarak bilinir.³³ Yukarıda söz ettiğim annesi hamile olan çocuğa dönelim. Hamilelik ilerledikçe annesinin çocuğunun elini karnının üzerine koyduğunu ve çocuğun annesinin karnındaki bebeğin hareketlerini hissettiğini düşünelim. Bu çocuğun rahim fantezisinin masalımsı anlatımı “Annemin rahmindeki tek çocuk olmak istiyorum. Oraya gireceğim ve kardeşimi öldüreceğim fakat kardeşim de beni öldürebilir” şeklinde olabilir. Böyle bilinçdışı bir fantezinin etkisi altında olan bir erişkin, nedenini açıkça bilmeksizin, sembolik bir şekilde annesinin rahmini temsil eden bir mağaraya ya da diğer karanlık kapalı yerlere girmekle ilgili anksiyete yaşayacaktır. Burada hatırlamamız gereken şey şudur: Çocukluk çağının bilinçdışı fantezileri –eğer bunlar zihinde bastırılmamış ya da hafifletilmemişlerse– kişiyi yaşamı boyunca etkilemeye devam eder.³⁴

Son derece *özgün* ve sadece o bireyin kendisine ait olan bilinçdışı fanteziler de vardır. Bu özellikle de bilinçdışı fantezinin başlaması çocuğun yaşadığı belirli bir travma ya da belirli travmaların toplamıyla ilişkili olduğunda gerçekleşir. Çocukluğunda birçok kez cerrahi operasyon geçiren ve uzun sürelerle hastanede yatan bir kadın düşünün. Çocukluğunun hastanede geçen bu dönemlerinde vücuduna birçok cerrahi tüp yerleştirilmişti ve bu olayları, çocukluk aklıyla “yorumlamıştı”. Bi-

33 Volkan ve Ast, 1997.

34 Arlow, 1969, Beres, 1962, Interbitzin, 1990, Abend, 2008, Grotstein, 2008.

linçdişı fantezisi, devamlı olarak dışarıya doğru sıvı sızdıran bir vücudu olduğu şeklindeydi ve vücudu sıvı sızdırdığı sürece canlı kalabiliyordu. Erişkin bir kadın olduğunda da menstrüel kanamasının sürekli devam ettiğine “inanmıştı”. Sürekli kanadığına, yani sürekli dışarıya sıvı sızdıran bir vücudu olduğuna “inanması”, bilinçdişı fantezisinin erişkinlikte devam ettiğinin bir deliliydi. Ayrıca yüzmeye de gidemiyordu. Eğer bir yüzme havuzuna girerse vücudundan çıkan sıvıların havuzun suyuna karışacağını veya havuzun suyunun kendi vücudunun içine gireceğini düşünüyordu. Analizin başlangıcında semptomlarının anlamını bilmiyordu. Fakat analizi ilerledikçe bilinçdişı fantezisini masalımsı bir anlatımla paylaşabildi: “Ben vücudumdan dışarıya sıvı aktıkça varım, yaşıyorum.”³⁵

Bilinçdişı bir fantezinin *gerçekleşmesi*, gerçek çocukluk travmasının çok ağır olduğu ya da bir dizi travmanın üst üste yaşanılarak biriktiği durumlarda söz konusudur ve fantezi yalnız iç dünyanın bir ürünü ve iç dünyada yer alan bir zihinsel içerik/toplam olarak kalmaz. Bununla ne kastedildiğini şu şekilde açıklayabilirim: Bir kızın rutin gelişimsel süreci içerisinde Freud’un ilk tür bilinçdişı fantezisine örnek verdiğim ödipal fantezisi iç dünyasında kalacak ve yeteri derecede bastırılmamış veya yüceltilmemiş olursa *zihinsel içeriğine* göre bir erişkin olduğunda da bireyi psikolojik olarak etkileyecektir. Eğer kızın babası tarafından sahip olunma arzusuyla ilişkili bilinçdişı fantezisi çok güçlüyse, bu kız erişkin olduğunda örneğin kendisinden daha büyük bir erkekle (bir baba figürüyle) evlenme eğiliminde olabilecektir. Kız büyürken bilinçdişı fantezisi

35 Volkan ve Ast, 2001.

iç dünyasında kaldıkça bilinçdışı fantezisini infantil seksüel arzularını zihinsel açıdan tatmin etmek, benlik değerini artırmak, rekabetçi anne tasarımları yaratmak ve benzeri şeyler için kullanabilir. Olağan gelişim sırasında bilinçdışı fantezisini daha çok bastırabilecek, yüceltebilecek ve değiştirebilecektir.

Fakat ödipal fantezilerin gelişme döneminde eğer küçük kız, örneğin babası ya da amca gibi baba yerine geçebilen bir erişkin erkek tarafından cinsel saldırıya uğrama şeklinde ağır bir travma yaşarsa, bilinçdışı fantezisi Freud'un ikinci tür bilinçdışı fantezisiyle birleşip "gerçekleşmiş" olacaktır. Bilinçdışı fanteziyle gerçek dünya arasındaki ilişki ve benzerlik çok kuvvetli ise, bu küçük kızın bilinçdışı fantezisi hem iç dünyasının, hem de gerçek dünyasının temsilcisi olur ve çocukluk döneminden çok daha sonraki bir zamanda bilinçdışı fantezisini canlandıran bir durumla karşılaşır, fantezinin nerede bittiğini ve gerçeğin nerede başladığını kesin olarak bilme şansını kaybeder. Gerçekleşmiş bilinçdışı fantezi çocukluğundaki ağır travmatik yaşantının mirasçısı olarak, erişkinlikteki cinsel ilişkileri sırasında, "gerçek"miş ya da en azından "kısmen gerçek"miş ve de şimdiki zamanda yaşanıyormuş gibi deneyimlenecektir. Örneğin bir erkek artık bir erişkin olan bu kızla cinsel yakınlık kuracak olursa, gerçekte bunu sosyal açıdan kabul edilebilir sınırlarda yapmış olsa bile travmatize eden asıl kişi, kızı kurban haline getiren baba ya da amca gibi yaşantılanacaktır. Bu erkek, gerçekte saldırıda bulunan asıl kişi *gibi* davranan biri değildir; fakat hastanın zihninde kendisine saldıran kişi *odur*.

Yasaksevi ya da ebeveynler veya kardeşler tarafından tekrarlayan cinsel uyarılmanın yanında, çocukluk çağında ağır be-

densel yaralanmalar, cerrahiler, ölüme yakın yaşantılar ve deprem veya savaş gibi yoğun yıkımlara maruz kalmış olmak da, bir bireyi gerçekleştirmiş bilinçdışı fanteziler geliştirmeye yatkın hale getirir. Gerçekleştirmiş bilinçdışı fantezi yaratan diğer bir olay ise, çocuklukta derin bir kayıpla karşı karşıya gelmektir, ki Jennifer için bu durum söz konusudur. Anneden yeterince sevgi görememesi ve Sarah tarafından önce sevilip sonra terk edilmesi sevgiye “aç” kalan ve daima doymaya ihtiyaç duyan bir çocuk olduğu hakkında bilinçdışı gerçekleştirmiş bir fantezi oluşturmaya neden olmuştu. Bunun yanı sıra babaya “ulaşmaya” çalıştığı zamansa babanın jinekoloji kliniğinden gelen kadın “çığlıkları” onu erkeklerle ilgili gerçekleştirmiş bir bilinçdışı fantezi geliştirmeye yöneltmişti: Bir kız büyüyüp kadın olursa erkekler çok acı verecek şekilde onun içine girebiliyor ve onun içinden bir şeyleri söküp dışarı çıkarabiliyorlardı.

Yaşamı boyunca Jennifer, içsel boşluğunu doldurmak için güzelliğinin kanıtlarını toplamıştı. Daha da ötesi, gerçeği değerlendirmesinin bulanıklaşması pahasına da olsa, çevresini kontrol etmeye çalışmış ve çevresindekileri kendisini fark edip “beslemelerini” sağlamak için zorlamıştı. Fakat çevresindeki pusuya yatmış “tehlikeler” devam etmişti. En derininde “aç”, aşağılanmış ve incitilmiş bir yanı olduğunu biliyordu. Jennifer şimdi “bunun hakkında konuşmak” ve daha iyi bir psikolojik çözüm geliştirmek için rutin ve üzerinde çalışabileceğimiz, sözelleştirebileceği bir aktarım geliştirmek yerine, “program” adını verdiği şeyi başlatıyordu: Travmatize edilmiş, reddedilmiş ve aşağılanmış küçük kızın kaderinden daha farklı bir şekilde sonuçlanacak, gerçek dünyadaki eylemlerin bir öyküsü.

19. BÖLÜM

JENNIFER'İN "PROGRAMI"

Jennifer'in "benim programım" adını verdiği süreci anlatmaya başlamadan önce, böyle bir sürece benim genel olarak "terapötik oyun" dediğimi hatırlatarak, bu kavramın ne olduğunu açıklamak istiyorum.³⁶ "Gerçekleşmiş bilinçdışı fantezi"ye sahip olan analizand analiz sırasında fantezisinin ne olduğunu fark edip dile getirebilir –Jennifer, Sarah'nın kendisini terk etmesinden sonra sonsuza dek sevgiye "aç" kalacağı şeklindeki fantezisini ve çocukluğunda babasının kliniğinde "çıgıllıklar" atan kadınların başına neler geldiği hakkındaki algılarını sözle ifade edebiliyordu– fakat bunları "iyileşmek" için kullanamazdı. Bunun yerine, dış dünyada bir "oyun" oynamaya, yani davranışlarıyla bu fantezileri eylemde "yinelemeye" başladı. Ortaya konulan eylem, bilinçdışı fantezilerin anahatlarını yansıtmaktaydı. Böyle fanteziler analizand için gerçeklik taşıdığından, onların etkilerini değiştirmesinin tek yolu, bilinçdışı fantezilerinin anahatlarının farklı bir şekilde sonlandığı "ger-

36 Volkan, 2004b.

çek” deneyimlere (eylemle ilişkili) sahip olmaktır. Bu durum analizandı orijinal bilinçdışı fantezinin (çocukluktan itibaren) yaşam boyu süren etkilerinden özgür kılar. Bu tür bir “eylem” terapötiktir ve gelişen aktarımın gerçek dünyada bir “oyun”la canlandırılmasını ifade etmektedir.³⁷

Jennifer’in analizini yaptığım dönemlerde, analizandların “terapötik oyunları” konusunda fazla deneyimli değildim. “Programını” başlattığında iyi ki sessizliğimi koruyup “programının” gelişmesini beklemişim. Bir süre sonra “programının”, iyileşmesi için yaşaması gereken bir şey olduğunu fark ettim. Her seansta “programındaki” gelişmeleri bildiriyordu ve bu durum dokuz ay sonunda iyi bir şekilde sonuçlanana kadar de-

37 “Eyleme vurum” ile “terapötik oyun”u karşılaştıralım. “Eyleme vurum”, bir hastanın analiz sürecine karşı geliştirdiği bir *direnç* olarak aktarımda yaşamakta olduğu süreci bir hareketle ifade etmesidir. (“Eyleme vurma” kavramının tanımındaki problemler için bkz.: Rangell, 1968 ve Boesky, 1982.) Örneğin ben bir kadın hastanın analizinin ikinci yılında bir haftalığına bir konferansa katılmıştım. Konferanstan döndükten sonra, hastamın ayrılık endişesini dile getirmesini bekliyordum. Çünkü o sıralarda hastam tedavide ayrılma-bireyleşme problemleri (Mahler, 1968) ile uğraşıyordu. Fakat tekrar rutin olarak seanslarına gelmeye başladığında ayrılık endişesinden hiç söz etmedi. Üstelik bu bir haftalık ayrılık onun üzerinde bir etki yaratmamış gibi davrandı. Tekrar buluşmaya başlamamızın ikinci haftasında, ben konferanstayken kendisinin de bir yere gittiğinden söz etti. Gittiği yerde özel bir otel odasında kaldığını ve zamanının çoğunu pencereden dışarı bakıp manzarayı seyrederek geçirdiğini söyledi. O zaman bu kadının bir “eyleme vurum” yaptığının farkına vardım. Gittiği yer ve pencereden görülen manzara, ikimizin de yaşadığı Charlottesville’de çok iyi bilinen bir yer ve manzaraydı. Manzara iki büyük memeye benzeyen tepelerdi ve halk bu tepeleri “iki büyük meme” olarak biliyordu. Böylece bu hastam hareketlerle, memeleri simgeleyen tepelerin olduğu yere gitmekle ve bu “memeleri” seyretmekle, ayrılık endişesini gizlemiş ve bu endişeyi sözel olarak analizine getirmemiş oldu. “Eyleme vurma”nın aksine, “terapötik oyun”un asıl amacı analize karşı bir *direnç* ortaya koymak yerine (tabii ki bu harekette de bazen *direnç* görebiliriz); fanteziyle gerçeği birbirinden ayırıp fantezinin etkisini yumuşatmak ve rutin analitik sürece girmek için hazırlanmak yoluyla analizi zenginleştirmektir.

vam etti. Ondan sonra Jennifer tam anlamıyla “rutin” bir analiz sürecine girdi.

“Programı” Jennifer’in “kötü beslenmiş” olarak isimlendirdiği, bir deri bir kemik kalmış bir at çevresinde gelişmişti. Jennifer Virginia sayfiye yerlerindeki at gösterileri ve Charlottesville’de senede iki defa yapılan at yarışlarıyla aktif olarak ilgilenen zengin kişilere katılıyordu. Glover onu hemen hemen her gün Farmington Kulübü’ne götürüp orada bıraktığı ve gece oradan aldığı gibi, Virginia sosyetesinin katıldığı ve birkaç ayda bir Charlottesville’de veya Charlottesville civarında yapılan at gösterilerine ve senede iki defa da Charlottesville’de yapılan at yarışlarına götürüyor ve gösteri ya da yarış bittikten sonra onu karşılayıp evlerine götürüyordu. “At insanları” ile sosyal olaylara katılır, yine hayranlıklar toplardı. O zamanlar Jennifer bir binici değildi.

Charlottesville’de bir at gösterisine katıldığı bir gün ahırda “kötü beslenmiş”, yani “aç” olarak algıladığı bir atı fark etmesiyle “programım” diye adlandırdığı sürece başlamış oldu. Daha da ötesi, bu hayvanla ilgilenmek üzere görevlendirilmiş Jennifer’den daha yaşlı siyah bir kadın olan Fanny’yi fark etmişti. Divanında yatarken bunu bana bildirmeden, Fanny’yle bir ilişki kurmuş ve onu hemen her gün görmeye, “aç” ata bakarken ona eşlik etmeye başlamıştı.

Fanny ve “aç” bir atla olan ilişkisini öğrenmeden önce Jennifer’in yaşamında büyük bir değişim olduğunu dolaylı yollardan fark etmiştim. Onun o “muhteşem” kıyafetleri gitmiş, seanslarına kırışık kot pantolonlar giyerek gelmeye başlamıştı. Bir gün binicilik kıyafetleriyle geldi. O gün bana “kötü bes-

lenmiş” zayıf bir atın olduğu ahırdan geldiğini ve o atı satın aldığıını söyledi. Zavallı hayvan artık yasal olarak Jennifer’e aitti ve onu aynı ahırda tutabilirdi. Bana ata bakması için Jennifer tarafından tutulmuş olan Fanny’dan ve geliştirdikleri derin ilişkiden bahsetti. Hayvanın Jennifer’in “aç” kısmını temsil ettiğini ve Fanny’nin de Sarah’nın yerini tuttuğunu hemen fark ettim.

Jennifer’in, “sevgiyi” bulmanın başka bir fırsatını yaratmak için, “iyi” (reddetmeyen) Sarah’ya katılmak adına harekete geçtiğini hissettim. Bir “terapötik oyun” geliştirdiğini sezdikten sonra Jennifer’e aklıma geleni söylemedim; beklemek ve devam edecekse bu “oyun”un öyküsünün nasıl gelişeceğini görmek istedim. Zamanla Jennifer, divanımda yatarken fiziksel durumu iyileşmeye başlayan bu ata Fanny’yle birlikte nasıl bakım verdiklerini anlatmak dışında başka bir şeyden konuşmaz oldu.

Yaklaşık bir ay bekledikten sonra, Jennifer’e atın ve Fanny’nin kimi temsil ettiği hakkındaki düşüncemi söyledim: “Aç” çocuk/Jennifer ve onun besleyici siyah dadısı. “Yorumuma” herhangi bir merakla cevap vermedi. Bunun yerine, ahırlarda yaptığı etkinliklerin dışarıdan seyircisi haline geldim. Seanslara bazen hayvan pisliği bulaşmış kot pantolon ve bluz giymiş olarak geliyordu.

Jennifer’in çocukluğunun bölünmüş “siyah” annesiyle “beyaz” annesini hayata geçirdiğini ve seanslarına getirdiğini iyice hissetmeye başladım. Ahırda, benden (beyaz annesinden) uzak, Sarah/Fanny ile yoğun bir ilişkisi vardı. Fakat haftada dört kez bana (beyaz annesine) “siyah” annesiyle yaşantısını bildirdiği için, her iki annenin ve iki anneyle ayrı ayrı ilişki kuran küçük Jennifer’lerin (“aç” ve “oyuncak bebek” Jennifer’ler)

birbirlerini tanımalarını da sağlıyordu. Bunun, onun her iki kimlik kısmını birleştirme yolu olduğu kadar, zihninde ayrı duran çocukluğunun önemli insanlarını da birleştirme yolu olduğunu görüyordum. Zıtları birleştirme “egzersizlerinin” onu eğer müdahale etmezsem, zıtların bir araya gelip onarıldıkları “önemli yol kavşağı”na³⁸ getirebileceğini düşünüyordum. Ay-lar boyunca ahırdaki etkinliklerini dinlemeye tahammül ettim. Geçmişte “kötü beslenmiş” olan at, Jennifer’in düşlerine gir-meye de başladı, düşlerinde de atı “beslemekle” meşguldü.

Bu arada, sosyal çevresinden hayranlık toplamaya da de-
vam ediyordu. Sürekli, sabahları nasıl bir at-kadını, öğleden
sonraları ise bir oyuncak bebek gibi giyindiğini dinliyordum.
Öğleden sonraki aktivitelerinde, geçmişte yaptığı gibi sadece
o “muhteşem” kısmına tutunarak hayranlık topluyordu. Fakat
şimdi buna ek olarak sabahları siyah bir kadınla beraber vakit
geçirip “aç” bir atın karnını doyuran ve onu yetiştiren kadın da
oluyordu. Bu iki rol arasında mekik dokuyor ve bu “muhteşem”
ve “aç” kimliklerini birleştirmeye çalışıyordu. Hayran toplama
ihtiyacı azaldıkça, duygu durumu kendi tabiriyle “ağırbaşlı”
hale gelmişti.

İç dünyasını bütünleştirmeye çalıştığı bu dönem dokuz ay
sürdü. Jennifer’in, birleştirilmiş bir anne imgesine sahip olan
bütün bir insan olarak “yeniden doğmak” (dokuz ay) için te-
rapötik olarak geriye döndüğünü düşünmek beni keyiflendi-
riyordu. Cam balonunun artık işlevsel olmadığını fark edi-
yordum. Aynı zamanda, bana karşı psikanalistlerin terimiyle
“olumlu aktarım” geliştirdiğini de fark ediyordum. Yeni ve

38 Klein, 1946.

daha bütünleşmiş kimliğini ve bu yeni kimliği yaratmak için yaptıklarını zevkle paylaşabileceği biri haline gelmiştim. Atı için bir “iyileşme” sağlarken yaşadığı heyecanı sezdim. Bundan sonra onda yeni bir gelişme bekliyordum. “Aç” atı oral olarak tatmin edilmişti. Jennifer’de anal, fallik ve ödipal belirtiler bekliyordum. Onların ortaya çıkaracağı psikolojik süreçleri de bir çocuk gibi halledeceğini seziyordum.

Atı “iyileştikten” sonra Jennifer, “erkek gibi kız” şeklinde davranmaya başladı. Tarlada çalışan bir erkek gibi giyinmeye, hem beyaz, hem de Afrikalı-Amerikalı erkeklerle bira içmeye, onların anal ve fallik konulu şakalarını dinlemeye, zamanın çoğunu atını diğerlerine gösterip onu at gösterilerine sokarak geçirmeye başladı.

En ilginç şey Jennifer’in atına binmeyi öğrenmesiydi. Atın bacaklarının arasında olmasını çok keyifli bulduğunu söylüyordu, ben ise bacakları arasında bir “penise” sahip olmaktan bahsettiğini düşünüyordum. “Bir numara” oyuncak bebek olma isteği, şimdi bacakları arasında güçlü bir atın (penis) olması isteğine dönüşüyordu. Yeni bir terapötik süreç içine girdiği için, çabucak “yorumlamalarla” süreci bozmadım. Bir analist önemli bir terapötik süreci bozabileceğini düşündüğü zaman, sürecin yorumlanmasını erteler. Jennifer, çocukluk basamaklarını tekrar ziyaret ediyordu ve şimdi bu basamaklardaki “penisli kız” fantezisini yaşıyordu. Önce bu yaşantıya iyice sahip olup ondan sonra gelişme merdiveninin bir üstteki basamağına çıkması gerekecekti.

Bir gün, bu yeni basamağa adım attığını bir rüyası aracılığıyla bana bildirdi. Atının bir çitten atlarken düşüp boynun-

dan yaralandığı ve boynunun kanadığı bir rüya gördü. Rüya ile ilgili olarak, atın kanamasının kendisini nasıl öfkeliendirdiğini bildirdi. Bunun “penisini” kaybedeceğine işaret eden bir rüya olduğunu hemen söylemedim ve divanda öfke duymasına müdahale etmedim. Kısa süre sonra seanslardan birine son derece şaşırılmış bir şekilde geldi. Hayvanının yaralanmasını bilincinde hiç istemediği halde, onun yine boynundan kanadığı başka bir rüya daha görmüştü. Jennifer’e şöyle dedim: “Gerçek hayatta kim düzenli olarak kanar?” Şaşırılmış gibi göründü. Bir süre sessiz kaldıktan sonra, cevap verdi: “Bir kadın!” Ve yüzünde güzel bir gülümseme belirdi.

20. BÖLÜM

KADIN OLMAK

Bir hafta sonra Jennifer garip bir rüya gördüğünü söyledi. Bu rüyada atını görmek yerine, bir çuval içinde fareler, tavşanlar veya sincap gibi küçük hayvanlar taşıdığını görmüştü. Rüya-
da, onların iyi olmasıyla ilgileniyordu. Şaşırmıştı. Düşündüm: “Küçük tüylü hayvanlarla dolu olan bir çuval, bebeklerle dolu bir rahim olmalı.” Sadece bu rüyanın olası anlamını “yorumla-
mak” yerine, bu seansa kadar yıl boyunca neler yaptığını düşün-
düğümü özetlemeye karar verdim. O anda Jennifer’in beni net olarak duyabileceğini ve bu özetin onda meydana gelen yapısal değişimleri özümsemesi için faydalı olabileceğini düşündüm. Jennifer’e “kötü beslenmiş” atın nasıl “sevilmiş ve terk edilmiş” kendiliğini temsil ettiğini, “aç” kendiliğine bakması ve sağlığına tekrar kavuşturup bu kısmını savunmacı muhteşem “oyuncak bebek” kendiliğiyle birleştirmesi için Sarah’ı (Fanny’yi) nasıl bulduğunu anlattım. Bundan sonra atın işlevinin değiştiğini ve son birkaç aydır hayvanı, bacakları arasında güçlü bir penisi olan erkek gibi kız rolünü oynamak için kullandığını ekledim. Bir çocukken, babasının kliniğinde kadınların “çığlıklarını”

duyduğunda, kendini kadınlarla özdeşleştirmeyi ve bir kadın gibi hissetmeyi baskılamaya başladığını söyledim. Çocukken babasının bu kadınların penislerini söküp dışarı çıkardığını düşünmüş olabileceğini ekledim. Eğer bir penisi olan erkek gibi kız olursa, asla hamile kalarak ve “penisini” kaybederek acı çekmeyecekti. Fakat en sonunda “kanayan” bir insan, bir kadın olduğunu fark etmeye başlamıştı. Rüyasındaki küçük hayvanların “bebekleri” temsil ettiğini ekledim. Bebekleri olduğunu hayal edip edemeyeceğini merak ediyor muydu?

“Özetim” beni dikkatli bir şekilde dinleyen Jennifer’i korkuttu. Önce hamile kalmayı düşünmeye başladı ve sonra, görüntüsü hakkındaki narsisistik kaygısı geri döndü. Bir kadın olmayı kabul edip etmemekle ilgili içsel çatışmasına haftalarca müdahale etmedim. Bacakları arasındaki atla ilgili rüyalar görmeye devam etti. Ama atın olduğu yerde birdenbire kan görünüyordu.

Jennifer’in, “oyuncak bebek” olarak kalmak yerine, gelişimsel basamakları tırmanıp kendine “kadın” olma iznini vermesi için yaşadığı içsel çatışma, “cam vazo” sendromunun başka, daha gizli anlamlarını görmemize yardımcı oldu. “Cam vazonun” birinci anlamı şuydu: Büyüklenmeci kendiliğini koyabileceği, özel ve yalnız krallığının dışında olanbiteni sürekli izleyebileceği, kimin veya neyin tehdit edici olduğunu, öte taraftan kimin veya neyin “bir numaralığı” desteklediğini gözlemleyebileceği korunaklı bir bariyerdi.

Şimdi, cam korunak sembolünün aynı zamanda beden imajıyla da ilişkili olduğunu öğrendik. Kontrol altına alınması gereken, aksi takdirde tehlikeli adamların (bir silahı ya da tıbbi

aletleri olan jinekolog baba) vücuduna girerek zarar verecekleri bir “kızlık zarı” gibiydi. Bu cam vazo sendromunun ikinci anlamıydı. Hatırlayabileceğimiz gibi Jennifer kızlık zarının delinmesini de kendi kontrolü altına almış ve evlenmeden önce bir doktora gidip kızlık zarını “kendisi” deldirtmişti.

Jennifer’in cam vazo fenomeninin üçüncü anlamını çözme sürecimiz, Melissa’nın Güney Carolina’dan Jennifer’i araması ve zengin bir çiftle yaptığı mavi turdan ne kadar zevk aldığını anlatmasıyla başladı. Jennifer divanda hasedini ifade etti ve benim çok zengin olduğum ve ona lüks yerlere seyahat etme olanağı sağladığım şeklinde bir fantezisi oldu. Yani aktarımda ben onu kız kardeşinden daha çok seven biyolojik annesi yerine konmuştum. O gece rüyasında, kendini etrafı camla çevrili *pembe* bir odada rahat bir şekilde oturmuş, dışarıdaki Melissa’nın onun yanına gelmeye çabalayışını seyrederken gördü. Melissa bir kedi gibi cama tırmanmaya çalışıyor, ama her seferinde içeri giremeden aşağı kayıyordu. Jennifer’e, annesinin karnında (*pembe oda*) olma ve kardeşinin (Melissa) içeri gelmesine izin vermeme şeklinde bir rahim fantezisi olabileceğini anlattım. Rüyasında annesinin karnının içine sahip olduğunu ve başka kimsenin orayı işgal etmesini istemediğini söyledim. Böylece onun cam vazosunun daha derin üçüncü bir anlamı ortaya çıktı.

Cam vazo fenomeninin farklı anlamlarını araştırmamız ve bir araya getirmemiz mümkün oldu. Cam vazosunun üç anlamını konuşurken, çocukluğunda bir “oyuncak bebek” olarak kalmasını destekleyen algılarını açıkça dile getirmeye başladı. Babasının kliniğini bir “ışkence odası” gibi düşündüğünü ha-

tırladı. Buna göre, eğer bir bebek (kendisi) annenin göbeğinde kalırsa ve doğum ihtiyacı duyulmazsa, bebek asla dışarı çıkmaz ve işkence odasındaki yaşamla yüzleşmek zorunda kalmazdı. Eğer bir kadın hamile kalırsa, bir adam (babası) onun “penisini” çıkararak ona zarar verecekti. Doğum yapma ve iğdiş edilme anksiyetesi küçük Jennifer’in zihninde karışmıştı.

Kısa zaman sonra, dış hayatına “yeni bir karakter” girdi ve Jennifer bir kere daha, konuştuklarımızla ilgili gerçekleşmiş bilinçdışı fantezinin etkisinden kurtulmak için çalışmaya girişti. Hayatındaki “yeni karakter” ahırın sahibi olan, yaşlı, beyaz bir adamdı. Jennifer yaşlı adamın çok kibar biri olduğunu söyledi. Ahıra yaklaşık bir yıldır gidiyordu ve sahibine bir tayın doğumunu görüp göremeyeceğini sormuştu. Ahırın sahibi, gündüz veya gece olsun, bir tayın doğumunun beklendiği herhangi bir zamanda ona haber vereceğine dair söz vermişti. Ahırın sahibi sözüne sadık kalarak bir atın doğumu başladığında haber verdi ve Jennifer saat sabahın ikisi olmasına rağmen yetişti. Tayın doğumunu görebildi ve ertesi gün benimle olan görüşmesinde neler olduğunu, gördüklerini nasıl algıladığını heyecanlı bir şekilde anlattı. Doğum kesesinin çıkarılmasını gözlemlemişti ve içindeki katlanmış, uzun bacakları gördüğünde, atın belki de bir penis doğuruyor olduğunu düşünmüştü.

Daha sonrasında zamanının çoğunu, sanki annelik ve bebekliğin ne olduğunu öğreniyormuşçasına, “yeni anne ve bebeği” ile geçirmişti. Daha da ötesi, at ve tayla ilgilenirken şefkat, ilgi, yas ve bunlarla ilişkili duyguları yaşadı. Yeni duygularını ve düşüncelerini bana göstermek için getiriyordu. Yeni tür duyguların varlığını “keşfediyordu” ve her ikimiz de bu durumdan

çok memnunduk. Bir kadın olarak kendilik tasarımı gittikçe daha fazla birleştirdiğini seziyordum.

Divandaki üçüncü yılının sonlarına doğru bir gün, geldi ve divanımda konuşmadan uzandı. Yüzünün kızardığını fark ettim. Bir şey söylemek isteyip söyleyemediğini hissettim. “Söyleyiniz!” dedim. Daha da fazla yüzü kızararak cevap verdi: “Bu sabah âdet görmeye başladım!” Her ne kadar daha önce âdet düzensizliği veya sorunu yaşamamış olsa da, bu durumda benim ofisimde sanki *ilk âdetini* görüyormuş gibiydi. Gençliğinin geçtiği evde bu gibi derin konulara hiç değinilmezdi ve bu, bana karşı klasik “aktarım nevrozu” (üzerinde çalışabileceğimiz “pişmiş” bir aktarım) geliştirmeye başlayacağının sinyaliydi. Bana, şimdi kızının kız çocukluğundan kadınlığa geçiş haberi verilen bir baba gibi olduğumu söyledi.

Aramızda baba-kız aktarımı arttıkça ahırdaki etkinliklere ilgisi azaldı ve bir yıl önce yanından bir an bile ayrılmadığı atını sattı. Ara sıra, “at insanları” olarak bahsettiği yeni arkadaşlarıyla ata binerek dolaşmaya gidiyor ve bundan zevk aldığını söylüyordu. Fanny ve ahırın sahibiyle arkadaşça ilişkisini devam ettirdi fakat artık zihni sürekli onlarla meşgul değildi. Bunun yerine, Jennifer’in beni seven ve istenen ödipal baba olarak yaşadığı algısı olgunlaştı. Problemlerini çoğunlukla dışsallaştırılmış bir şekilde ve “dışarıda bir yerlerde” olan etkinlikler ve öyküler yoluyla çözümleme girişimleri artık kalmamıştı.

Karım hakkındaki fantezilerine rağmen (ki ona hiçbir zaman evli olup olmadığımı söylememiştim), Jennifer benim tarafımdan çok sevildiğini söylüyordu. Aramızdaki durum bir üçgeni (ödipal durumu) temsil ediyordu. Şimdi Jennifer’in

duyguları benim sahip olduğumu düşündüğü kadın üzerine odaklanmıştı ve artık güzellik ve zenginlikle değil, benim hayat arkadaşım olma düşüncesiyle meşguldü.

Hamile kalma korkusunun olmadığını söylüyor ve onu çocuk sahibi yapmamı istiyordu. Kısacası erotik aktarımı had safhadaydı. Bana Jennifer'in bir şey öğrettiğini düşündüm. "Bir numara" olmakla meşgul bir narsisistik kişi terapötik ilerleme kaydedip ödipal sevgi içine girerse, daha önceki ülküleştirilmiş ve yüceltilmiş besleyiciler toplama yatırımlarının hepsi ödipal sevgi nesnesine yönelir. Bu en azından başlangıçta, erotik aktarımı çok yoğun hale getirir. Böyle bir durumda analist hastanın isteklerini ne reddeder ne de bu istekleri daha da alevlendirecek bir söz söyler. Analistin, yoğun olumsuz aktarımı olan bir hastanın yönelttiği şiddet içeren sözlere nasıl tahammül etmesi gerekiyorsa, Jennifer gibi yoğun erotik aktarımı olan bir hastanın da aşk ifade eden sözlerine tahammül etmesi gerekir. Analist kendisiyle hastası arasındaki terapötik mesafeyi korur. Bir seferinde, bana karşı erotik bir aktarım geliştiren genç bir kadın divanımda yatarken, eteklerini yukarı çekip bana bacaklarını göstermeye başlamıştı. Ona sakince; bacaklarının tümünü gösteren bir kadının nasıl analiz edileceğini bana öğretmediklerini ve analize devam etmemiz için eteğini aşağı çekmesi gerektiğini söyledim. Bu sözlerim üzerine, genç kadın eteğini aşağı çekti ve analizine devam ettik. Jennifer ise, yoğun erotik aktarımını sadece sözel olarak anlattı ve terapötik mesafeyi korumak için özel bir şey yapmama ihtiyaç kalmadı.

Jennifer, benimle evlenmek için kocasından boşanmaya hazır olduğunu söylüyordu ve beni kışkırtmak için bir ilişki

yaşadı. İlişki kurduğu kişi çalıştığım üniversitede, benim gibi profesör konumunda olan bir adamdı. Bu adamla cinsel ilişkiden çok keyif aldığını ve hayatında *ilk defa* orgazmlar yaşayabildiğini söyledi. Bu ilişki için Jennifer'i suçlamadım ve haftalardan beri bana olan aşkını söylerken bir ilişki kurduğu adamın beni temsil ettiğini anlattım. Bir hafta sonra bu ilişkisini kendiliğinden, şöyle diyerek bitirdi: "Sizin beni sevmenizin yolu bu değildi. Bunun olmayacağını biliyorum. Fakat bana cinsel kapasitesi olan ve orgazm olabilen bir kadın olduğumu gösterdiğiniz için size teşekkür ederim." Bundan sonra erotik aktarımını tekrar bana yöneltti ve bu durum seanslarımızı yansıdı.

Jennifer benim Türk kökenli olduğumu biliyordu. Bizim sevgili olamayacağımızı söylüyordu, fakat benimle evli olduğunu ve sihirli bir halı üzerinde İstanbul'a seyahat edip orada sonsuza kadar mutlu yaşadığımızı hayal etmekte serbestti. Analizin bu fazında bir Arap Geceleri niteliği vardı. Prens ve prenses mutluluk içinde sonsuza kadar yaşıyorlardı. Hastamın fantezilerinin Arap Geceleri özelliği, sadece aktarım nevrozundaki ödipal etkenlere işaret etmiyordu, dünya ve kültürleri ile de ilgilenmeye başladı. İstanbul'a olan ilgisi sayesinde, sosyal ve eğitimsel geçmişiyle uyumsuz olan bilgi açığını kapatmaya, coğrafya ve tarihi araştırmaya yöneldi ki, dünya coğrafyası ve kültürlerle karşı oldukça ilgisizdi. Bu uyanış sanata olan ilgisini de artırdı ve sanat galerilerini ziyaret ederek insanoğlunun yaratıcı ürünlerini keşfetmeye başladı.

Jennifer'in dikkati, masalların ve diğer kültürel oluşumların büyüsunü algılamaya en müsait dönemi olan çocukluk çağı

boyunca, annesi tarafından bir “oyuncak bebek” olmak için uğraşmaya yönlendirilmişti. Jennifer, ikimiz arasında bir “peri masalı” yaratarak (aynı zamanda bir geçiş fenomeni işlevi de görmekteydi), dünya hakkında bilgi sahibi olmaya başladı. Sarah ona Afrikalı-Amerikalı şarkıları, belki de folkloru vermişti. Fakat çocukluk çağının bu en erken dönemleri bitip Sarah’nın bakımından uzaklaşarak annesinin “oyuncak bebeği” halini alınca, Afrikalı-Amerikalı kültürüne yapılan bu yatırım ayrışmak zorunda kalmıştı. Annesi çocuğunun kültürel gelişimini engellemişti.

Jennifer genel anlamda hayat hakkında yeni bilgiler ve kavramlar edindikçe ve analizinin yardımıyla yeni işlevler öğrendikçe, yatırımları kullanma konusunda da yetenekli hale geldi. Kocasının kullandığı bazı becerileri kullanarak kendi başının çaresine bakabileceğini öğrenmek, kocasından ayrılma durumunda hayatta kalma konusunda kendisini güvende hissetmesini sağladı. Jennifer, yeni sosyal, kültürel ve profesyonel beceriler öğrenen bir genç kadın gibiydi. Benim yorum yapmamı gerektirecek çok fazla şey yoktu, yalnızca o “büyüdükçe” yanında durmam yeterliydi.

21. BÖLÜM

ANALİZİN SONA ERİŞİ

Jennifer atla ilgili “programı”yla, bir tayın doğumunu izlemekle, kadınsı hislerinin başlamasıyla ve daha sonra erotik aktarımıyla meşgulken, Glover’den çok bahsetmedi. Analizinin dördüncü yılının sonlarına doğru, Glover’in cinsel ilişkiden önce Jennifer’in kalçalarına vurmayı bıraktığını öğrendim. Çift, yeni fakat mütevazı bir ev satın almıştı. Eskisinden daha fazla arkadaşları vardı ve artık Jennifer diğer kadınların güzelliklerini kıskanmıyordu.

Wilfred Abse hocama danışmama kararımı uygulayarak, Glover hakkında sadece Jennifer aracılığıyla bilgi alabiliyordum. Glover’in “paranoid durumunun” daha da iyileştiğini duyuyordum, fakat genel olarak Glover insanlardan uzak yaşam tarzını sürdürüyordu. Benimle olan çalışmasının beşinci yılında Jennifer’in kocasıyla yaşamını sorgulamaya başladığını fark ettim. Onunla birçok yönden ilgilendiğini, şüpheciliğinin (şimdi azalmıştı) ve yaşam tarzının sınırlılığının (şimdi daha esnekti) onunla yaşamının kendisine sağladığı fiziksel rahatlığa ağır basmadığını düşünüyordu. Yine de Jennifer, başka bir

adamla daha iyi bir hayatı olabileceğini hissediyordu. Herhangi bir öğütte bulunmadım ve Jennifer'e sorgulamaya devam etmesini önerdim. Bu, birkaç ay sürdü. Evliliğini sürdürmeye karar verdiğinde, çocuk sahibi olmaktan bahsetmeye başladı. Bu kararla, analizin sonlandırma safhasına geldik. Bir sonlandırma günü belirlendi.

Üç ay daha birlikte çalışabileceğimizi önerdim ve memnuniyetle kabul etti. Önceki birleştirilmemiş kendiliğini, annesi ona bir "oyuncak bebek" gibi davrandığı ve aşağıladığı zaman yaşadığı çocukluk çağı travmasını ve orijinal ödipal babayla ilgili korkusunu bildiğim için, üç aylık sonlandırma döneminin ona analizinden kazandıklarını gözden geçirme şansı verebileceğini düşündüm. Daha da ötesi, benden ayrılmakla ilgili yas sürecine bakmak için zamana ihtiyaç olacağını düşündüm. Jennifer'i "kaybedeceğim" için benim de yas tutmaya ihtiyacım vardı. Onu özleyeceğimi biliyordum. Fakat ona karşı çok anaç/babaç hissediyordum ve "kızımın" büyüdüğünü ve evi (divanımı) terk etmeye hazırlandığını görmek bende heyecan yaratıyordu.

Bir sonlandırma günü belirlememizden sonraki gün Jennifer ofisime geldiğinde görünümüyle beni şaşırttı. Saçlarında taze *papatyalar* vardı. Bu güneşli bahar gününde papatyalardan yapılmış bir taç takmıştı ve yüzünde kocaman bir gülümseme vardı. Divanımda yatıp bir süre sessiz kaldı. "Güneyli Güzel" tamamıyla kaybolmuştu. Onun yerine odamda kadınlığıyla gurur duyan ve bende güzelliğini, kadınlığını takdir edici duygular uyandıran biri vardı. Kesinlikle cam bir vazunun içinde saklanmıyordu. Artık var olmayan "aç kendiliğini" saklamak ve büyüklenmeci kendiliğini savunmak için beğeni toplamaya

çalışmıyordu. Papatya dışarıda, açıktaydı. Kadınsı güzelliğini göstererek bana bir hediye verdiğini ve sessizlik içinde ikimizin de Jennifer'deki değişikliği onayladığımızı sezdim.

Seans sırasında saçındaki papatyalar hakkında hiçbir şey söylemedi ve ben de söylememeye karar verdim. Papatyalardan yapılmış bir taç takmasının anlamını kelimelere dökerek zayıflatmak istemedik. Şundan bundan bahsetti. Ancak seansın sonuna doğru şöyle dedi: "Çiçeklerle bezenmiş saçlarımın size cam vazonun içindeki çiçeğin kabının dışına çıktığını ve canlandığını gösteren bir mesaj olduğunu fark ediyorum." "Evet, biliyorum!" diye cevap verdim. Seans bitti.

Analizin sonlandırma safhası boyunca Jennifer, bir çiftlik satın alarak Glover'le orada yaşamaktan söz etti. Bundan Glover'e7 bahsetti ve o da karşı çıkmadı. Tabii ki bir çiftlik alacak kadar paraları vardı. Pahalı kıyafetler ve bunları izleyen binicilik kıyafetlerini almayı bırakalı çok olmuştu. Şimdi çok kadınsı ve anaç hissediyordu ve mütevazı giyiniyordu. Birçok hayvan –atlar, koyunlar, köpekler ve kediler– yetiştirme fantezisi kuruyordu.

Hayvanlarla dolu rahim rüyasını hatırladık. Artık hamilelikten korkmuyordu ve çok iyi bir anne -toprak ana (ülküleştirilmiş siyah dadı ile açıkça özdeşim)- olmak istiyordu. Böyle bir abartma eski narsisistik kendilik değerinin bir artığıydı. Eğer "toprak ana" ve "soğuk anne" arasındaki "gri alana" tutunabilirse, kendisi hakkında daha gerçekçi olabilecekti. Bunu onun dikkatine sunduğumda, benimle seve seve hemfikir oldu.

Uygun bir çiftlik aramaya başladı ve bir özelliğiyle kendisini büyüleyen bir tane buldu. Bana bu çiftlikten bahsetti ve

analizin sonlanmasının kararlaştırıldığı günden üç hafta önce gayrimenkul satıcılarıyla görüşmelere başladı. Fakat bu yerin onu büyüleyen tarafını tam olarak anlayamamıştı. Oraya tekrar gittiğinde, kendiliğinden oranın eşsizliğinin nedenini fark etti: Diğer çoğu Virginia çiftlik evinden farklı olarak, burası Amerika'nın Massachusetts, Vermont gibi eyaletlerinin bulunduğu ve "Yeni İngiltere" diye bilinen bölümündeki çiftlikler gibiydi, yani sınırları *taş bir duvarla* çevriliydi. Bütün satılık çiftlikler arasında bu çiftlik böyle bir duvarla çevrili olan tek yerdi.

Duvarın, içinde büyüklenmeci kendiliğini koruduğu eski görünmez "cam kaplamasını" temsil ettiğini fark ettiğini söyledi. Şimdi koruması gereken bir "toprak ana" imajı vardı. Bu içgörü ve cam vazo fenomenini "ziyaret ettiğini" anlaması (analizandlar analizin sonlandırma safhasında eski belirtilerini veya kişilik özelliklerini ziyaret edip bunlarla bir nevi vedalaşırlar), duvarlı çiftliği almaktan vazgeçmesine yol açtı - duvarlara bağımlılığı kalmamıştı. En sonunda Glover ve Jennifer şehir içinde bahçeli yeni bir ev satın aldılar ve oraya yerleşmeye karar verdiler.

Jennifer beni özleyeceğini söyledi. Ama benim gitmeme izin verebileceğinden ve kendini yeni keşfettiği kadınısı duygularıyla rahat hissedebileceğinden emindi. Analiz ortak planımıza uygun şekilde sonlandırıldı.

22. BÖLÜM

YILLAR SONRA

Analizinin sona ermesinden on dört ay sonra, Jennifer'i ofisinin bulunduğu koridorda yürürken gördüm. Beni gördüğü zaman gülümsedi. Onu ofisime çağırdım. Başka bir nedenden dolayı hastanede olduğunu ve beni görmek istediğini söyledi. Bir hafta önce ata binerken –geçmişte sahip olduğu at değildi– bir kaza geçirmişti. Çalıştığım üniversite hastanesinde tedavi görmüştü. Onu gördüğüm gün bir kontrole gelmişti. Görünürde fiziksel bir yaralanması olmadığı halde, analizin bitiminden dokuz ay sonra doğmuş olan kız bebeğine bakmasını engelleyebilecek bir problem olmadığına emin olmak istediği için geldiğini söyledi. O anda, Jennifer'in benim ofisinin olduğu bölgeye gelmesinin, bana bir çocuğu olduğunu söyleme isteğiyle bağlantılı olduğunu anladım. Artık riskli binişler yapmayacağından, çünkü bebeğine annelik yapmasını engelleyebilecek herhangi bir yaralanmayı kaldıramayacağından bahsetti.

Onunla, analizinin sonlanmasından hemen önce veya sonra hamile kalmasını ve kazaya neden olan olası psikolojik etken-

leri araştırmayı düşündüm. Fakat Jennifer beni görmeye analiz için gelmemiştir.

Bebeğinden bahsederken, Jennifer'in tatmin edici bir anne olduğunu bilmemi istediğini hissettim. Çocuğunu güzel olarak tanımladığındaki vurgusunun, sadece bebeğinden gurur duyan bir annenin sevgisini yansıttığını hissettim.

Analizinin bitiminden sonraki üç yıl boyunca ondan yılbaşı kartları aldım. Bu olağandışıydı. Deneyimime göre, öncesinde nevrotik kişilik yapısı olan analizandlarım analizleri bittikten sonra, benimle iletişimi koparırlar. *Psikanalitik Öyküler* serisinin önceki kitaplarını okuyanlar divanda psikotik kişilik yapısı olan kişilerle de çalıştığımı biliyorlar. Bu kişiler analizleri bittikten sonra da benimle iletişimi sürdürürler, örneğin tedavileri bir neticeye ulaştıktan sonra birkaç yıl yeni yıl tebrikleri gönderirler ve yaşamlarında gelişen yeni büyük olayları mektuplarla bana bildirirler. Psikotik kişilik yapısı olan kişilerin tedavilerinin, erken ebeveyn-çocuk ilişkisi deneyimine daha yakın olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden, "yuvayı" terk ettikten sonra birkaç yıl analistleriyle iletişimi sürdürürler. Jennifer, psikotik kişilik yapısına sahip biri değildi. Ancak kesinlikle tipik nevrotik kişilik yapısı olan biri de değildi. Arada bir yerlerdeydi. Analizinin sonlanması yaklaştıkça, artık büyüyen ve ebeveyninin evini (divan) terk eden bir kız olduğu şeklindeki duygularımı hatırladım. Jennifer'in yılbaşı kartlarına cevap vermedim.

Her ikimizin de yaşadığı Charlottesville küçük bir şehirdir. Jennifer'in analizinin sonlanmasından sonra nerede yaşadığını biliyordum. Bazen bazı arkadaşlarımı ziyarete giderken, Glo-

ver'lerin evlerinin önünden geçiyordum. Evleri bir çitle çevri-
liydi ve bir köpekleri olduğunun da farkına varmıştım. Çitin
bir dekorasyondan veya hayvanın komşu bölgelerde dolaşma-
sını önlemekten başka bir amacı olmadığı konusunda emin-
dim. Jennifer'in eski büyülenmeci kısmını sembolik olarak
korumak isteğinin artık ortalarda olmadığını biliyordum.

Jennifer'le analizinin sonlanmasından sonraki ikinci kar-
şılaşmam, şans eseri sonlanmanın beşinci yılında gerçekleşti,
ikimiz de market alışverişindeydik. Yanında küçük bir kız, bir
de daha küçük bir oğlan vardı. Yılbaşı kartlarının birinde, ikin-
ci bir çocuk beklediğini haber vermişti. Beni kızı ve oğluyla,
aşikâr bir zevk duyarak tanıştırdı. Onlara bakmakla meşguldü
ve artık biraz kilolu, daha anaç bir görünümü vardı.

Her ne kadar Jennifer ve ben aynı küçük şehirde yaşamaya
devam etsek de, marketteki rastlaşmamızdan sonra yıllarca bir
daha karşılaşmadık. Onun ve benim sosyal çevremizdeki in-
sanların ortak olmadığı kesindi.

Çok ilginç bir takip görüşmesi, Jennifer'in analizi sonlandı-
ktan *on yıl* sonra gerçekleşti. Bir gün, beni aradı ve bir randevu
istedi. Karşılaştığımızda, bana danışmak isteme nedenini anlat-
tı. Analizinin sona erişinden beri iç ve dış dünyasında meydana
gelen düzenli değişimlerden bahsetti. İki çocuğundan ve onlara
olan düşkünlüğünden söz etti. Sağlam dostluklar kurmuş, bazı
hayır işleri ve sanatla ciddi bir şekilde ilgilenmeye başlamıştı.

Sorununun Glover olduğunu söyledi. Durumu daha da iyi-
leşmişti fakat soğuk ve şüpheli biri olarak kalmış, Jennifer'in
yaptığı gibi psikolojik açıdan daha fazla büyüyememişti. Ha-
len insanlardan sürekli uzak duruyordu. Jennifer, etrafta ço-

cuklarının olmasının onu değiştireceğini dūřunmūř fakat yapılmıştı. Kocası çocuklarından da uzak duruyordu. Bu durum Jennifer'in, çocuklarını "soğuk" ve řūpheci bir babanın yaratacağı psikolojik zarardan koruması gerektiğinin farkına varmasını sağlamıştı. Gōrebildięi kadarıyla çocukları psikolojik olarak sağlıklıydı. Bunu kendisinin başarmasından gurur duyuyordu. Ayrıca bir kadın olarak bir erkekle başka tūrlū, cinsel tatmin de iğeren bir ilişki kurmayı arzu ediyordu.

Son yıllarda Jennifer, Glover'den bořanmayı dūřundūęūnū sōyledi. Bunun kendisi ve çocukları ięin maddi zorluk yaratabileceęinin, ēūnkū Glover'in maddi desteęi kesip kendilerini ekonomik aęıdan gūvensiz hissetmelerine neden olabileceęinin farkındaydı. Bu yūzden beni gōrmek ięin randevu almadan ōnceki iki yıl boyunca, Jennifer bir meslek okuluna gitmiř ve kendi parasını kazanabilmek ięin yeni beceriler ōęrenmiřti. Emlakēı olabilmek ięin resmi bir sınavdan geęmiř ve bir belge almıřtı. Bōyle yapmakla kendini evlilięini bitirmeye hazırladıęını da biliyordu.

Analizi bittikten dokuz yıl sonra bir adamla ilişkiye girdiğini anlattı. Cinsel yakınlığın tam olarak ne olduğunu keşfettiği bu ilişkisi, halen devam etmekteydi. Sevgiliyle evlenmek isteyip istemediğini bilmiyordu, fakat kocasından sadece bu nedenle ayrılmak istemediğini biliyordu. Kısacası, eski kendiliğinin kalıntıları olan kişilerarası ilişki tarzından uzaklaşıp "ōzgūr" olmak istiyordu ve kocasının kendisi kadar "būyūmemiř" olması talihsizlikti.

Jennifer, bāna gelmeden bir yıl ōncesinde bir avukat tuttuğunu ve boşanma işlemlerini başlatmak ięin artık hazır olduğunu sōyledi. Benimle bir gōrūřme yapmak istemesinin nedeninin boşanma kararını çocuklara nasıl sōyleyeceęini ve daha ōnemli-

si, kocasına söyleme korkusuyla nasıl başa çıkacağını değerlendirmek olduğunu söyledi. Jennifer hâlâ kocasının öfkeye kapılıp kendisine zarar verme olasılığı olduğunu düşünüyordu.

Bu defa dış dünyadaki muhtemel bir tehlikeyi inkâr etmediğini gördüm. Boşanma nedenlerini ve korkusunu anladığımı söyledim, fakat Glover'e7 nasıl yaklaşması gerektiğine dair herhangi bir öneride bulunmadım, çünkü basitçe Glover ile nasıl başa çıkabileceği hakkında pratik bir yol bilmiyordum ve Jennifer'in bu konuyu kendi başına çözebilme yeterliliğine sahip olduğunu hissettim. Jennifer'in hayatıyla ilgili bu büyük kararını, birinin böyle bir şeyi güvendiği yakın biriyle paylaşması gibi benimle paylaşmak için geri geldiğini de hissettim. Jennifer'e, kocasını benim tanıdığımdan daha iyi tanıdığını ve kocasıyla konuşmanın güvenli ve uygun bir yolunu kendisinin bulacağına emin olduğumu söyledim.

Jennifer hayatının bu döneminden geçerken benimle görüşme yapıp yapamayacağını sordu. Beni bir hafta sonra tekrar görmesini söyledim.

Jennifer bir hafta sonra geldiğinde, anksiyetesi yatışmıştı. Kocasını, bir öfke tepkisi verirse güvenli olacağı için kalabalık bir yere götürmüştü ve ondan boşanmayı planladığını söylemişti. Belki de ortamdan dolayı, kocası öfkelenmemişti ve ertesi gün resmen yasal işlemleri başlatmıştı. Bana –ama en önemlisi kendisine– çocuklarının iyi olacağı ve iyi kalmaya devam etmeleri için elinden geleni yapacağı güvencesi verdi. Jennifer ebeveynleri ve kardeşine değinmedi. Görünüşe bakılırsa, boşanma işini kendi başına halledecekti. Bu sefer, birkaç aydır ev satan büyük bir firmada eğitimi sırasında öğrendiklerini kullanmaya başladığını, düzenli bir iş olduğunu da öğrendim.

Mesleği Jennifer'i çocuklarından çok uzaklaştırmıyordu. Başlıca mesleğinin çocuklarını iyi yetiştirmek olduğunu söyledi. Kendisini dinlediğim için teşekkür etti ve ofisimden ayrıldı.

Onu ilk tanıdığımdan çok farklı bir kadın olarak bulmuştum. Fiziksel anlamda konuşursak Jennifer, tabii ki biraz yaşlanmıştı fakat hâlâ çok güzeldi. Psikolojik anlamdaysa, daha önceki "oyuncak bebek" veya "Güneyli Güzeli" kişilik organizasyonundan eser kalmamıştı. Aksine daha iddialıydı, iyi bir gerçeği değerlendirme yetisine ve sağlıklı bir benlik saygısına sahipti; hepsinden ötesi, sıcakkanlılık gösterebiliyordu.

Jennifer'i bir daha hiç görmedim ve ondan haber almadım. Dolaylı bir şekilde, boşandığını ve sevgilisiyle evlenmediğini; birkaç yıl sonraysa çocuklarıyla birlikte eski kocası ve eski analistinin yaşadığı Charlottesville'den başka bir yere taşındığını öğrendim.

Jennifer'le son konuşmamdan beri yıllar geçti. Olgusunu tekrar yazarken ve eski notlarımın üzerinden geçerken, tabii ki ona ve çocuklarına neler olduğunu mesela bir anneanne/babanne olup olmadığını merak ediyorum.

Jennifer bana "cam vazo" fenomenini³⁹ ve "gerçekleşen bilinçdışı fantezi"nin olumsuz etkilerinin nasıl ortadan kaldırılabildiğini öğreten mükemmel bir öğretmendi.

39 Brown'la çalışırken onun büyülenmeci kısmını, isimler koyduğu fantezileri arkasında sakladığını görmüştüm. Brown'ın büyülenmeci kısmını sakladığını en iyi anlatan fantezisi demir küre içinde yaşamakla ilgili olmalı. Eğer bir kişi demir bir küre içinde yaşarsa kendini çok korunmuş olarak algılar, fakat demir kürenin dışındaki ortamı göremez. Daha sonraları analizini yaptığım abartılmış narsisizmi olan kişilerde demir küre fantezilerini görmedim. Daha tipik olarak onlar camdan yapılmış küreler içinde yaşadıklarıyla ilgili fanteziler geliştirmişlerdi. Cam kürenin içinde ıssız bir krallıkları vardı. Camın ardından dışarıya bakıp dışarıdakileri hayranları ya da kendilerine yüz vermeyen kişiler olarak ayırıyorlardı. Fakat ıssız krallıklarına kimseyi sokmuyorlardı.

Cam bir küre içinde büyüklüğünü koruyacak ve kimseye ihtiyacı olmadığını gösterecek somut bir delil bulma peşindeydi.

Son olarak abartılmış narsisizmi olan kişilerle ilgili önemli bir konudan söz etmek istiyorum. Bu türden bir içyapıya sahip bazı kişiler başarılı da olabiliyorlar. Bu kişiler gerçekten çok zeki olabilirler ve çevrelerini yönlendirmek için kullandıkları davranışlar olumlu olabilir. Etraflarındaki insanlar veya büyük bir topluluk bu kişilerin abartılmış narsisizmini onaylar. Narsisizmlerini başarılı bir şekilde kullanabilenler çok defa kendilerine liderlik rolü ararlar ve büyük ya da küçük kuruluşların başkanlığını elde edebilirler. Bir ülkenin ya da büyük bir grubun başına felaketler geldiğinde insanlar kendilerini kurtaracak bir lider arar ve kendine çok güvenen birinin başa gelmesi için bir zemin hazırlarlar. Tarihte abartılmış narsisizmi olan birçok askeri veya politik liderin ortaya çıkışını ve halk kitleleri tarafından nasıl takip edildiklerini gösteren pek çok örneğe rastlarız. Böyle liderlerin bazıları toplumları için büyük şeyler yapmış ve kurtarıcı olarak tarihe isimlerini yazdırmışlardır. Bazıları ise kendilerini ve kendilerinin uzantısı olarak algıladıkları bir grubu yüceltmek için yabancı bir grupta olanları aşağılamışlar ve onları ezmişlerdir (Volkan, 2006, 2009).

Narsisizm konusunun çok geniş bir konu olduğunu hatırlatarak bu kitabı bitiriyorum.

KAYNAKLAR

- Abend, S. M. (2008) Unconscious fantasy and modern conflict theory. *Psychoanalytic Inquiry*, 28: 117-130.
- Akhtar, S. (1992) *Broken Structures: Severe Personality Disorders and Their Treatment*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Arlow, J. (1969) Unconscious fantasy and disturbances of conscious experience. *Psychoanalytic Quarterly*, 38: 1-27.
- Beres, D. (1962) The unconscious fantasy. *Psychoanalytic Quarterly*, 31: 309-329.
- Blos, P. (1979) *The Adolescence Passage: Developmental Issues*. New York: International Universities Press.
- Boesky, D. (1982) Acting out: A reconsideration of the concept. *International Journal of Psychoanalysis*, 63: 39-59.
- Boyer, L.B. (1956) On maternal overstimulation and ego defects. *Psychoanalytic Study of the Child*, 11: 236-256.
- Boyer, L.B. (1983) *The Regressed Patient*. New York: Jason Aronson.
- Boyer, L.B. (1999) *Countertransference and Regression*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Brenner, I. (2001) *Dissociation of Trauma: Theory, Phenomenology, and Technique*. Madison, CT: International Universities Press.
- Brenner, I. (2004) *Psychic Trauma: Dynamics, Symptoms, and Treatment*. New York: Jason Aronson.
- Breuer, J. and Freud, S. (1893- 1895). Studies on hysteria. *Standard Edition*, 2: 3-319. London: Hogarth Press, 1955.

- Cambor, C.G. (1969) Preoedipal factors in superego development: The influence of multiple mothers. *Psycho-analytic Quarterly* 38: 81-96.
- Cooper, A.M. (2006) The narcissistic-masochistic character. Kitap: *Contemporary Psychoanalysis in America: Leading Analysts Present Their Work*, editör: A. M. Cooper, sayfalar: 109-132. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
- Emde, R.N. (1988a) Development terminable and interminable, I: Innate and motivational factors from infancy. *International Journal of Psychoanalysis*, 69: 23-42.
- Emde, R.N. (1988b) Development terminable and interminable, II: Recent psychoanalytic theory and therapeutic considerations. *International Journal of Psychoanalysis*, 69: 283-296.
- Farnham, C. (1994) *The Education of the Southern Belle*. New York: New York University Press.
- Fonagy, P. and Target, M. (1998) Mentalization and the changing aim of child analysis. *Psychoanalytic Dialogue*, 8: 87-114.
- Freud, S. (1900) The interpretation of dreams. *Standard Edition*, 4&5. London: Hogarth Press, 1961.
- Freud, S. (1905) Three essays on the theory of sexuality. *Standard Edition*, 7: 130-242. London: Hogarth Press, 1961.
- Freud, S. (1908) On hysterical phantasies and their relation to bisexuality. *Standard Edition*, 9: 155-166. London: Hogarth Press, 1959.
- Grotstein, J. (2008) The overreaching role of unconscious fantasy. *Psychoanalytic Inquiry*, 28: 190-205.
- Inderbitzin, L.B. and Levy, S.T. (1990) Unconscious fantasy: A reconsideration of the concept. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 38: 113-130.
- Isokower, O. (1938) A contribution to the psychopathology of phenomena associated with falling asleep. *International Journal of Psychoanalysis*, 19: 331-345.
- Kernberg, O.F. (1975) *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. New York: Jason Aronson.
- Kernberg, O.F. (1976) *Object Relations Theory and Clinical Psychoanalysis*. New York: Jason Aronson.*

- Klein, M. (1946) Notes on schizoid mechanisms. *International Journal of Psychoanalysis*, 27:99-110.
- Kohut, H. (1971) *The Analysis of the Self* New York: International Universities Press.
- Kohut, H. (1977) *The Restoration of the Self*. New York: International Universities Press.
- Mahler, M.S. (1968) *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation*. New York: International Universities Press.
- McIver, B. (2005) From projects to podium: Giving up clownface for liberation of mammy. 2005 Psychoanalysis and Creativity konferansı. Cary, NC: Lucy Daniels Foundation, April 9-10.
- Novey, S. (1968) *The Second Look: The Reconstruction of Personal History*. Baltimore: John Hopkins Press.
- Perry, C. (2002) *The History of Southern Women's Literature*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Rangell, L. (1968) A point of view on acting out. *International Journal of Psychoanalysis*, 49: 195-201.
- Seidel, K.L. (1985) *The Southern Belle in the American Novel*. Gainesville: University Presses of Florida.
- Smith, L. (1949) *Killers of the Dream*. New York: W. W. Norton.
- Volkan, V.D. (1963) Five poems by Negro youngsters who faced a sudden desegregation. *Psychiatric Quarterly*, 37:607-616.
- Volkan, V.D. (1973) Transitional fantasies in the analysis of a narcissistic personality. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 21:351-376.
- Volkan, V.D. (1976) *Primitive Internalized Object Relations: A Clinical Study of Schizophrenic, Borderline and Narcissistic Patients*. New York: International Universities Press.
- Volkan, V.D. (1979) The "glass bubble" of the narcissistic patient. Kitap: *Advances in Psychotherapy of the Borderline Patient*, editörler: J. LeBoit ve A. Capponi, sayfalar: 405-431. New York: Jason Aronson.
- Volkan, V.D. (1987) *Six Steps in the Treatment of Borderline Personality Organization*. New York: Jason Aronson.

- Volkan, V.D. (1995) *Infantile Psychotic Self and its Fate: Understanding and Treating Schizophrenics and other Difficult Patients*. Northvale: New Jersey: Jason Aronson.
- Volkan, V.D. (2002) *Kozmik Kahkaha*. İstanbul: OkuyanUs.
- Volkan, V.D. (2003) *Atlarla Yaşayan Kadın*. İstanbul: OkuyanUs.
- Volkan, V.D. (2004a) *Kusursuz Kadının Peşinde*. İstanbul: OkuyanUs.
- Volkan, V.D. (2004b) Actualized unconscious fantasies and “therapeutic play” in adults’ analyses: Further study of these concepts. Kitap: *Power of Understanding: Essays in Honour of Veikko Tähkä*, editör: A. Laine, sayfalar: 119-141. London: Karnac Books.
- Volkan, V.D. (2006) Grossgruppen und ihre politischen Führer mit narzisstischer Persönlichkeitsorganisation. Kitap: *Narzissmus: Grundlagen—St_rungsbilder-Therapie*, editörler: O.F. Kernberg ve H.P. Hartmann, sayfalar: 205-227. Stuttgart: Schattauer.
- Volkan, V.D. (2009) Some psychoanalytic views on leaders with narcissistic personality organization and their roles in large-group processes. Kitap: *Leadership in a Changing World*, editörler: R.H. Klein, C. A. Rice ve V.L. Schermer, sayfalar: 93-115. New York: Lexington Books.
- Volkan, V.D., and Akhtar, S. (1997) *The Seed of Madness: Constitution, Maternal Environment, and Fantasy/in the Organization of the Psychotic Core*. Madison, CT: International Universities Press.
- Volkan, V.D. and Ast, G. (1992) *Eine Borderline-Therapie: Strukturelle und Objektbeziehungskonflikte in der Psycho-analyse der Borderline-Persönlichkeitsorganisation*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Volkan, V.D. and Ast, G. (1994) *Spektrum des Narzißmus: Eine klinische Studie des gesunden Narzißmus, des narzißtisch-masochistischen Charakters, der narzißtischen Persön-lichkeitsorganisation, des malignen Narzißmus und des er-folgreichen Narzißmus*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. (Özsevinin Dokusu. Tercüme: B. Özbaran ve S. Pırıldar, İzmir, Turkey: Halime Odağ Psikoanaliz ve Psikoterapi Vakfı, 2007).
- Volkan, V.D. and Ast, G. (1997) *Siblings in the Unconscious*. Madison, CT: International Universities Press.

- Volkan, V.D. and Ast, G. (2001) Curing Gitta's "Leaking Body": Actualized unconscious fantasies and therapeutic play. *Journal of Clinical Psychoanalysis*, 10: 567-606.
- Volkan, V.D. and Fowler, C. (2009) *Searching for a Perfect Woman: American Civil War and Race Relations in the Unconscious*. New York: Jason Aronson.
- Volkan, V.D. and Itzkowitz, N. (1984) *The Immortal Atatürk: A Psychobiography*. Chicago: The Chicago University Press.
- Weigert, E. (1967) Narcissism: Benign and malignant forms. Kitap: *Crosscurrents in Psychiatry and Psychoanalysis*, editör: R. W. Gibson, sayfalar: 222-238. Philadelphia: Lippincott.
- Winnicott, D.W. (1953) Transitional objects and transitional phenomena. *International Journal of Psychoanalysis*, 34: 89-97.
- Winnicott, D.W. (1966) The location of the cultural experience. *International Journal of Psychoanalysis*, 48:368-372.

VAMIK D.VOLKAN

FANUSTAKİ İNSANLAR

"Narsisizm" kendimize duyduğumuz sevgiyi anlatan bir kelimedir. Fiziksel yaşamı sürdürebilmek için herkesin suya ve gıdaya ihtiyaç duyması gibi olgun bir psikolojik yaşam için de "narsisizm"e ihtiyaç vardır.

Burada üzerinde durulan konu, abartılmış bir narsisizm ve bu yöndeki bir gelişmeyi dış ve iç dünyamıza uyum yapmadan kullanma durumudur. Abartılmış narsisizmi olan kişiler yaşamlarını büyük bir ikilem içinde sürdürürler.

Bu kitapta psikanaliz süreçlerinin öykülerinin anlatılan ziki kişinin de abartılmış bir narsisizmi vardır. Ikisi de çocukken ebeveynleri tarafından içtenlikle sevilmediklerini algılamışlar ve bu eksikliği gidermek için kendilerine olan sevgilerini patolojik bir düzeyde artırmışlardır. Bu süreç, bilinçdışında gerçekleştiği için narsisizmlerini abarttıklarının pek de farkında değillerdir. Sanki dünyanın en güçlü, en akıllı veya en güzel insanlarıymış gibi davranmak onlar için olağan bir durumdur. Aynı zamanda kimliklerinin sevgiye aç kısımlarını saklamaktadırlar. Kimliklerinin dünyanın "en önemli" insanı olarak gördükleri parçasını sevgiye aç olan kimlik parçalarından ayırmışlar ve büyüklüğü abartılmış olan kısmı bir fanusla örter gibi korumaya almışlardır. Bu da yaşamlarında birçok problemin ortaya çıkmasına neden olmuş ve en sonunda kendilerini bir analistin divanında yatarken bulmuşlardır.

ALFA

Ticarethane Sokak, No: 53, 34110
Cağaloğlu / İstanbul
T. 0212 513 3420 (pbx) F. 0212 519 3300
www.alfakitap.com info@alfakitap.com

ISBN 978-605-106-086-6

9 786051 060866